

PVBL. TERENTIVS

Ex imag. in Mus. Capitol.

PVBLI TERENTI

AFRI

COMOEDIAE

IN VSVM ELEGANTIORVM HOMINVM

EDIDIT

FRIDERICVS HENRICVS BOTHE

MAGDEBVRGENSIS

P. von Winterfeld.

ACCEDIT ICON COMICI IN AES INCISA 1894.

BEROLINI

SVMTV IOANNIS FRIDERICI VNGERI

1806

PRAEFATIO.

Exhibemus Terentium, studiis politum nostris, curatumque a viro elegantissimo, qui quantum in hoc genere praestare et cupierit et solitus fuerit, dudum experti sunt quicquid est hominum venustiorum.

Collati sunt in usum huius editionis codices MSS. sex, paris propemodum aetatis omnes, quorum quinque integri, alter autem Guelferbytanorum, quem posteriorem voco, ex parte tantum, ut qui fide haud comparandus videretur esse alteri, membranaceo quidem illi (nam alter chartaceus), rescripto, iudicibusque Langero et Brunsio, viris clarissimis, annos abhinc circiter sexcentos exarato. Inspexit duo Guelferbytanos vir doctissimus, Gesenius, Helmstadiensis, de quo bene sperare literatam iubeo rempublicam. Berolinensium et libri Helmstadiensis, ab Academia Iulia liberaliter nobis communicati, potiores lectiones ipsi excerpsimus, itaque instructi ab externis subsidiis, via critica, quam munivit Richardus Bentleius, tutius iam ingressi, quicquid dedit vir ille incomparabilis manifesto

melius vulgatis et quasi extra omnem lectionis et coniecturae aleam positum, tacite fere id recepimus; ubi dubium relictum esset, monuimus, succurrimus; denique locos difficiliores, adhibitis poëtae interpretibus probatissimis, inprimis Donato, declaravimus, id per omnia studentes potius, ut ne quis usquam scrupulus restaret lectoribus, quam, ut eruditionem quantulamcunque nostram ostentaremus.

Designantur libri scripti literis A B C Gu. 1. Gu. 2. H. Quorum duo Berolinenses membranacei sunt, eorumque alter nitidissime scriptus, alter continue lacerusque in extrema fine; tertius vero Berolinensium chartaceus est, qui quidem in Regiam bibliothecam venit ex Georgii Fabricii, quanquam alius is liber codice eiusdem Fabricii illo, quo usus est Bentleius: Italici, ut videtur, tres libri omnes. quibus de fide ac bonitate lectionum haud concedit apographum Helmstadiense.

Ceterum hisce ego utor in annotatione scripturae compendiis: Be. Bentleius; codd. codices; em. emendatus; ex int. ex interpretatione; h. l. hoc loco; i. e. id est; inttpp. interpretes; l. l. loco laudato; m. l. metro laborante; p. passim; s. sic; vett. edd. veteres editiones; v. vulgo.

Dabam Berolini, mense Aprili 1806.

P. TERENTII AFRI VITA EX AELIO DONATO.

Publius Terentius Afer, Carthagine natus, servivit Romae Terentio Lucano senatori, a quo ob ingenium et formam non institutus modo liberaliter sed et mature est manumissus. Quidam captum esse existimant, quod fieri nullo modo potuisse, Fenestella docet, cum inter finem secundi belli Punici et initium tertii natus sit et mortuus, nec, si a Numidis aut Gaetulis captus sit, ad dominum Romanum pervenire potuisset, nullo commercio inter Italicos et Afros nisi post deletam Carthaginem coepto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, sed maxime cum Scipione Africano et C. Laelio, quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur; quod et ipsum Fenestella arguit, contendens, utroque maiorem natu fuisse, quamvis et Cornelius Nepos aequales omnes fuisse tradat, et Porcius suspicionem de consuetudine per haec faciat:

Dum lasciviam nobilium et laudes fucosas petit,
Dum Africani vocem divinam inhiat avidis auribus,
Dum, se ad Furium coenare et Laelium, pulchrum putat,

Dum, se rapi in Albanum crebro aetatis ob florem suae:
Ipsus laetis rebus summam ad inopiam redactus est;
Itaque e conspectu omnium abiit Graeciam in terram ultimum,
Mortuust in Stymphalo, Arcadiae oppido. nil Publius
Scipio profuit, nil eii Laelius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillume.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam,
Saltem ut esset, quo referret obitum domini servolus.

Scripsit comoedias sex; e quibus primam, Andriam, cum Aedilibus daret, iussus ante Caecilio recitare, ad coenantem cum venisset, dictus est initium quidem fabulae, quod erat contemtiore vestitu, subsellio iuxta lectulum residens legisse, post paucos vero versus invitatus ut accumberet, coenasse una, deinde cetera percurrisse, non sine magna Caecilii admiratione. Et hanc autem et quinque reliquas aequaliter populo probavit; quamvis Volcatius de enumeratione omnium ita scribat:

Sumetur Hecyra sexta ex hisce fabula.

Eunuchus quidem bis die acta est meruitque pretium, quantum nulla antea cuiusquam comoedia, octo milia numûm. propterea summa quoque titulo adscribitur. nam Adelphorum principium Varro etiam praefert principio Menandri.

Non obscura fama est, adiutum Terentium in scriptis a Laelio et Scipione, quibuscum familia-

riter vixit. Eandem ipse auxit: nunquam enim nisi leviter se tutari conatur, ut in prologo Adelphorum:

Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Hunc adiutare adsidueque una scribere,
Quod illi maledictum vehemens esse existumant,
Eam laudem hic ducit maxumam, cum illis placet,
Qui vobis universis et populo placent,
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usus sine superbia.

Videtur autem se levius defendisse, quia sciebat, Laelio et Scipioni non ingratum esse hanc opinionem; quae tamen magis et magis usque ad posteriora tempora valuit. Q. Memmius in oratione pro se ait: P. Africanus, qui, a Terentio personam mutuatus, quae domi luserat ipse, nomine illius in scenam detulit. Nepos auctore certo se comperisse ait, C. Laelium quondam in Puteolano Calendis Martiis, admonitum ab uxore, temporius ut discumberet, petiisse ab ea, ne interpellaretur; serius tandem ingressum triclinium dixisse, non saepe in scribendo magis successisse sibi; deinde rogatum, ut scripta illa proferret, pronuntiasse versus, qui sunt in Heautontimorumeno:

Satis pol proterve me Syri promissa huc induxerunt.

Santra Terentium existimat, si modo in scribendo adiutoribus indiguerit, non tam Scipione et Laelio uti potuisse, qui tunc adolescentuli fuere, quam Sulpicio Gallo, homine docto et qui Con-

sualibus ludis initium fecerit fabularum dandarum, vel Q. Fabio Labeone et M. Popilio, consulari utroque ac poëta. Ideo ipsum non iuvenes designasse, qui se adiuvisse dicerentur, sed viros, quorum operam et in bello et in otio et in negotio populus sit expertus.

Post editas comoedias, nondum quintum atque trigesimum egressus annum, causa evitandae opinionis, qua videbatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Graecorum instituta moresque, quos perinde exprimeret in scriptis, egressus urbem est neque amplius rediit. De morte eius Volcatius tradit:

> Sed Afer ut populo sex dedit comoedias,
> Iter hinc in Asiam fecit. navim cum semel
> Conscendit, visus nunquam est. sic vita vacat.

Q. Cosconius redeuntem e Graecia periisse in mari dicit cum centum et octo fabulis conversis e Menandro. Ceteri mortuum esse in Arcadiae Stymphalo sive Leucadia tradunt, Cn. Corn. Dolabella M. Fulvio Nobiliore Coss., morbo implicitum acri ex dolore ac taedio amissarum sarcinarum, quas in navi praemiserat, ac simul fabularum, quas novas fecerat.

Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. Reliquit filiam, quae post equiti Romano nupsit; item hortulos viginti iugerum in via Appia ad Martis villam. quo magis miror, Porcium scribere:

> nil Publius
> Scipio profuit, nil eii Laelius, nil Furius,
> Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillume.

Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam,
Saltem ut esset, quo referret obitum domini servolus.

Hunc Afranius quidem omnibus Comicis praefert, scribens in Compitalibus:

Terentio non similem dices quempiam.

Volcatius autem non solum Naevio et Plauto et Caecilio, sed Licinio quoque, postponit. Cicero in Limone hactenus laudat:

Tu quoque, qui solus lecto sermone, Terenti,
Conversum expressumque latina voce Menandrum
In medio populo sedatis vocibus effers,
Quicquid come loquens atque omnia dulcia dicens.

Item C. Caesar:

Tu quoque, tu in summis, o dimidiate Menander,
Poneris, et merito, puri sermonis amator.
Lenibus atque utinam scriptis adiuncta foret vis,
Comica ut aequato virtus polleret honore
Cum Graecis, neque in hac despectus parte iaceres!
Unum hoc maceror et doleo tibi deesse, Terenti.

Haec Suetonius Tranquillus. Nam duos Terentios poëtas fuisse scribit Metius, quorum alter Fregellanus fuerit, Terentius Libo, alter libertinús, Terentius, Afer patria, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidisse Terentium, Valgius in Actaeone ait:

Hae quae vocantur fabulae cuiae ne sunt,
Non has, qui iura populis end' hibus dabat,
Honore summo affectus, fecit fabulas?

Duae ab Apollodoro translatae esse dicuntur Comico, Phormio et Hecyra; quatuor reliquae a Menandro, ex quibus magno successu et pretio stetit Eunuchus fabula, Hecyra saepe exclusa, vix acta, est.

ANDRIA.

C. SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA IN ANDRIAM.

Sororem falso creditam meretriculae,
Genere Andriae, Glycerium, vitiat Pamphilus,
Gravidaque facta, dat fidem, uxorem sibi
Fore hanc: nam pater ei aliam desponsaverat,
Gnatam Chremetis, atque, amorem ut comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens, suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Davi sũasu non repugnat Pamphilus;
Sed e Glycerio natum ut vidit púerulum
Chremes, recusat nuptias, generum abdicat;
Mox filiam Glycerium insperato agnitam
Hanc Pamphilo illam dat Charino coniugem.

P. TERENTI
ANDRIA.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS M. FVLVIO ET M'. GLABRIONE AEDILIBVS CVRVLIBVS. EGERVNT L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI TIBIIS PARIBVS DEXTRIS ET SINISTRIS, ET EST TOTA GRAECA. EDITA M. MARCELLO ET CN. SVLPICIO COSS.

DRAMATIS PERSONAE.

Simo.
Sosia.
Davvs.
Mysis.
Pamphilvs.
Charinvs.
Byrrhia.
Lesbia.
Glycerivm.
Chremes.
Crito.
Dromo.

PROLOGVS.

Poëta, quom primum animum ad scribendum adpulit,
Id sibi negoti credidit solum dari,
Populo ut placerent quas fecisset fabulas:
Verum, aliter evenire multo, intelligit:
Nam in prologis scribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, set qui malevoli
Veteris poëtae maledicis respondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quaeso, animum advortite.
Menander fecit Andriam et Perinthiam;
Qui utramvis recte norit, ambas noverit:
Ita non sunt dissimili argumento; set tamen
Dissimili oratione sunt factae ac stilo.
Quae convenere in Andriam ex Perinthia, hic̄
Fatetur transtulisse atque usum pro suis.
Id isti vituperant factum atque in eo disputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciuntne intelligendo ut nihil intelligant?
Qui, cum hunc accusant, Naevium, Plautum, Ennium
Accusant, quos hic noster auctores habet;
Quorum aemulari exoptat negligentiam
Potius quam istorum obscuram diligentiam.
Dehinc ut quiescant porro, moneo, et desinant
Maledicere, malefacta ne noscant sua.
Favete! adeste aequo animo et rem cognoscite,

Vt pernoscatis, ecquid spe sit reliquūm,
Post hic quas faciet de integro comoedias,
Spectandae an exigendae sint vobis prius.

SIMO. SOSIA.

SIMO.

Vos istaec intro auferte! abite! Sosia, I. 1.
Adesdum: paucis te volo.

SOSIA.

Dictum puta:
Nempe, ut curentur recte haec.

SIMO.

Imo aliud.

SOSIA.

Quid est,
Quod mea tibi ars efficere hoc possit amplius?

SIMO.

Nihil istac opus est arte ad hanc rem, quam paro,
Set his, quas semper in te intellexi sitas,
Fide et taciturnitate.

SOSIA.

Exspecto, quid velis.

SIMO.

Ego postquam te emi, a parvulo ut semper tibi
Apud me iusta et clemens fuerit servitus,
Scis. Feci, e servo ut esses libertus mihi,
Propterea quod servibas liberaliter;
Quod summum ego habui pretium, persolvi tibi.

SOSIA.

In memoria habeo.

SIMO.

Haud muto.

SOSIA.

Factum gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo, et,
Id gratum fuisse advorsum te, habeo gratiam;

Set hoc mihi molestum est: nam istaec commemoratio
Quasi benefici immemoris exprobratio est.
Quin tu uno verbo dic, quid est, quod me velis.

SIMO.

Ita faciam. Hoc primum in hac re praedico tibi:
Quas credis esse has, non sunt verae nuptiae.

SOSIA.

Cur simulas igitur?

SIMO.

Rem omnem a principio audies:
Eo pacto et gnati vitam et consilium meum
Cognosces, et, quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia, ac
Liberius vivendi est potestas: nam antea
Qui scire posses aut ingenium noscere,
Dum aetas, metus, magister, prohibebant?....

SOSIA.

Ita est.

SIMO.

Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,
Vt animum ad aliquod studium adiungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad philosophos,
Horum ille nihil egregie praeter cetera
Studebat, et tamen omnia haec mediocriter.
Gaudebam.

SOSIA.

Non iniuria: nam id arbitror
Adprime in vita esse utile, ut ne quid nimis.

SIMO.

Sic vita erat: facile omnes perferre ac pati;
Cum quibus erat cunque una, iis sese dedere,
Advorsus nemini; eorum studiis obsequi,
Nunquam praeponens se illis. Ita facillume
Sine invidia laudem invenias, et amicos pares.

SOSIA.

Sapienter vitam instituit: namque hoc tempore

Obsequium amicos, veritas odium, parit.

SIMO.

Interea mulier quaedam abhinc triennium
Ex Andro commigravit huc viciniae,
Inopia et cognatorum negligentia
Coacta, egregia forma atque aetate integra.

SOSIA.

Hei, vereor, ne quid Andria adportet mali!

SIMO.

Primum haec pudice vitam, parce ac duriter,
Agebat, lana ac tela victum quaeritans;
Set postquam amans accessit, pretium pollicens,
Vnus et item alter, ita ut ingenium est omnium
Hominum ab labore proclive ad lubidinem,
Accepit conditionem, dein quaestum occipit.
Qui tum illam amabant, forte, ita ut fit, filium
Perduxere illuc, secum ut una esset, meum.
Egomet continuo mecum: Certe captus est!
Habet! Observabam mane illorum servulos,
Venientes aut abeuntes; rogitabam: Heus puer,
Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam Andriae
Illud erat nomen.

SOSIA.

Teneo.

SIMO.

Phaedrum aut Cliniam aut
Dicebant Niceratum: nam hi tres tum simul
Amabant. Eho, quid Pamphilus? — Quid? symbolam
Dedit, coenavit. — Gaudebam. Itidem alio die
Quaerebam; comperiebam, nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. Enimvero spectatum satis
Putabam et magnum exemplum continentiae:
Nam qui cum ingeniis conflictatur eiusmodi
Neque commovetur animus in ea re tamen,
Scias, posse habere iam ipsum suae vitae modum.
Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia

Bona dicere et laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio praeditum.
Quid verbis opus? hac fama compulsus Chremes
Vltro ad me venit, unicam gnatam suam
Cum dote summa filio uxorem ut daret;
Placuit, despondi; hic nuptiis dictus dies.

SOSIA.

Quid igitur obstat, cur non fiant?

SIMO.

Audies.
Fere in diebus paucis, quibus haec acta sunt,
Chrysis, vicina haec, moritur.

SOSIA.

O factum bene!
Beasti! metui a Chryside.

SIMO.

Ibi tum filius
Cum illis, qui amabant, una aderat frequens meus,
Curabat una funus, tristis interim;
Nonnunquam conlacrumabat. Placuit tum id mihi:
Sic cogitabam: hic parvae consuetudinis
Causa huius mortem tam fert familiariter;
Quid, si ipse amasset? hic quid mihi faciet patri?
Haec ego putabam esse omnia humani ingeni
Mansuetique animi officia. Quid multis moror?
Egomet quoque eius causa in funus prodeo,
Nil suspicans etiam mali.

SOSIA.

Hem, quid id est?

SIMO.

Scies.
Effertur; imus. Interea inter mulieres,
Quae ibi aderant, forte adspicio unam, adolescentulam,
Forma....

SOSIA.

Bona fortasse.

SIMO.

Et voltu, o Sosia,
Adeo modesto, adeo venusto, ut nil supra.
Quae cum mihi lamentari praeter ceteras
Visa est, et, qua erat, forma, accedo ad pedisequas;
Quae sit, rogo. Sororem esse aiunt Chrysidis.
Percussit illico animum. Atat, hoc illud est!
Haec illae lacrumae! haec illa est misericordia!

SOSIA.

Quam timeo, quorsum evadas!

SIMO.

Funus interim
Procedit; sequimur; ad sepulcrum venimus;
In ignem imposita est; fletur. Interea haec soror,
Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius,
Satis cum periclo. Ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene dissimulatum amorem et celatum indicat:
Adcurrit; mediam mulierem complectitur;
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, ut consuetum facile amorem cerneres,
Reiecit se in eum, flens, quam familiariter.

SOSIA.

Quid ais?

SIMO.

Redeo inde iratus atque aegre ferens;
Nec satis ad obiurgandum causae: diceret:
Quid feci? quid commerui aut peccavi, pater?
Quae sese iniicere in ignem voluit, prohibui,
Servavi. Honesta oratio est.

SOSIA.

Recte putas:
Nam si illum obiurges, vitae qui auxilium tulit,
Quid facias ei, qui damnum dederit aut malum?

SIMO.

Chremes postridie ad me venit, clamitans,
Indignum facinus comperisse, Pamphilum
Pro uxore peregrinam hanc habere. Ego sedulo

Negare, factum; ille instat, factum; denique
Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam
Neget daturum.

SOSIA.

Non tu ibi gnatum...?

SIMO.

Ne haec quidem
Satis vehemens causa ad obiurgandum.

SOSIA.

Qui, cedo?

SIMO.

Tute ipse his rebus finem praescripsti, pater;
Prope adest, quom more alieno vivendum est mihi:
Nunc meo me vivere interea modo, sine.

SOSIA.

Qui igitur relictus est obiurgandi locus?

SIMO.

Si uxorem propter amorem nolet ducere,
Ea primum ab illo animadvertunda iniuria est;
Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias
Vera obiurgandi causa sit, si deneget;
Simul, sceleratus Davos si quid consili
Habet, ut consumat nunc, cum nihil obsint doli;
Quem ego credo manibus pedibus obnixe omnia
Facturum, magis id adeo, mihi ut incommodet,
Quam ut obsequatur gnato.

SOSIA.

Quapropter?

SIMO.

Rogas?
Mala mens, malus animus! quem quidem ego si sensero....
Set quid opus verbis? sin eveniat, quod volo,
In Pamphilo ut nil sit morae, restat Chremes,
Qui mi exorandus est, et spero confore.
Nunc tuum est officium, has bene ut adsimules nuptias,
Perterrefacias Davom, observes filium,

Quid agat, quid cum illo consili captet.

SOSIA.

Sat est;

Curabo.

SIMO.

Eamus nunc ïam intro. I prae; sequar.
Non dubium est, quin uxorem nolit filius:
Ita Davom modo timere sensi, ubi nuptias
Futuras esse audivit. Set ipse exit foras.

SIMO. DAVVS.

DAVVS.

Mirabar, hoc si sic abiret, et heri semper lenitas I. 2.
Verebar quorsum evaderet; qui, postquam audierat, filio
Vxorem non dari suo,
Nunquam cuiquam nostrum verbum fecit, neque id aegre tulit.

SIMO.

At nunc faciet, neque, ut opinor, sine tuo magno malo.

DAVVS.

Id voluit, nos sic nec opinantes duci falso gaudio,
Sperans, ïam, amoto metu, interea oscitantes opprimi,
Neque esse spatium cogitandi ad disturbandas nuptias.
Astute!

SIMO.

Carnufex quae loquitur?

DAVVS.

Herus est, neque provideram.

SIMO.

Dave!

DAVVS.

Hem, quid est?

SIMO.

Ehodum, ad me!

DAVVS.

Quid hic volt?

SIMO.

Quid ais?

DAVVS.

Qua de re?

SIMO.

Rogas?

Meum gnatum rumor est amare.

DAVVS.

Id populus curat scilicet!

SIMO.

Hoccine agis, annon?

DAVVS.

Ego vero istuc.

SIMO.

Set nunc ea me exquirere,
Iniqui patris est: nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet;
Dum tempus ad eam rem tulit, sivi, animum ut expleret suum:
Nunc hic dies vitam aliam defert, alios mores postulat.
Dehinc postulo, sive aequom est, te oro, Dave, ut redeat iam in viam.

DAVVS.

Hoc quid sit?

SIMO.

Omnes, qui amant, graviter, sibi dari uxorem, ferunt.

DAVVS.

Ita aiunt.

SIMO.

Tum, si quis magistrum cepit ad eam rem improbum,
Ipsum animum aegrotum ad deteriorem partem plerumque adplicat.

DAVVS.

Non hercle intelligo.

SIMO.

Non? hem!

DAVVS.

Non: Davos sum, non Oedipus.

SIMO.

Nempe ergo aperte vis, quae restant, me loqui?

DAVVS.

Sane quidem.

SIMO.

Si sensero hodie, quidquam in his te nuptiis
Fallaciae conari, quo fiant minus,
Aut velle, in ea re ostendi, quam sis callidus,
Verberibus caesum te in pistrinum, Dave, dedam usque ad necem,
Ea lege atque omine, ut, si te inde exemerim, ego pro te molam.
Quid? hoc intellextin? an nondum etiam ne hoc quidem?

DAVVS.

Imo callide,
Ita aperte ipsam rem modo loquutus, nil circumitione usus es.

SIMO.

Vbivis facilius passus sim, quam in hac re, me deludier.

DAVVS.

Bona verba, quaeso!

SIMO.

Inrides; nil me fallis; edico tibi:
Ne temere facias! neque tu haut dices, tibi non praedictum. Cave!

Davvs.

Enimvero, Dave, nil loci est segnitiae neque socordiae,
Quantum intellexi modo senis senteutiam de nuptiis,
Quae, si non astu providentur, me aut herum pessumdabunt.
Nec, quid agam, certum est, Pamphilumne adiutem, an auscultem seni.
Si illum relinquo, eius vitae timeo; sin opitulor, huius minas,
Cui verba dare difficile est. Primum iam de amore hoc comperit;
Me infensus servat, ne quam faciam in nuptiis fallaciam;
Si senserit, perii! aut, si lubitum fuerit, causam ceperit:
Qua iure qua me iniuria praecipitem in pistrinum dabit.
Ad haec mala hoc mi accedit etiam: haec Andria,
Si ista uxor, sive amica est, gravida e Pamphilo est;
Audireque eorum est operae pretium audaciam:
Nam inceptio est amentium, haut amantium:
Quidquid peperisset, decreverunt tollere;
Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam:
Civem Atticam esse hanc. Fuit olim hinc quidam senex
Mercator; navem is fregit apud Andrum insulam;
Is obiit mortem: ibi tum hanc eiectam Chrysidis
Patrem recepisse orbam, parvam. Fabulae!
Mi quidem non fit verisimile; at ipsis commentum placet.
Set Mysis ab ea egreditur. At ego hinc me ad forum,
Vt Pamphilum conveniam, ne pater opprimat.

MYSIS.

Audio, Archylis, iamdudum: Lesbiam adduci iubes. I. 3.
Sane pol ea temulenta est mulier et temeraria,
Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem;
Tamen eam adducam. — Importunitatem spectate aniculae:
Quia compotrix eius est! — Di, date facultatem, obsecro,
Huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi locum!
Set quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor, quid siet.
Opperiar, ut sciam, numquidnam haec turbae tristitia adferat.

PAMPHILVS. MYSIS.

PAMPHILVS.

Hoccine humanum factu aut inceptu? hoccine est officium patris? I. 4.

MYSIS.

Quid illud est?

PAMPHILVS.

Proh deum fidem! quid, si hoc non, contumelia est?
Vxorem decrerat dare sese mi hodie: non oportuit
Praescisse me ante? non prius communicatum oportuit?

MYSIS.

Miseram me, quod verbum audio!

PAMPHILVS.

Quid Chremes, qui denegarat, se commissurum mihi
Gnatam suam uxorem? is mutavit, quia me immutatum videt.

Itano

Itane obstinate dat operam, ut me a Glycerio miserum abstrahat?
Quod si fit, pereo funditus.
Adeon' hominem esse invenustum aut infelicem, ut ego sum, quenquam?
Proh deum atque hominum fidem!
Nullon' ego Chremetis pacto adfinitatem effugere potero,
Quot modis contemtus, spretus? Facta, transacta omnia! — Hem,
Repudiatus repetor! quamobrem? nisi si id est, quod suspicor:
Aliquid monstri alunt; ea quoniam nemini obtrudi potest,
Itur ad me.

MYSIS.

Oratio haec me miseram exanimavit metu!

PAMPHILVS.

Nam quid ego nunc de patre? Vah,
Tantamne rem tam negligenter agere! Praeteriens modo
Mihi apud forum: Vxor tibi ducenda est, Pamphile, hodie, inquit: para!
Abi domum! — Id mihi visus dicere: abi cito ac suspende te.
Obstipui. Censen', ullum verbum me potuisse proloqui,
Aut ullam causam, ineptam saltem, falsam, iniquam? obmutui.
Quodsi ego rescissem id prius, quid facerem, si quis nunc me interroget,
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. — Set nunc quid primum exsequar?
Tot me impediunt curae, quae meum animum divorse trahunt:
Amor huius, misericordia, nuptiarum sollicitatio,
Tum patris pudor, qui me tam leni passus animo est usque adhuc,

Quae meo cunque animo lubitum est, facere. Eine ego ut advorser? hei mihi!
Incertum est, quid agam.

MYSIS.

Misera timeo, Incertum hoc quorsus accidat;
Set peropus nunc est, aut hunc cum ipsa, aut de ipsa me advorsum hunc, loqui.
Dum in dubio est animus, paulo momento huc, illuc, impellitur.

PAMPHILVS.

Quis hic loquitur? Mysis? salve.

MYSIS.

O salve, Pamphile.

PAMPHILVS.

Quid agitur?

MYSIS.

Rogas?
Laborat e dolore atque ex hoc misera sollicita est, diem
Quia olim in hunc sunt constitutae nuptiae; tum autem hoc timet,
Ne deseras se.

PAMPHILVS.

Hem, egone istuc conari queam?
Egon' propter me illam decipi miseram sinam,
Quae mihi suum animum atque omnem vitam credidit,
Quam ego autem egregie caram pro uxore habuerim?
Bene et pudice eius doctum atque eductum sinam,
Coactum egestate, ingenium immutarier?
Non faciam.

MYSIS.

Haut verear, si in te sit solo situm;
Set ut vim queas ferre!

PAMPHILVS.

Adeone me ignavom putas,
Adeone porro ingratum, inhumanum, ferum,

Vt neque me consuetudo neque amor neque pudor
Commoveat neque commoneat, ut servem fidem?

MYSIS.

Vnum hoc scio, esse meritam, ut sis memor sui.

PAMPHILVS.

Memor sim? o Mysis, Mysis, etiam nunc mihi
Scripta illa sunt in animo dicta Chrysidis
De Glycerio. Iam moriens me ferme vocat;
Accessi; vos semotae; nos soli; incipit:
Mi Pamphile, huius formam atque aetatem vides,
Nec clam te est, quam illi utraeque res inutiles
Ad rem tutandam et ad pudicitiam sient.
Quod ego per hanc te dexteram et Genium tuum,
Per tuam fidem, perque huius solitudinem,
Te obtestor, ne abs te hanc segreges, neu deseras!
Si te in germani fratris dilexi loco,
Sive haec te solum semper fecit maxumi,
Seu tibi fuit morigera in rebus omnibus:
Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem;
Bona nostra haec tibi permitto et tuae mando fide.
Ac mi in manum dat; mors continuo ipsam occupat.
Accepi: accepta servabo.

MYSIS.

Ita spero quidem.

PAMPHILVS.

Set cur tu abis ab ea?

MYSIS.

Obstetricem arcesso.

PAMPHILVS.

Propera. Atque (audin'?)
Verbum unum cave de nuptiis, ne ad morbum hoc etiam.

MYSIS.

Teneo.

CHARINVS. BYRRHIA. PAMPHILVS.

CHARINVS.

Quid ais, Byrrhia? datur illa Pamphilo hodie nuptum?

BYRRHIA.

Sic est. II. 1.

CHARINVS.

Qui scis?

BYRRHIA.

Apud forum modo audî e Davo.

CHARINVS.

Vae misero mihi!
Vt animus in spe atque in timore usque antehac attentus fuit,
Ita, postquam ademta spes est, lassus, cura confectus, stupet.

BYRRHIA.

Quaeso edepol, Charine, quando non potest id fieri, quod vis,
Id velis, quod possit.

CHARINVS.

Nil volo aliud nisi Philumenam.

BYRRHIA.

Ah,
Quanto satius, te id dare operam, qui istum amorem ex corde eiicias,
Quam id loqui, quo magis lubido frustra incendatur tua!

CHARINVS.

Facile omnes, quom valemus, recta consilia aegrotis damus.
Tu si hic sis, aliter sentias.

BYRRHIA.

Age, age, ut lubet.

CHARINVS.

Set Pamphilum

Video. Omnia experiri certum est prius quam pereo!

[Byrrhia.

Quid hic agit?

Charinvs.

Ipsum hunc orabo, huic supplicabo, amorem huic narrabo meum;
Credo, impetrabo, ut aliquot saltem nuptiis prodat dies:
Interea fiet aliquid, spero.

Byrrhia.

Id aliquid nihil est.

Charinvs.

Byrrhia,
Quid tibi videtur: adeon' ad eum?

Byrrhia.

Quidni? si nihil impetres,
Vt te arbitretur sibi paratum moechum, si illam duxerit.

Charinvs.

Abin' hinc in malam rem cum suspicione istac, scelus?

Pamphilvs.

Charinum video. Salve.

Charinvs.]

O salve, Pamphile.
Ad te advenio, spem, salutem, consilium, auxilium, expetens.

Pamphilvs.

Neque pol consili locum habeo, neque ad auxilium copiam.
Sed istuc quidnam est?

Charinvs.

Hodie uxorem ducis?

Pamphilvs.

Aiunt.

Charinvs.

Pamphile,

Si id facis, hodie postremum me vides.

PAMPHILVS.

Quid ita?

CHARINVS.

Hei mihi,
Vereor dicere huic! dic quaeso, Byrrhia.

BYRRHIA.

Ego dicam?

PAMPHILVS.

Quid est?

BYRRHIA.

Sponsam hic tuam amat.

PAMPHILVS.

Nae iste haud mecum sentit. —
Ehodum, dic mihi:
Num quidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine?

CHARINVS.

Ah, Pamphile,
Nil!

PAMPHILVS.

Quam vellem!

CHARINVS.

Nunc te per amicitiam et amorem obsecro,
Principio, ut ne ducas...

PAMPHILVS.

Dabo equidem operam.

CHARINVS.

Set si id non potest,
Aut tibi nuptiae haec sunt cordi,....

PAMPHILVS.

Cordi?

CHARINVS.

Saltem aliquot dies
Profer, dum proficiscor aliquo, ne videam.

PAMPHILVS.

Audi nunc iam:

Ego ne utiquam officium, Charine, liberi esse hominis puto,
Cum nil promereat, postulare, id gratiae adponi sibi.
Nuptias effugere ego istas malo quam tu adipiscier.

CHARINVS.

Redduxti animum.

PAMPHILVS.

Nunc, si quid pote, aut tute aut hic Byrrhia
Facite, fingite, invenite, efficite, qui detur tibi;
Ego id agam, qui ne mihi detur.

CHARINVS.

Sat habeo.

PAMPHILVS.

Davom optume
Video, cuius consilio fretus sum.

CHARINVS.

At tu hercle haut quidquam mihi
Nisi ea, quae nihil opus sunt sciri. Fugin' hinc?

BYRRHIA.

Ego vero, ac lubens.

DAVVS. CHARINVS. PAMPHILVS.

DAVVS.

Di boni, boni quid porto! set ubi inveniam Pamphilum, II. 2.
Vt metum, qui nunc est, adimam, atque expleam animum gaudio?

CHARINVS.

Laetus est, nescio quid.

PAMPHILVS.

Nihil est. Nondum haec rescivit mala.

DAVVS.

Quem ego nunc credo, si iam audierit, sibi paratas nuptias,....

CHARINVS.

Audin' tu illum?

DAVVS.

Toto me oppido exanimatum quaerere.
Set ubi quaeram? quo nunc primum intendam?

CHARINVS.

Cessas adloqui?

DAVVS.

Habeo.

PAMPHILVS.

Dave, ades! resiste!

DAVVS.

Quis homo est, qui me...? o Pamphile,
Te ipsum quaerebam. Euge, Charine! ambo opportune! vos volo.

PAMPHILVS.

Dave, perii!

DAVVS.

Quin tu hoc audi.

PAMPHILVS.

Interii!

DAVVS.

Quid timeas, scio.

CHARINVS.

Mea quidem hercle certe in dubio vita est!

DAVVS.

Et quid tu, scio.

PAMPHILVS.

Nuptiae mihi...

DAVVS.

Etsi scio?

PAMPHILVS.

Hodie...

DAVVS.

Obtundis, tametsi intelligo?
Id paves, ne ducas tu illam; tu autem, ut ducas.

CHARINVS.

Rem tenes.

PAMPHILVS.

Istuc ipsum.

DAVVS.

Atqui istuc ipsum nil pericli est; me vide!

PAMPHILVS.

Obsecro te, quam primum hoc me libera miserum metu!

DAVVS.

Hem, libero: uxorem tibi non dat Chremes.

PAMPHILVS.

Qui scis?

DAVVS.

Scies:
Tuus pater modo me adprehendit; ait, tibi uxorem dare
Hodie; item alia multa, quae nunc non est narrandi locus.
Continuo ad te properans percurro ad forum, ut dicam haec tibi.
Vbi te non invenio, escendo in quendam ibi excelsum locum;
Circumspicio; nusquam. Forte ibi huius video Byrrhiam;
Rogo; negat vidisse. Mihi molestum; quid agam, cogito.
Redeunti interea ex ipsa re mi incidit suspicio: Hem,
Paululum obsoni; ipsus tristis; de improviso nuptiae; —
Non cohaerent.

PAMPHILVS.

Quorsumnam istuc?

DAVVS.

Ego me continuo ad Chremem.
Quom illo advenio, solitudo ante ostium. Iam id gaudeo.

CHARINVS.

Recte dicis.

PAMPHILVS.

Perge.

DAVVS.

Maneo. Interea introire neminem
Video, exire neminem; matrona nulla in aedibus;
Nil ornati, nil tumulti; accessi, introspexi, scio.

CHARINVS.

Magnum signum!

DAVVS.

Num videntur convenire haec nuptiis?

PAMPHILVS.

Non opinor, Dave.

DAVVS.

Opinor narras? non recte accipis:
Certa res est. Etiam, inde abiens, puerum conveni Chremis,
Olera et pisciculos minutos ferre in coenam obolo seni.

CHARINVS.

Liberatus sum hodie, Dave, tua opera.

DAVVS.

Ac nullus quidem.

CHARINVS.

Quid ita? nempe huic prorsus illam non dat.

DAVVS.

Ridiculum caput!
Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem ducere,
Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis.

CHARINVS.

Bene mones:
Ibo, etsi hercle saepe iam me spes haec frustrata est. Vale.

PAMPHILVS.

Quid igitur sibi volt pater? cur simulat?

DAVVS.

Ego dicam tibi:
Si id succenseat nunc, quia non det tibi uxorem Chremes,
Priusquam tuum, ut sese habeat, animum ad nuptias perspexerit,
Ipse sibi esse iniurius videatur, neque id iniuria;
Set si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet omnem;
Tum illae turbae fient.

PAMPHILVS.

Quidvis patiar...

DAVVS.

Pater est, Pamphile:
Difficile est. Tum haec sola est mulier: dictum ac factum invenerit
Aliquam causam, quamobrem eam oppido eiciat.

PAMPHILVS.

Eiciat?

DAVVS.

Ac cito.

PAMPHILVS.

Cedo igitur, quid faciam, Dave?

DAVVS.

Dic te ducturum.

PAMPHILVS.

Hem!

DAVVS.

Quid est?

PAMPHILVS.

Egon' dicam?

DAVVS.

Cur non?

PAMPHILVS.

Nunquam faciam.

DAVVS.

Ne nega.

PAMPHILVS.

Suadere noli.

DAVVS.

Ex ea re quid fiat, vide.

PAMPHILVS.

Vt ab illa excludar, huc concludar!

DAVVS.

Non ita est.

Nempe hoc sic esse opinor: dicturum patrem:
Ducas volo hodie uxorem; tu, Ducam, inquies:
Cedo, quid iurgabit tecum? hic reddes omnia
Quae certa ei nunc sunt consilia ut incerta sint
Sine omni periclo: nam hoc haut dubium est, quin Chremes
Tibi non det gnatam, ne tu ea causa minueris
Haec, quae facis, ne is mutet suam sententiam.
Patri dic, velle, ut, cum velit, tibi iure irasci non queat:
Nam quod tu speres, propulsabo facile: „Vxorem his moribus
Dabit nemo!" — Inveniet inopem potius quam te corrumpi sinat.
Set si aequo te animo ferre accipiet, neglegentem feceris;
Aliam otiosus quaeret; interea aliquid acciderit boni.

PAMPHILVS.

Itan' credis?

DAVVS.

Haut dubium id quidem est.

PAMPHILVS.

Vide, quo me inducas!

DAVVS.

Quin taces?

PAMPHILVS.

Dicam. Puerum autem ne resciscat mi esse ex illa, cautio est:
Nam susceptarum sum pollicitus.

DAVVS.

O audax facinus!

PAMPHILVS.

Hanc fidem
Sibi me obsecravit, qui se sciret non desertum iri, ut darem.

DAVVS.

Curabitur. Set pater adest. Cave tristem te esse sentiat.

SIMO. DAVVS. PAMPHILVS.

SIMO.

Reviso, quid agant, aut quid captent consili. II. 3.

DAVVS.

Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges;
Meditatus venit alicunde ex solo loco;
Orationem sperat invenisse se,
Qui differat te: proin tu fac apud te sies.

PAMPHILVS.

Vt possim modo!

DAVVS.

Crede hoc mihi, inquam, Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Vnum esse verbum, si te dices ducere.

BYRRHIA. SIMO. DAVVS. PAMPHILVS.

BYRRHIA.

Herus me, relictis rebus, iussit Pamphilum II. 4.
Hodie observarem, quid ageret de nuptiis.
Ipsum adeo praesto video cum Davo: hoc agam.

SIMO.

Vtrumque adesse video.

DAVVS.

Hem, serva!

SIMO.

Pamphile!

DAVVS.

Quasi de improviso respice ad eum.

PAMPHILVS.

Ehem, pater!

DAVVS.

Probe.

SIMO.

Hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.

BYRRHIA.

Nunc nostrae timeo parti, quid hic respondeat.

PAMPHILVS.

Neque istic neque alibi tibi erit usquam in me mora.

BYRRHIA.

Hem...

DAVVS.

Obmutuit.

BYRRHIA.

Quid dixit?

SIMO.

Facis, ut te decet,
Quom istuc, quod postulo, impetro cum gratia.

DAVVS.

Sum verus?

BYRRHIA.

Herus, quantum audio, uxore excidit.

SIMO.

I nunc iam intro, ne in mora, cum opus sit, sies.

PAMPHILVS.

Eo.

BYRRHIA.

Nullane in re cuipiam esse homini fidem!

Verum illud verbum est, volgo quod dici solet:
Omnes sibi esse melius malle quam alteri.
Ego illam vidi virginem; forma bona
Memini videri: quo aequior sum Pamphilo,
Si sese in somnis, quam illum, amplecti maluit.
Renuntiabo, ut pro malo mihi det malum.

DAVVS.

Hic nunc me credit aliquam sibi fallaciam
Portare, et ea me hic restitisse gratia.

SIMO.

Quid Davos narrat?

DAVVS.

Aeque quidquam nunc quidem.

SIMO.

Nilne? hem!

DAVVS.

Nil prorsus.

SIMO.

Atqui expectabam quidem.

DAVVS.

Praeter spem evenit, sentio; hoc male habet virum.

SIMO.

Potin' est, te dicere verum mihi?

DAVVS.

Nil facilius.

SIMO.

Num illi molestae quidpiam sunt nuptiae
Haec propter hospitae huius consuetudinem?

DAVVS.

Nihil hercle; aut si adeo, bidui est aut tridui
Haec sollicitudo; nosti; deinde desinet:
Etenim ipsus eam rem recta reputavit via.

SIMO.

Sic laudo.

DAVVS.

Dum ei licitum est, dumque aetas tulit,

Amavit; tum id clam; cavit, ne unquam infamiae
Ea res sibi esset, ut virum fortem decet:
Nunc uxore opus est: animum ad uxorem adpulit.

SIMO.

Subtristis esse visust aliquantum mihi.

DAVVS.

Nil propter hanc rem, sed, quod succenset tibi,
Puerile quiddam est.

SIMO.

Quid id est?

DAVVS.

Nil.

SIMO.

Quin dic, quid est?

DAVVS.

Ait, parce nimium facere sumtum.

SIMO.

Mene?

DAVVS.

Te.

Vix, inquit, drachmis est obsonatus decem.
Num filio videtur uxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad coenam meorum aequalium
Potissimum nunc? Et, quod dicundum hic siet,
Tu quoque perparce nimium. Non laudo.

SIMO.

Tace.

DAVVS.

Commovi.

SIMO.

Ego, istaec recte ut fiant, videro. —
Quidnam hoc est re? quid hic volt veterator sibi?
Nam si hic mali est quidquam, hem illic est huic re caput.

MYSIS.

MYSIS. LESBIA. SIMO. DAVVS. GLYCERIVM.

MYSIS.

Ita pol quidem res est, ut dixti, Lesbia: III. 1.
Fidelem haut ferme mulieri invenias virum;...

SIMO.

Ab Andria est ancilla haec.

DAVVS.

Quid narras?

SIMO.

Ita est.

MYSIS.

Sed hic Pamphilus....

SIMO.

Quid dicit?

MYSIS.

Firmavit fidem:...

SIMO.

Hem!

DAVVS.

Vtinam aut hic surdus aut haec muta facta sit!

MYSIS.

Nam, quod peperisset, tolli iussit.

SIMO.

Iupiter,
Quid ego audio? actum est, vera quidem haec si praedicat!

LESBIA.

Ingenium narras adolescentis....

MYSIS.

Optumum.
Set sequere me intro, ne in mora sies.

LESBIA.

Sequor.

DAVVS.

Quod remedium nunc huic malo inveniam?

SIMO.

Quid hoc?
Adeon' est demens? ex peregrina? — Iam scio! ah,
Vix tandem sensi stolidus!

DAVVS.

Quid hic sensisse ait?

SIMO.

Haec primum adfertur iam mi ab hoc fallacia:
Hanc parere simulant, quo Chremetem absterreant!

GLYCERIVM.

Iuno Lucina, fer opem serva me, obsecro!

SIMO.

Hui, tam cito? ridiculum! postquam ante ostium
Me audivit stare, adproperat! non sat commodis
Divisa sunt temporibus tibi, Dave, haec.

DAVVS.

Mihin'?

SIMO.

Num immemores discipuli?

DAVVS.

Quid narras, nescio.

SIMO.

Hiccine me si imparatum in veris nuptiis
Adortus esset, quos me ludos redderet!
Nunc huius periclo fit; ego in portu navigo.

LESBIA.

Adhuc, Archylis, quae adsolent, quaeque oportet
Signa esse ad salutem, omnia huic esse video.
Nunc primum fac istaec lavet; post deinde,
Quod iussi ei dari bibere, et, quantum imperavi,
Date! mox huc revortor. —
Per ecastor scitus puer est natus Pamphilo.
Deos quaeso, ut sit superstes, quandoquidem ipse est ingenio bono,

Cumque huic est veritus optumae adolescenti facere iniuriam.

SIMO.

Vel hoc quin credat, qui te norit, abs te esse ortum?

DAVVS.

Quidnam id est?

SIMO.

Non imperabat coram, quid opus facto esset puerperae,
Set postquam egressa est, illis, quae sunt intus, clamat de via.
O Dave, itan' contemnor abs te? aut itane tandem idoneus
Tibi videor esse, quem tam aperte fallere incipias dolis?
Saltem adcurate, ut metui videar certe, si resciverim!

DAVVS.

Certe hercle nunc hic se ipsus fallit, haut ego.

SIMO.

Edixi tibi,
Interminatus sum: num facere veritus? ecquid retulit?
Credon' tibi hoc nunc, peperisse hanc e Pamphilo?

DAVVS.

Teneo, quid erret: habeo, quid agam.

SIMO.

Quid taces?

DAVVS.

Quid credas? quasi non tibi renuntiata sint haec, sic fore!

SIMO.

Min' quidquam?

DAVVS.

Eho, an tute intellexti hoc adsimulari?

SIMO.

Inrideor?

DAVVS.

Renuntiatum est: nam qui istaec tibi incidit suspicio?

SIMO.

Qui? quia te noram.

DAVVS.

Quasi tu dicas, factum id consilio meo.

SIMO.

Certe enim scio.

DAVVS.

Non satis pernosti me etiam, qualis sim, Simo,...

SIMO.

Egon' te?

DAVVS.

Set si quid enarrare occoepi, continuo dari
Tibi verba censes;...

SIMO.

Falson'?

DAVVS.

Itaque nil iam muttire audeo.

SIMO.

Hoc ego scio unum, neminem peperisse hic.

DAVVS.

Intellexti;
Set nihilo secius mox puerum huc deferent ante ostium.
Id ego iam nunc renuntio tibi, here, futurum, ut sis sciens,
Ne tu hoc posterius Davi factum dicas consilio aut dolis.
Prorsus a me opinionem hanc esse ego amotam volo.

SIMO.

Vnde id scis?

DAVVS.

Audivi et credo: multa concurrunt simul,
Qui coniecturam hanc nunc facio. Iam primum haec se e Pamphilo
Gravidam dixit esse; inventum est falsum. Nunc, postquam videt,
Nuptias domi adparari, missa est ancilla illico
Obstetricem arcessitum ad eam et puerum ut adferret simul.
Hoc ni fit, tu puerum ut videas, nil moventur nuptiae.

SIMO.

Quid aisti? cum intellexeras id consili
Capere, cur non extemplo dixti Pamphilo?

DAVVS.

Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego? nam omnes nos quidem
Scimus, quam misere hanc amarit; nunc sibi uxorem expetit.
Postremo id da mihi negoti; tu tamen idem has nuptias
Perge facere ita ut facis; et id spero adiuturos deos.

SIMO.

Imo abi intro; ibi me opperire, et, quod parato opus, para. —
Non impulit me, haec nunc omnino ut crederem;
Set parvi pendo: illuc mihi multo maxumum est,
Quod mihi pollicitus ipse gnatus. Nunc Chremem
Conveniam; orabo gnato uxorem; id si impetro,
Quando alias malim, quam hodie, has fieri nuptias?
Nam gnatus, quod pollicitus, haut dubium id mihi
Si nolit, quin eum merito possim cogere.
Atque adeo in ipso tempore eccum ipsum obviam.

SIMO. CHREMES.

SIMO.

Iubeo Chremetem. III. 2.

CHREMES.

Oh, te ipsum quaerebam.

SIMO.

Et ego te.

CHREMES.

Optato advenis:
Aliquot ad me adiere, ex te auditum qui aibant, hodie filiam
Meam tuo nubere gnato; id viso, tune an illi insaniant?

SIMO.

Ausculta paucis, et, quid te ego velim, et, quod tu quaeris, scies.

CHREMES.

Ausculto; loquere, quid velis?

SIMO.

Per te ego deos oro et nostram amicitiam, Chreme,
Quae, incepta a parvis, cum aetate adcrevit simul,
Perque unicam gnatam tuam et gnatum meum,
Cuius tibi potestas summa servandi datur,
Vt me adiuves in hac re atque ita uti nuptiae
Fuerant futurae, fiant.

CHREMES.

Ah, ne me obsecra,
Quasi hoc te orando a me impetrare oporteat:
Alium me censes nunc atque olim, cum dabam?
Si in rem est utrique ut fiant, arcessi iube;
Set si ex ea re plus mali est quam commodi
Vtrique, id oro te in commune ut consulás,
Quasi illa tua sit Pamphilique ego sim pater.

SIMO.

Imo ita volo itaque postulo ut fiat, Chreme,

Neque postulem abs te, ni ipsa res moneat.

CHREMES.

Quid est?

SIMO.

Irae sunt inter Glycerium et gnatum....

CHREMES.

Audio.

SIMO.

Ita magnae, ut sperem, avelli posse.

CHREMES.

Fabulae!

SIMO.

Profecto sic est.

CHREMES.

Sic hercle, ut dicam tibi:
Amantium irae amoris integratio est.

SIMO.

Hem, id te oro ut ante eamus, dum tempus datur,
Dumque eius lubido occlusa est contumeliis!
Priusquam harum scelera et lacrumae confictae dolis
Reducunt animum aegrotum ad misericordiam,
Vxorem demus! spero, consuetudine et
Coniugio liberali devinctum, Chreme,
Dein facile ex illis sese emersurum malis.

CHREMES.

Tibi ita videtur; at ego non posse arbitror
Neque eum hanc perpetuo habere, neque me perpeti.

SIMO.

Qui scis ergo istuc, nisi periclum feceris?

CHREMES.

At istuc pericli in filia fieri, grave est.

SIMO.

Nempe incommoditas denique huc omnis redit,
Si eveniat, quod di prohibeant, discessio;
At si corrigitur, quot commoditates, vide:
Principio amico filium restitueris;

Tibi generum firmum et filiae invenias virum.

CHREMES.

Quid istic? si ita istuc animum induxti esse utile,
Nolo tibi ullum commodum intercludier.

SIMO.

Merito te semper maxumi feci, Chreme.

CHREMES.

Set quid ais?

SIMO.

Quid?

CHREMES.

Qui scis, eos nunc discordare inter se?

SIMO.

Ipsus mihi Davos, qui intimus consiliis eorum, dixit;
Et is mihi suadet, nuptias quantum queam ut maturem.
Num censes faceret, filium nisi sciret eadem haec velle?
Tute adeo iam eius verba audies. — Heus, evocate huc Davom!
Atque eccum video ipsum foras exire.

DAVVS. SIMO. CHREMES.

DAVVS.

Ad te ibam. III. 3.

SIMO.

Quidnam est?

DAVVS.

Cur uxor non arcessitur? Iam advesperascit.

SIMO.

Audin'?
Ego dudum nonnil veritus sum abs te, Dave, ne faceres idem,
Quod volgus servorum solet, dolis ut me deluderes,

Propterea quod amat filius.

DAVVS.

Egon' istuc facerem?

SIMO.

Credidi,

Idque adeo metuens vos celavi, quod nunc dicam.

DAVVS.

Quid?

SIMO.

Scies:

Nam propemodum habeo iam fidem.

DAVVS.

Tandem cognosti, qui siem.

SIMO.

Non fuerant nuptiae futurae,....

DAVVS.

Quid? non?

SIMO.

Sed ea gratia

Simulavi, vos ut pertentarem.

DAVVS.

Quid ais?

SIMO.

Sic res est.

DAVVS.

Vide!

Nunquam istuc ego quivi intelligere. Vah, consilium callidum!

SIMO.

Hoc audi. Vt hinc te introire iussi, opportune hic fit mi obviam.

DAVVS.

Hem,

Numnam periimus?

SIMO.

Narro huic, tu quae dudum narrasti mihi,...

DAVVS.

Quidnam audiam?

SIMO.

Gnatam oro uti det, vixque id exoro.

DAVVS.

Occidi!

SIMO.

Hem, quid dixti?

DAVVS.

Optume, inquam, factum.

SIMO.

Nunc per hunc nulla est mora.

CHREMES.

Domum modo ibo; ut adparetur, dicam, atque huc renuntio.

SIMO.

Nunc te oro, Dave, quoniam solus mi effecisti has nuptias,....

DAVVS.

Ego vero solus!

SIMO.

Gnatum mihi corrigere porro enitere.

DAVVS.

Faciam hercle sedulo.

SIMO.

Potes nunc, dum animus inritatus est.

DAVVS.

Quiescas.

SIMO.

Age igitur. Ubi nunc est ipsus?

DAVVS.

Mirum, ni domi.

SIMO.

Ibo ad eum atque eadem haec, tibi quae dixi, dicam itidem illi.

DAVVS.

Nullus sum!

Quid causae est, quin hinc in pistrinum recta proficiscar via?

Nihil est preci loci relictum, tam perturbavi omnia:

Herum fefelli; in nuptias conieci herilem filium;
Feci, hodie ut fierent, insperante hoc atque invito Pamphilo.
Hem astutias! quodsi quiessem, nihil evenisset mali!
Set eccum video ipsum. Occidi!
Vtinam mi esset aliquid hic, quo nunc me praecipitem darem!

PAMPHILVS. DAVVS.

PAMPHILVS.

Vbi illic est scelus, qui me hodie...? Perii! atque hoc confiteor iure III. 4.
Mi obtigisse, quandoquidem tam iners, tam nulli consili.
Servone fortunas meas me commisisse futili?
En pretium ob stultitiam fero; set inultum id nunquam a me auferet.

DAVVS.

Posthac incolumem sat scio fore me, si devito hoc malum.

PAMPHILVS.

Nam quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me, modo
Qui ducere sum pollicitus? qua fiducia id facere audeam?
Nec, quid me nunc faciam, scio.

DAVVS.

Nec, quid me; at id ago sedulo:
Dicam, aliquid iam inventurum, ut huic malo aliquam producam moram.

PAMPHILVS.

Oh!

DAVVS.

Visus sum!

PAMPHILVS.

Ehodum, bone vir, quid ais? viden', me consiliis tuis
Misere impeditum esse?

DAVVS.

At iam expediam.

PAMPHILVS.

Expedies?

DAVVS.

Certe, Pamphile.

PAMPHILVS.

Nempe, ut modo!

DAVVS.

Imo melius, spero.

PAMPHILVS.

Oh, tibi ego ut credam, furcifer?
Tu rem impeditam et perditam restituas? hem, quo fretus sim,
Qui me hodie ex tranquillissuma re coniecisti in nuptias!
Annon, futurum hoc esse, dixi?

DAVVS.

Dixti.

PAMPHILVS.

Quid meritus?

DAVVS.

Crucem.
Set paululum sine ad me redeam! iam aliquid dispiciam.

PAMPHILVS.

Hei mihi,
Cum non habeo spatium, ut de te sumam supplicium, ut volo!
Namque hoc tempus praecavere mihi me, haut te ulcisci sinit.

CHARINVS. PAMPHILVS. DAVVS.

CHARINVS.

Hoccine credibile aut memorabile, IV. I.
Tanta vecordia innata cuiquam ut siet,
Vt malis gaudeant, atque ab incommodis
Alterius sua ut comparent commoda? ah! —
Idne vero? imo id est pessumum hominum genus,
De negando modo quîs pudor paulum adest;
Post, ubi tempu', promissa iam perfici,
Tum, coacti, necessario se aperiunt:
Et timent, et tamen res premit denega-
re: Ibi tum eorum impudentissuma oratio est:
Tu quis es? quis mihi es? cur tibi meam? heus, mihi
Proxumus sum egomet! — Attamen ubinam fides?
Si roges, nil pudent.
Hic, ubi opus est, non verentur; illi, ubi nil opus, ibi verentur.
Set quid agam? adeamne ad eum, aut cum eo iniuriam hanc expostulem?
Ingeram mala multa? — Atqui aliquis dicat: nil promoveris. —
Multum molestus certe ei fuero atque animo morem gessero.

PAMPHILVS.

Charine, et me et te imprudens, nisi quid di respiciunt, perdidi.

CHARINVS.

Itane imprudens? Tandem inventa est causa? — Solvisti fidem!

PAMPHILVS.

Qui tandem?

CHARINVS.

Etiam nunc me dictis ducere istis postulas?

PAMPHILVS.

Quid istuc est?

CHARINVS.

Postquam me amare dixi, complacita est tibi.
Heu me miserum, qui tuum animum ex animo spectavi meo.

PAMPHILVS.

Falsus es.

CHARINVS.

Non sat tibi esse hoc solidum visum est gaudium,
Nisi me lactasses amantem et falsa spe produceres.
Habeas!

PAMPHILVS.

Habeam? ah, an nescis, quantis in malis vorser miser,
Quantasque hic suis consiliis mihi confecit sollicitudines,
Meus carnufex?

CHARINVS.

Quid istuc tam mirum, de te si exemplum capit?

PAMPHILVS.

Haut istuc dicas, si cognoris vel me vel amorem meum.

CHARINVS.

Scio: cum patre altercasti dudum, et is nunc propterea tibi
Succenset, nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres!

PAMPHILVS.

Imo etiam, quo tu minus scis aerumnas meas,
Haec nuptiae non adparabantur mihi,
Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.

CHARINVS.

Scio: tu coactus tua voluntate es.

PAMPHILVS.

Mane:
Nondum scis.

CHARINVS.

Equidem, ducturum illanc esse te.

PAMPHILVS.

Cur me enicas? hoc audi: nunquam destitit
Instare, ut, me ducturum, patri dicerem;
Suadere, orare, usque adeo donec perpulit.

CHARINVS.

Quis homo istuc interturbat?

PAMPHILVS.

Davos.

CHARINVS.

Davos? quamobrem?

PAMPHILVS.

Nescio,
Nisi deos satis mihi scio fuisse iratos, qui auscultaverim.

CHARINVS.

Factum hoc est, Dave?

DAVVS.

Factum est.

CHARINVS.

Hem, quid ais, scelus?
At tibi di dignum factis exitium duint!
Eho dic mihi, si omnes hunc coniectum in nuptias
Inimici vellent, quidni hoc consilium darent?

DAVVS.

Deceptus sum, at non defetigatus.

PAMPHILVS.

Scio!

DAVVS.

Hac non successit, alia adgrediemur via,
Nisi si id putas, quia primo processit parum,
Non posse iam ad salutem converti hoc malum.

PAMPHILVS.

Imo etiam: nam sat credo, si advigilaveris,
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.

DAVVS.

Ego, Pamphile, hoc tibi pro servitio debeo,

Conari manibus pedibus, noctes et dies,
Capitis periclum adire, dum prosim tibi:
Tuum est, si quid praeter spem, mihi te ignoscere.
Parum succedit quod ago: at facio sedulo.
Vel melius tute reperi, me missum face.

PAMPHILVS.

Cupio; restitue, quem a me accepisti, locum.

DAVVS.

Faciemus.

PAMPHILVS.

At iam hoc opus est.

DAVVS.

Hem!... Set mane: concrepuit ostium.

PAMPHILVS.

Nihil ad te.

DAVVS.

Quaero....

PAMPHILVS.

Hem, nuncne demum?

DAVVS.

At iam hoc tibi inventum dabo.

MYSIS. PAMPHILVS. CHARINVS. DAVVS.

MYSIS.

Iam, ubiubi erit, inventum tibi curabo et mecum adductum IV. 2.
Tuum Pamphilum: modo tu, anime mi, noli te macerare.

PAMPHILVS.

Mysis!

MYSIS.

Quis est? — Hem, te optume mihi, Pamphile, offers!

PAMPHILVS.

Quid id est?

MYSIS.

Orare iussit, si se ames, hera, iam ut ad sese venias:
Videre ait te cupere.

PAMPHILVS.

Vah, perii! hoc malum integrascit!
Siccine me atque illam opera tua nunc miseros sollicitari!
Nam idcirco arcessor, nuptias quod mi adparari sensit.

CHARINVS.

Quîs quidem quam facile potuerat quiesci, si hic quiesset!

DAVVS.

Age, si hic non insanit satis sua sponte, instiga!

MYSIS.

Atque edepol
Ea res est, proptereaque nunc misera in moerore est.

PAMPHILVS.

Mysis,
Per omnes tibi adiuro deos, nunquam eam me deserturum,
Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes homines.
Hanc mi expetivi; contigit; conveniunt mores: valeant,
Qui inter nos discidium volunt! hanc, nisi mors, mi adimet nemo!

MYSIS.

Resipisco.

PAMPHILVS.

Non Apollinis magis verum atque hoc responsum est:
Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat,

Quo minus hae fierent nuptiae, volo; set si id non poterit,
Id faciam, in proclivi quod est, per me stetisse ut credat. —
Quis videor?

CHARINVS.

Miser aeque atque ego.

DAVVS.

Consilium quaero.

PAMPHILVS.

Fortis!
Scio, quid conare!

DAVVS.

Hoc ego tibi profecto effectum reddam.

PAMPHILVS.

Iam hoc opus est.

DAVVS.

Quin iam habeo.

CHARINVS.

Quid est?

DAVVS.

Huic, non tibi, habeo, ne erres.

CHARINVS.

Sat habeo.

PAMPHILVS.

Quid facies? cedo.

DAVVS.

Dies satis sit vereor
Ad agendum, ne vacuom me nunc ad narrandum esse credas.
Proinde hinc vos amolimini: nam mi impedimento estis.

PAMPHILVS.

Hanc visam ego.

DAVVS.

Quid tu? quo hinc te agis?

CHARINVS.

Verum vis dicam?

DAVVS.

Imo etiam

Narrationis initium incipit mihi!

CHARINVS.

Quid me fiet?

DAVVS.

Eho tu impudens, non satis habes, quod tibi dieculam addo,

Quantum huic promoveo nuptias?

CHARINVS.

Dave, attamen....

DAVVS.

Quid ergo?

CHARINVS.

Vt ducam!

DAVVS.

Ridiculum!

CHARINVS.

Huc face ad me venias, si quid poteris!

DAVVS.

Quod veniam, nil habeo.

CHARINVS.

Attamen, si quid....

DAVVS.

Age, veniam.

CHARINVS.

Si quid,

Domi ero.

DAVVS.

Tu, Mysis, dum exeo, parumper opperire hic.

MYSIS.

Quapropter?

DAVVS.

Ita facto est opus.

MYSIS.

Matura.

DAVVS.

Iamiam hic adero.

MYSIS.

Nilne esse proprium cuiquam! Di, vostram fidem,
Summum bonum esse herae hunc putabam Pamphilum,
Amicum, amatorem, virum, in quovis loco
Paratum; verum ex eo nunc misera quem capit
Laborem! facile hic plus mali est, quam illic boni.
Set Davos exit. Mi homo, quid istuc, obsecro, est?
Quo puerum portas?

DAVVS.

Mysis, nunc opus tua
Mihi ad hanc rem expromta malitia atque astutia.

MYSIS.

Quidnam incepturus?

DAVVS.

Accipe a me hunc ocius
Atque ante nostram ianuam adpone.

MYSIS.

Obsecro,
Humine?

DAVVS.

Ex ara hinc sume verbenas tibi,
Atque ei substerne.

MYSIS.

Quamobrem tute id non facis?

DAVVS.

Quin, si forte opus sit ad herum iurato mihi,
Non adposuisse, ut liquido possim.

MYSIS.

Intelligo:
Nova nunc in te istaec religio incessit! — Cedo!

DAVVS.

Movo ocius te, ut, quid agam, porro intelligas! —
Proh Iupiter....

MYSIS.

Quid?

DAVVS.

Sponsae pater intervenit:
Quod primum intendi, iam consilium repudio.

MYSIS.

Nescio, quid narres.

DAVVS.

Ego quoque hinc ab dextera
Venire me adsimulabo; tu subservias
Orationi, utcunque opus, verbis vide!

MYSIS.

Quid agas, ego nil intelligo; set si quid est,
Quod opus sit opera vobis mea, ut tu plus vides,
Manebo, ne quod vostrum remorer commodum.

CHREMES. MYSIS. DAVVS.

CHREMES.

Revortor, postquam, quae opus fuere ad nuptias IV. 3.
Gnatae, paravi, ut iubeam arcessi. — Set quid hoc?
Puer hercle est! — Mulier, tun' adposuisti?

MYSIS.

Vbi illic est?

CHREMES.

Non mihi respondes?

MYSIS.

Nusquam est. Vae miserae mihi!
Reliquit me homo atque abiit!

DAVVS.

Di, vostram fidem,
Quid turbae apud forum est! quid hominum litigant!
Tum annona cara est! — Quid dicam aliud, nescio.

MYSIS.

Cur tu, obsecro, hic me solam...?

DAVVS.

Hem, quae haec est fabula? —
Eho, puer hic unde est, Mysis? quisve huc attulit?

MYSIS.

Satin' sanus, qui me id rogites?

DAVVS.

Quem ego igitur rogem,
Qui hic neminem alium video?

CHREMES.

Miror, unde sit.

DAVVS.

Dicturan', quod rogo?

MYSIS.

Au!

DAVVS.

Concede ad dexteram.

MYSIS.

Deliras! non tute ipse...?

DAVVS.

Verbum unum mihi
Praeterea quam quod te rogo faxis, cave.

MYSIS.

Male dicis?

DAVVS.

Vnde est? — Clare!

MYSIS.

A nobis.

DAVVS.

Ha ha he! —
Mirum vero, impudenter mulier si facit
Meretrix?

CHREMES.

Ab Andria haec est, quantum intelligo.

DAVVS.

Adeon' videmur vobis esse idonei,
In quibus sic inludatis?

CHREMES.

Veni tempore.

DAVVS.

Propera adeo puerum tollere hinc ab ianua! —
Mane! cave quoquam ex istoc excessis loco! —

MYSIS.

Di te eradicent, ita me miseram territas!

DAVVS.

Tibi dico ego, annon?

MYSIS.

Quid vis?

DAVVS.

At etiam rogas?
Cedo, cuium puerum hic adposuisti? dic mihi.

MYSIS.

Tu nescis?

DAVVS.

Mitte id, quod scio; dic, quod rogo.

MYSIS.

Vostri....

DAVVS.

Cuius nostri?

MYSIS.

Pamphili.

CHREMES.

Hem!

DAVVS.

Quid? Pamphili?

MYSIS.

Eho, annon est?

CHREMES.

Recte has fugi semper nuptias!

DAVVS.

O animadvertendum facinus!

MYSIS.

Quid? quid clamitas?

DAVVS.

Quemne ego heri vidi ad vos adferri vesperi?

MYSIS.

O hominem audacem!

DAVVS.

Verum: vidi Cantharam
Suffarcinatam!

MYSIS.

Dîs pol habeo gratiam,
Cum in pariundo aliquot adfuerunt liberae.

DAVVS.

Nae illa illum haut novit, cuius causa haec incipit.
Chremes, si positum puerum ante aedes viderit,
Suam gnatam non dabit? — Tanto hercle magis dabit.

CHREMÉS.

Non hércle faciet!

DAVVS.

Nunc adeo, ut tu sis sciens,
Nisi puerum tollis, iam ego hunc in mediam viam
Provolvam, teque ibidem pervolvam in luto.

MYSIS.

Tu pol homo non es sobrius.

DAVVS.

Fallacia
Alia aliam trudit: iam susurrari audio,
Civem Atticam esse hanc.

CHREMES.

Hem!

DAVVS.

Coactus legibus
Eam uxorem ducet!

MYSIS.

Eho, obsecro, annon civis est?

CHREMES.

Iocularium in malum insciens pene incidi!

DAVVS.

Quis hic loquitur? — O Chreme, per tempus advenis.
Ausculta.

CHREMES.

Audivi iam omnia.

DAVVS.

Anne haec tu omnia....

CHREMES.

Audivi, inquam, a principio.

DAVVS.

Audistin', obsecro? Hem
Scelera! Hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi. —
Hic ille est! non te credas Davom ludere!

MYSIS.

Me miseram! nil pol falsi dixi, mi senex.

CHREMES.

Novi omnem rem. Est Simo intus?

DAVVS.

Est.

MYSIS.

Ne me attigas,
Sceleste! Si pol Glycerio non omnia haec....

DAVVS.

Eho, inepta, nescis, quid sit actum?

MYSIS.

Quid sciam?

DAVVS.

Hic socer est; alio pacto haud poterat fieri,
Vt sciret haec, quae voluimus.

MYSIS.

Praediceres.

DAVVS.

Paulum interesse censes, ex animo omnia,
Natura uti fert, facias, an de industria?

CRITO. MYSIS. DAVVS

CRITO.

In hac habitasse platea dictum est Chrysidem, IV.4.
Quae inhoneste parere se hic optavit divitias

Potius quam in patria honeste pauper viveret.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
Set, quos perconter, video. Salvete!

MYSIS.

Obsecro,
Quem video? estne hic re consobrinus Chrysidis?
Is est!

CRITO.

O Mysis, salve!

MYSIS.

Salvos sis, Crito!

CRITO.

Itan' Chrysis? — Hem!

MYSIS.

Nos quidem pol miseras perdidit.

CRITO.

Quid vos? quo pacto hic? Satine recte?

MYSIS.

Nosne? sic!
Vt quimus, aiunt, quando, ut volumus, non licet.

CRITO.

Quid Glycerium? Iam hic suos parentes repperit?

MYSIS.

Vtinam!

CRITO.

Ah! nondum etiam? haut auspicato huc me adpuli;
Nam pol si id scissem, nunquam huc tetulissem pedem:
Haec semper esse dicta est atque habita est soror;
Illius quae fuerunt, possidet; nunc me, hospitem,
Lites sequi, quam id mihi sit facile atque utile,
Aliorum exempla commonent; simul arbitror,
Iam esse aliquem amicum et defensorem ei: nam fere
Grandiuscula iam profecta est illinc: clamitent,
Me sycophantam hereditatem persequi,
Mendicum; tum ipsam despoliare non lubet.

MYSIS.

O optume hospes! pol, Crito, antiquom obtines!

CRITO.

Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam.

MYSIS.

Maxume.

DAVVS.

Sequar hos: nolo hoc in tempore me videat senex.

CHREMES. SIMO.

CHREMES.

Satis iam, satis, Simo, spectata erga te amicitia est mea; V. 1.
Satis pericli incepi adire: orandi iam finem face:
Tibi dum obsequier studeo, pene inlusi vitam filiae.

SIMO.

Imo enim nunc quam maxume abs te postulo atque oro, Chreme,
Vt beneficium, verbis initum dudum, re nunc comprobes.

CHREMES.

Vide, quam iniquos sis prae studio! dum id efficias, quod cupis,
Neque modum benignitatis, neque, quid me ores, cogitas:
Nam si cogites, remittas iam me onerare iniuriis.

SIMO.

Quibus?

CHREMES.

At rogitas? perpulisti me, ut homini adolescentulo
In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Filiam darem in seditionem atque incertas nuptias,

Eius labore atque eius dolore gnato ut medicarer tuo;
Impetrasti inceptum, res dum tetulit; nunc non fert: feras.
Civem hinc illam esse aiunt; natus puer est: nos missos face.

SIMO.

Per ego te deos oro, ut ne illis animum inducas credere,
Quibus id maxume utile est, illum esse quam deterrumum.
Nuptiarum gratia haec sunt ficta atque incepta omnia;
Vbi ea causa, quamobrem haec faciunt, erit ademta iis, desinent.

CHREMES.

Erras: cum Davo egomet vidi iurgantem ancillam.

SIMO.

Scio.

CHREMES.

Ac
Vero vultu, cum, ibi me adesse, neuter tum praesenserat.

SIMO.

Credo; et id facturas, Davos dudum praedixit mihi, et
Nescio, qui id tibi sum oblitus hodie, ut volui, dicere.

DAVVS. CHREMES. SIMO. DROMO.

DAVVS.

Animo nunc iam otioso esse impero.... V. 2.

CHREMES.

Hem Davom tibi!

SIMO.

Vnde egreditur?

DAVVS.

Meo praesidio atque hospitis.

SIMO.

Quid illud mali?

DAVVS.

Commodiorem ego hominem, adventum, tempus non vidi.

SIMO.

Scelus

Quemnam hic laudat?

DAVVS.

Omnis res est iam in vado.

SIMO.

Cesso adloqui?

DAVVS.

Herus est; quid agam?

SIMO.

O salve, bone vir.

DAVVS.

Hem Simo! o noster Chreme!
Omnia adparata iam sunt intus.

SIMO.

Curasti probe!

DAVVS.

Vbi voles, arcesse.

SIMO.

Bene sane: id enimvero hinc nunc abest.
Etiam tu hoc responde: quid istic tibi negoti est?

DAVVS.

Mihin'?

SIMO.

Ita.

DAVVS.

Mihin'?

SIMO.

Tibi ergo.

DAVVS.

Modo ego introivi....

SIMO.

Quasi ego, quam dudum, rogem?

DAVVS.

Cum tuo gnato una.

SIMO.

Anne est intus Pamphilus? Crucior miser!
Eho, non tu dixti esse inter eos inimicitias, carnufex?

DAVVS.

Sunt.

SIMO.

Cur igitur hic est?

CHREMES.

Quid illum censes? cum illa litigat.

DAVVS.

Imo vero indignum, o here, iam facinus faxo ex me audies:
Nescio qui senex modo venit, ellum, confidens, catus;
Faciem cum videas, videtur esse quantivis preti;
Tristis severitas inest in voltu atque in verbis fides.

SIMO.

Quidnam adportas?

DAVVS.

Nil quidem, nisi quod eum audivi dicere....

SIMO.

Quid ait tandem?

DAVVS.

Glycerium esse civem scire se Atticam.

SIMO.

Hem
Dromo! Dromo!

DAVVS.

Quid est?

SIMO.

Dromo!

DAVVS.

Audi!

SIMO.

Verbum si addideris.... Dromo!

DAVVS.

Audi, obsecro!

DROMO.

Quid vis?

SIMO.

Sublimem hunc intro rape, quantum potes!

DROMO.

Quem?

SIMO.

Davom.

DAVVS.

Quamobrem?

SIMO.

Quia lubet. — Rape, inquam!

DAVVS.

Quid feci?

SIMO.

Rape!

DAVVS.

Si quidquam invenies me mentitum, occidito.

SIMO.

Nihil audio.

Ego iam te commotum reddam.

DAVVS.

Tamenetsi hoc verum est?

SIMO.

Tamen. —

Cura adservandum vinctum, atque (audin?) quadrupedem constringito!

Age, nunc ĭam ego pol hodie, si vivo, tibi
Herum quid sit pericli ostendam fallere
Et patrem illi!

CHREMES.

Ah ne saevi tantopere.

SIMO.

O Chreme,
Pietatem gnati nonne te miseret mei?
Tantum laborem ob talem capere filium!
Age, Pamphile! exi, Pamphile! ecquid te pudet?

PAMPHILVS. SIMO. CHREMES.

PAMPHILVS.

Quis me volt? — Perii! pater est. V. 3.

SIMO.

Quid ais, omnium...?

CHREMES.

Ah,
Rem potius ipsam dic, ac mitte male loqui.

SIMO.

Quasi quidquam in hunc iam gravius dici possiet.
Ain' tandem? civis Glycerium est?

PAMPHILVS.

Ita praedicant.

SIMO.

Ita praedicant? O ingentem confidentiam!
Num cogitat, quid dicat? num facti piget?
Num color enim pudoris signum usquam indicat?
Adeo impudenti esse animo, ut praeter civium
Morem atque legem et sui voluntatem patris
Tamen hanc habere studeat cum summo probro?

PAMPHILVS.

Me miserum!

SIMO.

Hem, modone id demum sensti, Pamphile?
Olim istuc, olim, cum ita animum induxti tuum,
Quod cuperes aliquo pacto efficiundum tibi,
Eodem die istuc verbum vere in te accidit!
Set quid ego me autem excrucio? cur me macero?
Cur meam senectutem huius sollicito amentia?

An,

An, pro huius peccatis ego supplicium ut sufferam?
Imo habeat, valeat, vivat cum illa!

PAMPHILVS.

Mi pater...

SIMO.

Quid mi pater? quasi tu huius indigeas patris!
Domus, uxor, liberi inventi, invito patre;
Adducti, qui illam civem hinc dicant: viceris!

PAMPHILVS.

Pater, licetne pauca?

SIMO.

Quid dices mihi?

CHREMES.

At
Tandem, Simo, audi.

SIMO.

Egon' audiam? quid ego audiam,
Chreme?

CHREMES.

Attamen dicat sine.

SIMO.

Age, dicat: sino.

PAMPHILVS.

Ego, me amare hanc, fateor; si id peccare est, fateor id quoque.
Tibi, pater, me dedo: quidvis oneris impone! impera!
Vis, me uxorem ducere? hanc vis mittere? ut potero, feram.
Hoc modo te obsecro, ut ne credas, a me adlegatum hunc senem.
Sine me expurgem atque illum huc coram adducam!

SIMO.

Adducas?

PAMPHILVS.

Sine, pater!

CHREMES.

Aequom postulat: da veniam.

PAMPHILVS.

Sine te hoc exorem!

SIMO.

Sino.

Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar, Chreme.

CHREMES.

Pro peccato magno paulum supplici est satis patri.

CRITO. CHREMES. SIMO. PAMPHILVS.

CRITO.

Mitte orare: una harum quaevis causa me, ut faciam, monet, V. 4.

Vel tu, vel, quod verum est, vel, quod ipsi cupio Glycerio.

CHREMES.

Andrium ego Critonem video? — Is certe est.

CRITO.

Salvos sis, Chreme.

CHREMES.

Quid tu Athenas insolens?

CRITO.

Evenit. Set hiccine est Simo?

CHREMES.

Hic.

CRITO.

Simo, men' quaeris?

SIMO.

Eho, tu Glycerium esse hinc civem ais?

CRITO.

Tu negas?

SIMO.

Itane huc paratus advenis?

CRITO.

Qua re?

SIMO.

Rogas?
Tune impune haec facias? tune hic homines adolescentulos,
Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem inlicis,
Sollicitando et pollicitando eorum animos lactas...?

CRITO.

Sanun' es?

SIMO.

Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?

PAMPHILVS.

Perii! metuo, ut substet hospes.

CHREMES.

Si, Simo, hunc noris satis,
Non ita arbitrere: bonus est hic vir.

SIMO.

Hic vir sit bonus?
Itane adtemperate evenit, hodie in ipsis nuptiis
Vt veniret, antehac nunquam? est vero huic credendum, Chreme?

PAMPHILVS.

Patrem ni metuam, habeo, pro illa re illum quod moneam probe.

SIMO.

Sycophanta!

CRITO.

Hem!

CHREMES.

Sic, Crito, est hic: mitte.

CRITO.

Videat, qui siet!
Mihi si perget, quae volt, dicere, ea, quae non volt, audiet. —

Ego istaec moveo aut curo? non tu tua, malum, animo aequo feres?
Nam ego quae dico, vera an falsa audieris, iam sciri potest.
Atticus quidam olim, navi fracta, ad Andrum eiectus est,
Et istaec una parva virgo. Tum ille egens forte adplicat
Chrysidis se ad patrem primo.

SIMO.

Fabulam inceptat!

CHREMES.

Sine.

CRITO.

Itàne vero obturbat?

CHREMES.

Perge tu.

CRITO.

Is mihi cognatus fuit,
Qui eum recepit; ibi ego audivi ex illo, civem esse Atticum.
Is ibi mortuus est.

CHREMES.

Eius nomen?

CRITO.

Nomen? tam cito. Phani —

CHREMES.

Hem,
Perii!

CRITO.

Verum hercle opinor fuisse Phaniam. Hoc certo scio,
Rhamnusium se aiebat esse.

CHREMES.

O Iupiter!

CRITO.

Eadem haec, Chreme,
Multi alii in Andro audivere.

CHREMES.

Vtinam id sit, quod spero! Eho, dic mihi,
Quid eam tum esse aibat? suamne?

CRITO.

Non.

CHREMES.

Cuiam igitur?

CRITO.

Fratris filiam.

CHREMES.

Certe mea est!

PAMPHILVS.

Quid ais?

SIMO.

Quid tu autem?

PAMPHILVS.

Ehem, arrige aures, Pamphile!

SIMO.

Qui credis?

CHREMES.

Phania ille frater meus fuit.

SIMO.

Noram et scio.

CHREMES.

Is
Hinc, bellum fugiens meque in Asiam persequens, proficiscitur;
Tum veritus hic relinquere eam est. Postilla nunc primum audio,
Quid illo sit factum.

PAMPHILVS.

Vix sum apud me: ita animus commotus metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino, bono!

SIMO.

Nae tuam multimodis inveniri eam gaudeo.

CHREMES.

Credo.

PAMPHILVS.

Pater,....

CHREMES.

At mi unus etiam scrupulus restat, qui me male habet.

PAMPHILVS.

Dignus es
Cum tua religione, odium...! Nodum in scirpo quaeris.

CRITO.

Quid istuc est?

CHREMES.

Nomen non convenit.

CRITO.

Fuit hercle huic aliud parvae.

CHREMES.

Quod, Crito?
Numquid meministi?

CRITO.

Id quaero.

PAMPHILVS.

Egone huius memoriam patiar meae
Voluptati obstare, cum egomet possim in hac re medicari mihi?
Non patiar. Heus, Chreme, quod quaeris, Pasibula....

CRITO.

Ipsa est.

CHREMES.

Ea est.

PAMPHILVS.

Ex ipsa audivi milies.

SIMO.

Omnes nos gaudere hoc, Chreme,
Te credo credere.

CHREMES.

Ita me di ament, credo.

PAMPHILVS.

Quid restat, pater?

SIMO.

Iamdudum res reduxit me ipsa in gratiam.

PAMPHILVS.

O lepidum patrem! —
De uxore, ita ut possedi, nil mutat Chremes?

CHREMES.

Causa optuma est,
Nisi si quid pater ait aliud.

SIMO.

Nempe id scilicet.

CHREMES.

Dos, Pamphile, est
Decem talenta.

PAMPHILVS.

Accipio.

CHREMES.

Propero ad filiam. Eho mecum, Crito:
Nam illam me credo haut nosse.

SIMO.

Cur non illam huc transferri iubes?

PAMPHILVS.

Recte admones; Davo istuc dedam iam negoti.

SIMO.

Non potest.

PAMPHILVS.

Qui?

SIMO.

Quia habet aliud magis ex sese et maius.

PAMPHILVS.

Quidnam?

SIMO.

Vinctus est.

PAMPHILVS.

Pater, non recte vinctus.

SIMO.

At ita iussi.

PAMPHILVS.

Iube solvi, obsecro!

SIMO.

Age fiat.

PAMPHILVS.

At mature.

SIMO.

Eo intro.

PAMPHILVS.

O faustum et felicem diem!

CHARINVS. PAMPHILVS.

CHARINVS.

Proviso, quid agat Pamphilus; atque eccum. V. 5.

PAMPHILVS.

Aliquis forsan me putet
Non deputare hoc verum; at mihi nunc sic esse hoc verum liquet:
Deorum vitam propterea ego sempiternam esse arbitror,
Voluptates eorum propriae quod sunt: nam mi immortalitas
Est parta, si nulla aegritudo huic gaudio intercesserit.
Set quem ego mihi potissumum optem, cui nunc haec narrem, dari?

CHARINVS.

Quid illud gaudi est?

PAMPHILVS.

Davom video. Nemo est, quem malim, omnium:
Nam hunc scio mea solide solum gavisurum gaudia.

DAVVS. PAMPHILVS. CHARINVS.

DAVVS.
Pamphilus ubinam est? V. 6.
PAMPHILVS.
Hic est, Dave.
DAVVS.
Quis homo est?
PAMPHILVS.
Ego sum Pamphilus.
Nescis, quid mi obtigerit?
DAVVS.
Certe non;...
PAMPHILVS.
Non?
DAVVS.
Set quid mihi, scio.
PAMPHILVS.
Et quidem ego.
DAVVS.
More hominum evenit, ut, quod sim ego nactus mali,
Prius rescisceres tu, quam ego, tibi quod evenit boni.
PAMPHILVS.
Glycerium mea suas parentes reperit!
DAVVS.
O factum bene!
CHARINVS.
Hem!
PAMPHILVS.
Pater amicus summus nobis...
DAVVS.
Quis?
PAMPHILVS.
Chremes.
DAVVS.
Narras probe.

PAMPHILVS.

Nec mora ulla est, quin iam uxorem ducam.

CHARINVS.

Num ille somniat
Ea, quae vigilans voluit?

PAMPHILVS.

Tum de puero, Dave....

DAVVS.

Ah desine!
Solus es, quem diligunt di!

CHARINVS.

Salvos sum, si haec vera sunt.
Conloquar.

PAMPHILVS.

Quis homo est? Charine, in tempore ipso mi advenis.

CHARINVS.

Bene factum!

PAMPHILVS.

Audisti?

CHARINVS.

Omnia. Age, me in tuis secundis respice.
Tuus est nunc Chremes: facturum, quae voles, scio omnia.

PAMPHILVS.

Memini; atque adeo longum est, nos illum expectare, dum exeat:
Sequere hac me, intus apud Glycerium nunc est. Tu, Dave, abi domum:
Propere arcesse, hinc qui auferant eam! Quid stas? quid cessas?

DAVVS.

Eo. —
Ne expectetis, dum exeant huc: intus despondebitur,
Intus transigetur, si quid est quod restet.

CANTOR.

Plaudite.

EVNVCHVS.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA IN EVNVCHVM.

Sororem falso dictitatam Thaidis,
Id ipsum ignorans, miles advexit Thraso,
Illique donat. Civis erat haec Attica.
Eidem eunuchum, quem emerat, tradi iubet
Alius amator, Phaedria, ac rus ipse abit,
Thrasoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phaedriae puellulam
Cum deperiret dono missam Thaidi,
Eunuchi ornatum induitur: suadet Parmeno;
Introivit, vitiat virginem. Sed Atticus
Civis repertus frater eius collocat
Vitiatam ephebo. Phaedriam exorat Thraso.

P. TERENTI

EVNVCHVS.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS L. POSTVMIO ALBINO, L. CORNELIO MERVLA AEDILIBVS CVRVLIBVS. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI TIBIIS DVABVS DEXTRIS. GRAECA MENANDRV. ACTA II. M. VALERIO, C. FANNIO, COSS. PRETIVM MERVIT OCTO M. NVMVM.

DRAMATIS PERSONAE.

Phaedria.
Parmeno.
Thais.
Gnatho.
Chaerea.
Thraso.
Pythias.
Chremes.
Antipho.
Dorias.
Dorvs.
Sanga.
Sophrona.
Laches.

PROLOGVS.

Si quisquam est, qui placere se studeat bonis
Quam plurimis, et minume multos laedere,
In his poëta hic nomen profitetur suum;
Tamen si quis est, qui in se dictum inclementius
Existimarit esse, sic existimet:
Responsum, non dictum, esse: quia laesit prior.
Qui bene vertundo et eadem scribundo male, ex
Graecis bonis Latinas fecit non bonas:
Item ut Menandri Phasma nuper perdidit;
Atque in Thesauro scripsit, causam dicere
Prius, unde petitur, aurum quare sit suum,
Quam illunc, qui petit, unde is sit thesaurus sibi, aut
Vnde in monumentum patrium pervenerit.
Dehinc, ne frustretur ipse se, aut sic cogitet:
Defunctus iam sum: nihil est quod dicat mihi:
Is ne erret, moneo, et desinat lacessere:
Habeo alia multa, nunc quae condonabitur,
Quae proferentur post, si perget laedere
Ita, ut facere instituit. Quam nunc acturi sumus,
Menandri Eunuchum postquam Aediles emerunt
Magistratus, cum ibi adesset, cum occepta est agi,
Perfecit, sibi ut inspiciundi esset copia.
Exclamat, furem, non poëtam, fabulam
Dedisse, et nil dedisse verborum tamen:
Colacem esse Naevi aut Plauti veterem fabulam:
Parasiti personam inde ablatam et militis.

Si peccatum est id, peccatum imprudentia est
Poëtae, non quo furtum facere studuerit.
Id ita esse, vos iam iudicare poteritis.
Colax Menandri est; in ea est parasitus Colax,
Et miles gloriosus; eas se hic non negat
Personas transtulisse in Eunuchum suam
Ex Graeca, set eas fabulas factas prius
Latinas scisse sese, id vero pernegat.
Quodsi personis iisdem uti aliis non licet,
Qui mage licet currentem servom scribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Puerum supponi, falli per servom senem,
Amare, odisse, suspicari? denique
Nullum est iam dictum, quod non dictum sit prius.
Quare aequom est, vos cognoscere, atque ignoscere,
Quae veteres factitarunt, si faciunt novi.
Date operam et cum silentio animum attendite,
Vt pernoscatis, quid sibi Eunuchus velit.

PHAEDRIA. PARMENO.

PHAEDRIA.

Quid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem, I. 1.
Cum arcessor ultro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Exclusit; revocat; redeam? — non, si me obsecret!

PARMENO.

Siquidem hercle possis, nil prius, nil fortius;
Verum si incipies neque pertendes naviter,
Atque, ubi pati non poteris, cum nemo expetet,
Infecta pace ultro ad eam venies, indicans,
Te amare et ferre non posse: actum est; ilicet;
Peristi; eludet, ubi te victum senserit.

Proin

Proin tu, dum est tempus, etiam atque etiam hoc cogita,
Here: quae res in se neque consilium neque modum
Habet ullum, eam consilio regere non potes.
In amore haec omnia insunt vitia, iniuriae,
Suspiciones, inimicitiae, induciae,
Bellum, pax rursum; incerta haec si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam si des operam, ut cum ratione insanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
Egone illam? quae illum? quae me? quae non? sine modo!
Mori me malim! sentiet, qui vir siem!
Haec verba, mehercule, una falsa lacrimula,
Quam, oculos terendo, misera vix expresserit,
Restinguet, et te ultro accusabit, et ei dabis
Vltro supplicium.

PHAEDRIA.

O indignum facinus! nunc ego et
Illanc scelestam et miserum me esse sentio!
Et taedet, et amore ardeo! prudens, sciens,
Vivos vidensque pereo, nec, quid agam, scio!

PARMENO.

Quid agas, nisi ut te redimas captum quam queas
Minumo; si nequeas paululo, at quanti queas;
Et ne te adflictes....

PHAEDRIA.

Itane suades?

PARMENO.

Si sapis,
Neque, praeterquam quas ipse amor molestias
Habet, addas, illas, quas habet, recte feras?
Set ecca ipsa egreditur nostri fundi calamitas:
Nam nos quod capere oportet, haec intercipit.

THAIS. PHAEDRIA. PARMENO.

THAIS.

Miseram me! vereor, ne illud gravius Phaedria I. 2.
Tulerit, neve aliorsum atque ego feci acceperit,
Quod heri intromissus non est.

PHAEDRIA.

Totus, Parmeno,
Tremo horreoque, postquam adspexi hanc.

PARMENO.

Bono animo es:
Accede ad ignem hunc: iam calesces plus satis.

THAIS.

Quis hic loquitur? Ehem, tun' hic eras, mi Phaedria?
Quid hic stabas? cur non recta introibas?

PARMENO.

Ceterum
De exclusione verbum nullum!

THAIS.

Quid taces?

PHAEDRIA.

Sane quia vero hae mihi patent semper fores,
Aut quia sum apud te primus!

THAIS.

Missa istaec face.

PHAEDRIA.

Quid missa? — O Thais, Thais, utinam esset mihi
Pars aequa amoris tecum ac pariter fieret,
Aut tibi hoc uti doleret itidem ut mihi dolet,
Aut ego istuc abs te factum nihili penderem!

THAIS.

Ne crucia nimium te, obsecro, mi Phaedria!
Non pol, quo quenquam plus amem aut plus diligam,
Eo feci, set ita erat res: faciundum fuit.

PARMENO.

Credo: ut fit, misera prae amore exclusti hunc foras!

THAIS.

Siccine ais, Parmeno? Age. Set huc qua gratia
Te arcessi iussi, ausculta.

PHAEDRIA.

Fiat.

THAIS.

Dic mihi
Hoc primum: potin' est hic tacere?

PARMENO.

Egone? — optume;
Verum heus tu: lege tibi hac meam adstringo fidem:
Quae vera audivi, taceo et contineo optume;
Sin falsum aut vanum aut fictum, continuo palum est:
Rimarum plenus sum, hac atque illac perpluo:
Proin tu, si vis taceri, vera dicito.

THAIS.

Samia mihi mater fuit. Ea habitabat Rhodi.

PARMENO.

Potest taceri hoc.

THAIS.

Ibi tum matri parvolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam.

PHAEDRIA.

Civemne?

THAIS.

Arbitror;
Certum non scimus: matris nomen et patris
Dicebat ipsa, patriam et signa cetera
Neque scibat neque per aetatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat: e praedonibus,
Vnde emerat, se audisse, abreptam e Sunio.
Mater ubi accepit, studio coepit omnia

F 2

Docere, educere, ita uti si esset filia;
Sororem plerique esse credebant meam.
Ego cum illo, quicum tum uno rem habebam, hospite,
Abii huc, qui mihi reliquit haec, quae habeo, omnia.

PARMENO.

Vtrumque hoc falsum est: effluet.

THAIS.

Qui istuc?

PARMENO.

Rogas?
Neque tu uno eras contenta, neque is solus dedit:
Nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.

THAIS.

Ita est; set sine me pervenire, quo volo.
Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam est profectus. Te interea loci
Cognovi. Tute scis, postilla quam intumum
Habeam te, et mea consilia ut tibi credam omnia.

PHAEDRIA.

Num hoc quidem tacebit Parmeno?

PARMENO.

Oh, dubiumne id est?

THAIS.

Hoc agite, amabo. Mater mea illic mortua est
Nuper. Ei frater aliquantum ad rem est avidior:
Is ubi hanc honesta virginem forma videt,
Et fidibus scire, pretium sperans, illico
Producit, vendit. Forte fortuna adfuit
Hic meus amicus; emit eam dono mihi,
Inprudens harum rerum ignarusque omnium.
Is venit. Postquam sensit, me tecum quoque
Rem habere, fingit causas, ne det, sedulo;
Ait, si fidem habeat, se iri praepositum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, ubi acceperim,
Sese relinquam, velle se mi illanc dare;

Verum id vereri. Set, ego quantum suspicor,
Ad virginem animum adiecit.

PHAEDRIA.

Etiamne amplius?

THAIS.

Nil: nam quaesivi. Nunc ego eam, mi Phaedria,
Multae sunt causae quamobrem cupio abducere:
Primum, quod dicta soror est; praeterea, ut suis
Restituam ac reddam: sola sum; habeo hic neminem
Neque amicum neque cognatum; quamobrem, Phaedria,
Cupio aliquos parere amicos beneficio meo.
Id, amabo, adiuta me quo fiat facilius:
Sine illunc priores partes hosce aliquot dies
Apud me habere. — Nil respondes? —

PHAEDRIA.

Pessuma,
Ego quidquam cum istis factis tibi respondeam?

PARMENO.

Eu, noster, laudo! tandem perdoluit! vir es!

PHAEDRIA.

At ego nescibam, quorsum tu ires: „parvola
„Hinc est abrepta; eduxit mater pro sua;
„Soror dicta est; cupio abducere, ut reddam suis."
Nempe omnia haec nunc verba huc redeunt denique:
Excludor ego, ille recipitur. Qua gratia,
Nisi si illum plus amas, et nunc istam times,
Quae advecta est, ne illum, talem, praeripiat tibi?

THAIS.

Ego idne?

PHAEDRIA.

Quid te ergo aliud sollicitat? cedo.
Num solus ille dona dat? num tibi meam
Benignitatem sensisti intercludier?
Nonne, ubi mihi dixti, cupere te ex Aethiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus

Quaesivi? Porro eunuchum dixti velle te,
Solae quia his reginae utuntur: repperi;
Heri minas viginti pro ambobus dedi;
Contemtus abs te, tamen haec habui in memoria.
Ob haec facta abs te spernor!

THAIS.

Quid istic, Phaedria?
Quanquam illam cupio abducere atque hac re arbitror
Id fieri posse maxume, veruntamen,
Potius quam te habeam inimicum, faciam, ut iusseris.

PHAEDRIA.

Vtinam istuc verbum ex animo ac vere diceres:
„Potius quam te habeam inimicum!" si istuc crederem
Sincere dici, quidvis possem perpeti.

PARMENO.

Labascit, victust uno verbo, quam cito!

THAIS.

Ego non ex animo misera dico? — quam ioco
Rem voluisti a me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem ut concedas solum.

PHAEDRIA.

Siquidem biduum;
Verum ne fiant isti viginti dies!

THAIS.

Profecto non plus biduum aut....

PHAEDRIA.

Aut? nil moror.

THAIS.

Non fiet; sine modo hoc te exorem!

PHAEDRIA.

Scilicet
Faciundum est, quod vis.

THAIS.

Merito te amo.

PHAEDRIA.

Bene facis.
Rus ibo; illi hoc me macerabo biduum!
Ita facere certum est! mos gerundus Thaidi!
Tu deducantur huc fac illi!

PARMENO.

Maxume.

PHAEDRIA.

In hoc biduum, Thais, vale!

THAIS.

At, mi Phaedria,
Et tu! numquid vis aliud?

PHAEDRIA.

Egone quid velim?
Cum milite isto praesens absens ut sies,
Dies noctesque me ames, me desideres,
Me somnies, me exspectes, de me cogites,
Me speres, me te oblectes, mecum tota sis,
Mea fac sis postremo omnis, quando ego sum tuus!

THAIS.

Me miseram! forsan parvam mi habeat hic fidem,
Atque aliarum ex ingeniis nunc me iudicet.
Ego pol, quae mihi sum conscia, hoc certo scio,
Neque me finxisse falsi quidquam, neque meo
Cordi esse quenquam cariorem hoc Phaedria;
Et quidquid huius feci, causa virginis
Feci: nam me eius fratrem spero propemodum
Iam repperisse, adolescentem adeo nobilem, et
Is se hodie venturum ad me constituit domum.
Concedam hinc intro atque expectabo, dum venit.

PHAEDRIA. PARMÉNO.

PHAEDRIA.

Fac, ita ut iussi, deducantur isti.

PARMENO.

Faciam.

PHAEDRIA.

At diligenter. II. 1.

PARMENO.

Fiet.

PHAEDRIA.

At mature.

PARMENO.

Fiet.

PHAEDRIA.

Satin' hoc mandatum?

PARMENO.

Ah, rogitare!

Vtinam tam aliquid invenire facile possis, quam hoc peribit!

PHAEDRIA.

Ego quoque una pereo, quod mi est carius, ne istuc tam iniquo

Patiare animo.

PARMENO.

Minume. Quin effectum dabo. Sed numquid me aliud?

PHAEDRIA.

Munus nostrum ornato verbis, quam pote, et istum pellito ab ea!

PARMENO.

Memini, tametsi nullus moneas.

PHAEDRIA.

Ego rus ibo atque ibi manebo.

PARMENO.

Censeo.

PHAEDRIA.

Set heus tu!

PARMENO.

Quid vis?

PHAEDRIA.

Censen', posse me obfirmare et

Perpeti, ne redeam interea?

PARMENO.

Tene? non hercle arbitror:
Nam aut iam revortere, aut mox noctu te adiget horsum insomnia.

PHAEDRIA.

Opus faciam, ut defetiger usque, ingratiis ut dormiam.

PARMENO.

Vigilabis lassus; hoc plus facies.

PHAEDRIA.

Ah, nil dicis, Parmeno:
Eiiciunda hercle haec est mollities animi! nimis me indulgeo.
Tandem ne ego illa caream, si sit opus, vel totum triduum?

PARMENO.

Hui,
Vniversum triduum? vide, quid agas.

PHAEDRIA.

Stat sententia.

PARMENO.

Di boni, quid hoc morbi est? adeon' homines immutarier
Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis severus, quisquam, nec mage continens.
Set quis hic est, qui huc pergit? — Attat! hic quidem est parasitus Gnatho
Militis; ducit secum una virginem dono huic. — Papae,
Facie honesta! mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo
Cum meo decrepito eunucho: haec superat ipsam Thaidem.

GNATHO. PARMENO.

GNATHO.

Di immortales, homini homo quid praestat stulto intelligens! II. 2.
Conveni hodie, adveniens, quendam mei loci hinc atque ordinis,
Hominem haud impurum, itidem patria qui abligurrierat bona.
Video sentum, squalidum, aegrum, pannis annis obsitum.
Quid istuc, inquam, ornati est? — „Quoniam „miser, quod habui, perdidi, en
„Quo redactus sum: omnes noti me atque amici „deserunt!"
Hic ego illunc contemsi prae me: quid, homo, inquam, ignavissume?
Itan' parasti te, spes nulla ut reliqua in te sit tibi?
Simul consilium cum re amisti? viden' me, ex eodem ortum loco,
Qui color nitor vestitus, quae habitudo est corporis?
Omnia habeo, neque quidquam habeo; nil cum est, nil defit tamen. —
„At ego infelix neque ridiculus esse neque pla„gas pati
„Possum!" — Quid? tu his rebus credis fieri? tota erras via!
Olim isti fuit generi quondam quaestus apud seclum prius;
Hoc novum est aucupium; ego adeo hanc primus inveni viam.
Est genus hominum, primos qui esse se omnium rerum volunt,
Nec sunt; hos consector; hisce ego non paro me, ut rideant,

Set eis ultro adrideo et eorum ingenia admiror simul;
Negat quis? nego; ait? aio; postremo imperavi egomet mihi
Omnia adsentari. Is quaestus nunc est multo uberrumus.

PARMENO.

Scitum hercle hominem! hic homines prorsum ex stultis insanos facit.

GNATHO.

Dum haec loquimur, interea loci ad macellum ubi advenimus,
Concurrunt laeti mi obviam cupedinarii omnes,
Cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores,
Quibus et re salva et perdita profueram et prosum saepe;
Salutant, ad coenam vocant, adventum gratulantur.
Ille ubi miser famelicus videt me tanto honore et
Tam facile victum quaerere, ibi homo coepit me obsecrare,
Vt sibi liceret discere id de me: sectari iussi,
Si potis est, tanquam philosophorum habent discipuli ex ipsis
Vocabula, parasiti item ut Gnathonici vocentur.

PARMENO.

Vide otium, et, quid cibus facit alienus!

GNATHO.

Set ego cesso
Ad Thaidem hanc deducere et rogare, ad coenam ut veniat.
Set Parmenonem ante ostium meretricis video tristem,
Rivalis servom. Salva res! Nimirum hice homines frigent.
Nebulonem hunc certum est ludere.

PARMENO.

Hice hoc munere arbitrantur
Suam Thaidem esse.

GNATHO.

Plurima salute Parmenonem,
Summum suum, impertit Gnatho. Quid agitur?

PARMENO.

Statur?

GNATHO.

Video.
Numquidnam, quod nolis, vides?

PARMENO.

Te.

GNATHO.

Credo; at numquid aliud?

PARMENO.

Quidum?

GNATHO.

Quia tristis.

PARMENO.

Nil quidem.

GNATHO.

Ne sis. Set quid videtur
Tibi hoc mancipium?

PARMENO.

Non malum hercle.

GNATHO.

Vro hominem.

PARMENO.

Vt falsus animi es...!

GNATHO.

Quam hoc gratum munus Thaidi arbitrare esse?

PARMENO.

Hoc nunc dicis,
Eiectos hinc nos. Omnium rerum heus vicissitudo
est.

GNATHO.

Sex ego te totos, Parmeno, hos menses quietum reddam,
Ne sursum deorsum cursites, neve usque ad lucem vigiles:
Ecquid beo te?

PARMENO.

Men'? papae!

GNATHO.

Sic soleo amicos.

PARMENO.

Laudo.

GNATHO.

Detineo te fortasse? tun' profectus alio fueras?

PARMENO.

Nusquam.

GNATHO.

Tum tu igitur paululum da mi operae: fac ut admittar.

PARMENO.

Age modo! nunc tibi haec patent fores, quia illam ducis. —

GNATHO.

Num quem evocari hinc vis foras?

PARMENO.

Sine biduum hoc praetereat:
Qui mihi nunc uno digitulo forem aperis fortunatus,
Nae tu istam faxo calcibus saepe insultabis frustra. —

GNATHO.

Eho, etiam tu hic stas, Parmeno? numnam hic relictus custos,
Ne quis forte internuntius clam a milite ad istam curset?

PARMENO.

Facete dictum! Mira vero, militi quae placeant!
Set herilem video filium minorem huc advenire.

Miror, quid Piraeo abierit: nam ibi custos publice est nunc.
Non temere est. Et properans venit. Nescio quid circumspectat.

CHAEREA. PARMENO.

CHAEREA.

Occidi!
Neque virgo est usquam neque ego, qui illam e conspectu amisi meo! II. 3.
Vbi quaeram? ubi investigem? quem perconter? qua insistam via?
Incertus sum. Una haec spes est, ubiubi est, diu celari non potest.
O faciem pulcram! deleo omnes dehinc ex animo mulieres:
Taedet quotidianarum harum formarum.

PARMENO.

Ecce autem alterum!
Nescio quid de amore loquitur. O infortunatum senem!
Hic vero est, qui si occeperit, ludum iocumque dicas,
Praeut huius rabies quae dabit, illum alterum fuisse.

CHAEREA.

Vt illunc di deae omnes senium perdant, qui hodie me remoratus est,
Meque adeo, qui restiterim, tum autem, qui illum flocci fecerim!
Set eccum Parmenonem. Salve.

PARMENO.

Quid tu es tristis? quidve es alacris?
Vnde is?

CHAEREA.

Egone? nescio hercle, neque, unde eam, neque, quorsum eam.
Ita oblitus prorsus mei sum.

PARMENO.

Qui, quaeso?

CHAEREA.

Amo.

PARMENO.

Hem!

CHAEREA.

Parmeno, nunc te ostendes, qui vir sis!
Scis, te mihi saepe pollicitum esse: Chaerea, aliquid inveni,
Quod ames, modo: utilitatem in ea re faciam ut cognoscas meam:
Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.

PARMENO.

Age, inepte.

CHAEREA.

Hoc hercle nunc, sis, nunc, fac promissa ipsa appareant,....

PARMENO.

Sine.

CHAEREA.

Si adeo res est digna, tu nervos ubi intendas tuos.
Haud similis virgo est virginum nostrarum, quas matres student
Demissis humeris esse, vincto pectore, ut gracilae sient;
Si quae habitior paulo, aiunt esse pugilem, deducunt cibum;
Tamenetsi bona natura est, reddunt curatura iunceam;
Itaque ergo amantur!

PARMENO.

Quid tua istaec?

CHAEREA.

Nova figura oris,....

PARMENO.

Papae!

CHAEREA.

Color verus, corpus solidum et succi plenum.

PARMENO.

Anni?

CHAEREA.

Anni? sedecim.

PARMENO.

Flos ipsus.

CHAEREA.

Hanc vel vi mihi, vel clam tu, vel precario
Fac tradas; mea nil refert, dum potiar modo.

PARMENO.

Quid? virgo cuia est?

CHAEREA.

Nescio hercle.

PARMENO.

Vnde est?

CHAEREA.

Tantundem.

PARMENO.

Vbi habitat?

CHAEREA.

Ne id quidem.

PARMENO.

Vbi vidisti?

CHAEREA.

In via.

PARMENO.

Qua ratione amisisti?

CHAEREA.

Id equidem adveniens mecum stomachabar modo,
Nec

Nec quenquam ego hominem esse arbitror, cui mage bonae
Felicitates omnes adversae sient.

PARMENO.

Quid hoc est sceleris?

CHAEREA.

Perii!

PARMENO.

Quid factum est?

CHAEREA.

Rogas?
Patris cognatum atque aequalem Archidemidem
Nostine?

PARMENO.

Quidni?

CHAEREA.

Is, dum hanc sequor, fit mi obviam.

PARMENO.

Incommode hercle.

CHAEREA.

Imo enimvero infeliciter:
Nam incommoda alia sunt dicenda, Parmeno.
Illum liquet mihi deierare his mensibus
Sex, septem, prorsus non vidisse proxumis,
Nisi nunc, cum minume vellem, minume opus fuit.
Eho, monstrine hoc est simile? quid ais?

PARMENO.

Maxume.

CHAEREA.

Continuo adcurrit ad me quam longe quidem,
Incurvos, tremulus, labiis demissis, gemens:
Heus, heus, tibi dico, Chaerea! inquit; restiti; —
Scin', quid ego te volebam? — Dic. — Cras est mihi
Iudicium. — Quid tum? — Vt diligenter nunties
Patri, advocatus mane mi esse ut meminerit.
Dum haec loquitur, abiit hora; rogo, numquid velit;

Recte, inquit; abeo; cum huc respicio ad virginem,
Illaec se interea commodum huc advorterat
Hanc nostram in plateam.

PARMENO.

Mirum, ni hanc dicit, modo
Data huic quae dono est.

CHAEREA.

Huc cum advenio, nulla erat.

PARMENO.

Comites secuti scilicet sunt virginem?

CHAEREA.

Verum, parasitus cum ancilla.

PARMENO.

Ipsa est; ilicet;
Desine: iam conclamatum est!

CHAEREA.

Alias res agis.

PARMENO.

Istuc ago equidem.

CHAEREA.

Nostin' (quaeso, dic mihi) aut
Vidistin'?

PARMENO.

Vidi; novi; scio, quo abducta sit.

CHAEREA.

Eho, Parmeno mi, nostin'?

PARMENO.

Novi.

CHAEREA.

Et, ubi siet?

PARMENO.

Huc deducta est ad meretricem Thaidem; ei dono data est.

CHAEREA.

Quis is est tam potens cum tanto munere hoc?

PARMENO.

Miles Thraso,
Phaedriae rivalis.

CHAEREA.

Duras fratris partes praedicas.

PARMENO.

Imo enim si scias, quod donum huic dono contra comparet,
Magis id dicas.

CHAEREA.

Quodnam, quaeso, hercle?

PARMENO.

Eunuchum.

CHAEREA.

Illumne, obsecro,
Inhonestum hominem, quem mercatus est here, senium mulierem?

PARMENO.

Istunc ipsum.

CHAEREA.

Homo quatietur certe cum dono foras.
Set istanc Thaidem non scivi nobis vicinam.

PARMENO.

Haud diu est.

CHAEREA.

Perii, nunquamne etiam me illam vidisse? ehodum dic mihi:
Estne, ut fertur, forma?

PARMENO.

Sane.

CHAEREA.

At nihil ad nostram hanc?

PARMENO.

Alia res.

CHAEREA.

Obsecro hercle, Parmeno, fac, ut potiar.

PARMENO.

Faciam sedulo,
Dabo operam, adiutabo. Numquid me aliud?

CHAEREA.

Quo nunc is?

PARMENO.

Domum,
Vt mancipia haec, ita uti iussit frater, ducam ad Thaidem.

CHAEREA.

O fortunatum istum eunuchum, qui quidem in hanc detur domum!

PARMENO.

Quid ita?

CHAEREA.

Quid? rogitas? summa forma semper conservam domi
Videbit; conloquetur; aderit una in unis aedibus;
Cibum nonnunquam capiet cum ea; interdum propter dormiet.

PARMENO.

Quid si nunc tute is fortunatus fias,...

CHAEREA.

Qua re, Parmeno?
Responde.

PARMENO.

Capias tu illius vestem?

CHAEREA.

Vestem? quid tum postea?

PARMENO.

Pro illo te deducam;....

CHAEREA.

Audio.

PARMENO.

Te esse illum dicam;...

CHAEREA.

Intelligo.

PARMENO.

Tu illis fruare commodis, quibus illum dicebas modo:
Cibum una capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias:
Quandoquidem illarum neque te quisquam novit neque scit, qui sies;

Praeterea forma et aetas ipsa est, facile ut pro eunucho probes.

CHAEREA.

Dixti pulchre! nunquam vidi melius consilium dari!
Age, eamus intro nunc iam! orna me! abduc! duc, quantum potest!

PARMENO.

Quid agis? iocabar equidem.

CHAEREA.

Garris.

PARMENO.

Perii, quid ego egi miser?
Quo trudis? Iam perculeris tu me! tibi equidem dico: mane!

CHAEREA.

Eamus.

PARMENO.

Pergin'?

CHAEREA.

Certum est.

PARMENO.

Vide, ne nimium calidum hoc sit, modo!

CHAEREA.

Non est profecto: sine!

PARMENO.

At enim istaec in me cudetur faba!

CHAEREA.

Ah!

PARMENO.

Flagitium facis!

CHAEREA.

An id est flagitium, si in domum meretriciam
Deducar et illis crucibus, quae nos nostramque adolescentiam
Despectam habent, et quae nos semper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratias, atque itidem eas fallam ut ab eis fallimur?

An potius aequom est, patri haec fieri, ut a me ludatur dolis?
Quod qui rescierint, culpent, illud merito factum omnes putent.

PARMENO.

Quid istic? si certum est facere, facias; verum ne post conferas
Culpam in me!

CHAEREA.

Non. Fac iam....!

PARMENO.

Iubesne?

CHAEREA.

Iubeo cogo atque impero!
Nunquam defugiam auctoritatem.

PARMENO.

Sequere. Di vortant bene!

THRASO. GNATHO. PARMENO.

THRASO.

Magnas vero agere gratias Thais mihi? III. 1.

GNATHO.

Ingentes.

THRASO.

Ain' tu? laeta est?

GNATHO.

Non tam ipso quidem
Dono, quam, abs te datum esse; id vero serio
Triumphat.

PARMENO.

Huc proviso, ut, ubi tempus siet,
Deducam. Set eccum militem!

THRASO.

Est istuc datum
Profecto, ut grata mihi sint, quae facio, omnia.

GNATHO.

Advorti hercle animum.

THRASO.

Rex vel semper maxumas
Mihi agebat, quidquid feceram; aliis non item.

GNATHO.

Labore magnam alieno partam gloriam
Verbis saepe in se transmovet, qui sal habet;
Quod in te est.

THRASO.

Habes.

GNATHO.

Rex te ergo in oculis...

THRASO.

Scilicet.

GNATHO.

Gestare?

THRASO.

Verum; credere omnem exercitum,
Consilia.

GNATHO.

Mirum!

THRASO.

Tum, sicubi eum satietas
Hominum aut negoti si odium quando ceperat,
Requiescere ubi volebat, quasi.... nostin'?

GNATHO.

Scio:
Quasi ubi illam exspueret miseriam ex animo.

THRASO.

Tenes.
Tum me convivam solum abducebat sibi.

GNATHO.

Hui,
Regem elegantem narras!

THRASO.

Imo, sic homo est:
Perpaucorum hominum est.

GNATHO.

Imo nullorum arbitror,
Si tecum vivit.

THRASO.

Invidere omnes mihi,
Mordere clanculum; ego non flocci pendere;
Illi invidere misere. Verum unus tamen
Impense, elephantis quem Indicis praefecerat.
Is ubi molestus magis est: quaeso, inquam, Strato,
Eone es ferox, quia imperium habes in beluas?

GNATHO.

Pulchre mehercle dictum et sapienter! papae,
Iugularas hominem! quid ille?

THRASO.

Mutus illico.

GNATHO.

Quidni esset?

PARMENO.

Di vostram fidem, hominem perditum
Miserumque, et illum sacrilegum!

THRASO.

Quid? illud, Gnatho,
Quo Rhodium pacto tetigerim in convivio,
Nunquam tibi dixi?

GNATHO.

Nunquam. Set narra, obsecro! —
Plus milies audivi.

THRASO.

Una in convivio
Erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus.
Forte habui scortum; coepit ad id adludere
Et me inridere: quid agis, inquam, homo impudens?
Lepus tute pulpamentum quaeris?

GNATHO.

Ha, ha, he!

THRASO.

Quid est?

GNATHO.

Facete! lepide! laute! nil supra!
Tuum, obsecro, ne hoc? vetus hoc dictum credidi.

THRASO.

Audieras?

GNATHO.

Saepe, et fertur in primis.

THRASO.

Meum est.

GNATHO.

Dolet, dictum imprudenti adolescenti et libero?

PARMENO.

At te di perdant!

GNATHO.

Quid ille quaeso?

THRASO.

Perditus;
Risu omnes, qui aderant, emoriri. Denique
Metuebant omnes me iam.

GNATHO.

Non iniuria.

THRASO.

Set heus tu, purgon' ego me de istac Thaidi,
Quod eam me amare suspicata est?

GNATHO.

Nil minus;
Imo auge magis suspicionem.

THRASO.

Cur?

GNATHO.

Rogas?
Scin', si quando illa mentionem Phaedriae
Facit aut si laudat, te ut male urat?

THRASO.

Sentio.

GNATHO.

Id ut ne fiat, haec res sola est remedio:
Vbi nominabit Phaedriam, tu Pamphilam

Continuo; si quando illa dicet: „Phaedriam
Intromittamus: comis est;" tu: „Pamphilam
Cantatum provocemus!" si laudabit haec
Illius formam, tu huius contra; denique
Tu par pari referto, quod eam mordeat.

THRASO.

Siquidem me amaret, tum istuc prodesset, Gnatho.

GNATHO.

Quam dudum, quod tu des, expectat atque amat,
Tam dudum te amat, tam dudum illi facile fit,
Quod doleat: metuet semper, quem ipsa nunc capit,
Fructum ne quando tu alio iratus conferas.

THRASO.

Bene dixti; ac mi istuc non in mentem venerat.

GNATHO.

Ridiculum: non enim cogitaras; ceterum
Id tute melius quanto invenisses, Thraso!

THAIS. THRASO. PARMENO. GNATHO. PYTHIAS.

THAIS.

Audire visa vocem modo sum militis; III. 2.
Atque eccum. Salve, mi Thraso!

THRASO.

O Thais mea,
Meum suavium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina istac?

PARMENO.

Quam venuste! quod dedit
Principium, adveniens!

THAIS.

Plurimum merito tuo.

THRASO.

Eamus ergo ad coenam. Quid stas?

PARMENO.

Hem alterum!
Ex homine hunc natum dicas?

THAIS.

Vbi vis, non moror.

PARMENO.

Adibo atque adsimulabo, quasi nunc exeam.
Ituran', Thais, quopiam es?

THAIS.

Ehem, Parmeno,
Bene fecisti. Hodie itura....

PARMENO.

Quo?

THAIS.

Quo? hunc non vides?

PARMENO.

Video et me taedet. — Vbi vis, dona adsunt tibi
A Phaedria.

THRASO.

Quid stamus? cur non imus hinc?

PARMENO.

Quaeso hercle, ut liceat, pace quod fiat tua,
Dare huic, quae volumus, convenire et conloqui.

THRASO.

Perpulchra credo dona, haut nostris similia!

PARMENO.

Res indicabit. Heus, iubete istos foras
Exire, quos iussi, ocius! — Procede tu huc!
Ex Aethiopia est usque haec.

THRASO.

Hic sunt tres minae.

GNATHO.

Vix.

PARMENO.

Vbi tu es, Dore? accede huc. Hem Eunuchum tibi

Quam liberali facie, quam aetate integra!

THAIS.

Ita me di ament, honestus est!

PARMENO.

Quid tu ais, Gnatho?
Numquid habes, quod contemnas? quid tu autem, Thraso?
Tacent; satis laudant. Fac periclum in literis,
Fac in palaestra, in musicis, quae liberum
Scire aequom est adolescentem, solertem dabo.

THRASO.

Ego illum eunuchum, si opus siet, vel sobrius...

PARMENO.

Neque, haec qui misit, postulat, soli sibi
Te vivere et sua causa excludi ceteros,
Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas
Ostentat, neque tibi obstat, quod quidam facit:
Verum, ubi molestum non erit, ubi tu voles,
Vbi tempus tibi erit, sat habet, si tum recipitur.

THRASO.

Adparet, servom hunc esse domini pauperis
Miserique.

GNATHO.

Nam hercle nemo posset, sat scio,
Qui haberet, qui pararet alium, hunc perpeti.

PARMENO.

Tace tu, quem ego infra esse infimos omnes puto
Homines: nam, qui huic adsentari animum induxeris,
E flamma petere te cibum posse arbitror.

THRASO.

Iamne imus?

THAIS.

Hos prius introducam, et, quae volo,
Simul imperabo; post huc continuo exeo.

THRASO.

Hinc abeo. Tu istanc opperire.

PARMENO

Haut convenit,
Vna ire cum amica imperatorem in via.

THRASO.

Quid tibi ego multa dicam? domini simia es.

GNATHO.

Ha ha he!

THRASO.

Quid rides?

GNATHO.

Istuc, quod dixti modo, et
De Rhodio dictum mi illud in mentem venit.
Set Thais exit.

THRASO.

Abi, praecurre, ut sint domi
Parata.

GNATHO.

Fiat.

THAIS.

Diligenter, Pythias,
Fac cures, si Chremes huc forte advenerit,
Vt ores, primum, ut redeat; si id non commodum est,
Vt maneat; si id non poterit, ad me adducito.

PYTHIAS.

Ita faciam.

THAIS.

Quid.... quid aliud volui dicere? —
Ehem, curate istam diligenter virginem!
Domi adsitis facite!

THRASO.

Eamus.

THAIS.

Vos me sequimini.

CHREMES. PYTHIAS.

CHREMES.

Profecto, quanto magis magisque cogito, III. 3.
Nimirum dabit haec Thais mihi magnum malum,
Ita me astute ab ea video labefactarier.
Iam tum, cum primum iusserat me ad se domum,
Roget quis: quid tibi cum illa? ne noram quidem.
Vbi veni, causam, ut ibi manerem, repperit:
Ait, rem divinam fecisse, et rem seriam
Velle agere mecum. Iam tum erat suspicio,
Dolo malo haec fieri omnia. Ipsa accumbere
Mecum, mihi sese dare, sermonem quaerere;
Vbi friget, huc evasit: quam pridem pater
Mi et mater mortui essent? — dico: iam diu. —
Rus Sunio ecquod habeam? et, quam longe a mari?
(Credo, ei placere hoc; sperat, se a me avellere;)
Postremo: ecqua inde parva periisset soror?
Ecquis cum ea una? ecquid habuisset, cum perît?
Ecquis eam posset noscere? — Haec cur quaeritet,
Nisi si illa forte, quae olim periit parvola,
Eam sese intendit esse, ut est audacia?
Verum ea, si vivit, annos nata est sedecim,
Non maior; Thais quam ego sum maiuscula est.
Misit porro orare, ut venirem, serio.
Aut dicat quid volt, aut molesta ne siet.
Non hercle veniam tertio. Heus, heus!

PYTHIAS.

Ecquis hic?

CHREMES.

Ego sum Chremes.

PYTHIAS.

O capitulum lepidissumum!

CHREMES.

Dico ego, mihi fieri insidias?

PYTHIAS.

Thais maxumo

Te orabat opere, ut cras redires.

CHREMES.

Rus eo.

PYTHIAS.

Fac, amabo!

CHREMES.

Non possum, inquam.

PYTHIAS.

At tu apud nos hic mane,
Dum redeat ipsa.

CHREMES.

Nil minus.

PYTHIAS.

Cur, mi Chreme?

CHREMES.

Malam rem hinc ibis?

PYTHIAS.

Si istuc ita certum est tibi,
Amabo ut illuc transeas, ubi illa est.

CHREMES.

Eo.

PYTHIAS.

Abi, Dorias; cito hunc deduc ad militem!

ANTIPHO.

Heri aliquot adolescentuli coiimus in Piraeo, III. 4.
In hunc diem ut de symbolis essemus; Chaeream ei re
Praefecimus; dati annuli; locus, tempus constitutum est.
Praeteriit tempus; quo in loco dictum est, parati nil est;
Homo ipse nusquam; neque scio, quid dicam aut quid coniectem.
Nunc mi hoc negoti ceteri dedere, ut illum quaeram;

Idque adeo visam, si domi est. Set quisnam a Thaide exit?
Is est, annon est? ipsus est! quid hoc hominis? Quid hoc ornati est?
Quid illud mali est? nequeo satis mirari neque coniicere,
Nisi, quidquid est, procul hinc lubet prius, quid sit, sciscitari.

CHAERE A. ANTIPHO.

CHAEREA.

Num quis hic? — Nemo. — Num me quis hinc? — Nemo homo est. — III. 5.
Iam rumpere hocne mihi licet? — Proh Iupiter,
Nunc est profecto, interfici cum perpeti me possum,
Ne hoc gaudium contaminet vita aegritudine aliqua!
Set neminemne curiosum intervenire nunc mihi
Qui me sequatur quoquo eam, rogitando obtundat, enicet,
Quid gestiam aut quid laetus sim, quo pergam, unde emergam, ubi siem
Vestitum hunc nactus, quid mihi quaeram, sanus sim anne insaniam?

ANTIPHO.

Adibo atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.
Chaerea, quid est, quod gestis? quid sibi hic vestitus quaerit?
Quid laetus es? quid vis tibi? satin' sanus? quid me adspectas?
Taces quid?

CHAEREA.

O festus dies hominis, amice, salve!

Nemo omnium est, quem ego nunc magis videre quam te cupiam.

ANTIPHO.

Narra istuc, quaeso, quid sit.

CHAEREA.

Imo ego te obsecro hercle, ut audias.
Nostine hanc, quam amat frater?

ANTIPHO.

Novi; nempe, opinor, Thaidem.

CHAEREA.

Istam ipsam.

ANTIPHO.

Sic commemineram.

CHAEREA.

Hodie quaedam est ei dono data
Virgo. Quid ego tibi eius nunc faciem praedicem aut laudem, Antipho,
Cum ipsus me noris, quam elegans formarum spectator siem?
In hac commotus sum.

ANTIPHO.

Ain' tu?

CHAEREA.

Primam dices, scio, si videris.
Quid multa verba? amare coepi. Forte fortuna domi
Erat quidem eunuchus, quem mercatus frater fuerat Thaidi,
Neque is deductus tum etiam ad eam; me summonuit Parmeno
Ibi servos, quod ego arripui.

ANTIPHO.

Quid id est?

CHAEREA.

Tacitus citius audies:
Vt vestem cum illo mutem, ut pro illo iubeam me illoc ducier.

ANTIPHO.

Pro eunuchon'?

CHAEREA.

Sic est.

ANTIPHO.

Quid ut ex ea re tandem caperes commodi?

CHAEREA.

Rogas? viderem, audirem, essem una, quicum cupiebam, Antipho.
Num parva causa aut prava ratio est? — Traditus sum mulieri.
Illa illico, ubi me accepit, vero, laeta ad se abducit domum;
Commendat virginem....

ANTIPHO.

Cui? tibine?

CHAEREA.

Mihi.

ANTIPHO.

Satis tuto tamen!

CHAEREA.

Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat, et mihi, ne abscedam, imperat,
In interiore parte ut maneam solus cum sola. Adnuo,
Terram intuens modeste.

ANTIPHO.

Miser!

CHAEREA.

Ego, inquit, ad coenam hinc eo.
Abducit secum ancillas; paucae, quae circum illam essent, manent,
Novitiae puellae. Continuo haec adornant, ut lavet;
Adhortor, properent. Dum adparatur, virgo in conclavi sedet,
Suspectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura haec: Iovem

Quo Danaës pacto in gremium quondam immisse imbrem aiunt aureum.
Egomet quoque id spectare coepi, et quia consimilem luserat
Iam olim ille ludum, impendio magis animus gaudebat mihi.
Deum se in hominem convertisse et per alienas tegulas
Venisse clanculum, per pluviam fucum factum mulieri?
At quem deum? qui templa coeli summa sonitu concutit!
Ego homuncio hoc non faxim? ego illud vero item feci, ac lubens.
Dum haec mecum reputo, arcessitur lavatum interea virgo;
Iit; lavit; rediit; deinde in lectum eam illae conlocarunt;
Sto expectans, si quid mi imperent; venit una: heús tu, inquit, Dore,
Cape hoc flabellum et ventulum huic sic facito, dum lavamur;
Vbi nos laverimus, si voles, lavato! Accipio tristis.

ANTIPHO.

Tum equidem istuc os tuum impudens videre nimium vellem,
Qui status erat, flabellulum tenere te, asinum tantum.

CHAEREA.

Vix elocuta est hoc, foras simul omnes proruunt se,
Abeunt lavatum, perstrepunt, ita ut fit, domini ubi absunt.
Interea somnus virginem opprimit; ego limis specto
Sic per flabellum clanculum; simul alia circumspecto,
Satin' explorata sint; video esse; pessulum ostio obdo.

ANTIPHO.

Quid tum? quid tum?

CHAEREA.

Quid, fatue?

ANTIPHO.

Fateor.

CHAEREA.

An ego occasionem
Mi ostentam tantam, tam brevem, tam optatam, tam insperatam,
Amitterem? tum pol ego is essem vere, qui adsimulabar.

ANTIPHO.

Sane hercle, ut dicis. — Set interim de symbolis quid actum est?

CHAEREA.

Paratum est.

ANTIPHO.

Frugi es. Vbi? domin'?

CHAEREA.

Imo apud libertum Discum.

ANTIPHO.

Perlonge est. Sed tanto ocius properemus. Muta vestem.

CHAEREA.

Vbi mutem? perii! nam exulo domo nunc: metuo fratrem,
Ne intus sit; porro autem, pater ne rure redierit iam.

ANTIPHO.

Eamus ad me: ibi proxumum est, ubi mutes.

CHAEREA.

Recte dicis:
Eamus: et de istac simul, quo pacto porro possim
Potiri, consilium volo capere una tecum.

ANTIPHO.

Fiat.

DORIAS.

Ita me di ament, quantum ego illum vidi, nonnil timeo misera, IV. 1.
Ne quam ille hodie insanus turbam faciat aut vim Thaidi.
Nam postquam iste advenit Chremes, rogat militem, illum admitti
Vt iubeat; is continuo irasci, neque negare audere;
Haec porro instare; invitat tristis; mansit; sermonem occipit;
Miles vero, adductum sibi putans ante oculos aemulum,
Huic contra voluit aegre facere: Heus, inquit, puere, Pamphilam
Arcesse, ut hic delectet nos! Haec clamat: Minume gentium!
In convivium illam? Miles tendere inde ad iurgium;
Interea aurum clam sibi mulier demit, dat mi ut auferam;
Hoc est signi: ubi primum poterit, se illinc subducet, scio.

PHAEDRIA.

Dum rus eo, coepi egomet mecum inter vias, IV. 2.
Ita ut fit, ubi quid in animo est molestiae,
Aliam rem ex alia cogitare et ea omnia
Peiorem in partem. Quid opus verbis? dum haec puto,
Praeterii imprudens villam. Longe iam abieram,
Cum sensi: redeo rursus, male me vero habens.
Vbi ad ipsum venio deverticlum, constiti;
Occepi mecum cogitare: Hem, biduum hic
Manendum est soli sine illa? — Quid tum postea?

Nihil est. — Quid? nil? tangendi si non copia est,
Eho ne quidem erit videndi? si illud non potest,
Saltem hoc licebit. Certe extrema linea
Amare haud nihil est! — villam praetereo sciens.
Set quid hoc, quod timida subito egreditur Pythias?

PYTHIAS. PHAEDRIA. DORIAS.

PYTHIAS.

Vbi ego illunc scelerosum misera atque impium inveniam aut ubi quaeram? IV. 3.
Hoccine tam audax facinus facere esse ausum! perii!

PHAEDRIA.

Hoc quid sit, vereor.

PYTHIAS.

Quin etiam scelus insuper, postquam ludificatus virginem,
Vestem omnem miserae discidit, tum ipsam, capillos, conscidit.

PHAEDRIA.

Hem!

PYTHIAS.

Qui nunc si detur mihi,
Vnguibus ut in oculos facile ego involem venefico!

PHAEDRIA.

Nescio quid profecto, absente nobis, turbatum est domi.
Adibo. Quid istuc? quid festinas aut quem quaeris, Pythias?

PYTHIAS.

Ehem, Phaedria! egon' quem quaeram? in' hinc, quo dignus, cum donis tuis
Tam lepidis?

PHAEDRIA.

Quid istuc est rei?

PYTHIAS.

Rogan'? Eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedit!
Virginem, quam herae donavit miles, vitiavit.

PHAEDRIA.

Quid ais?

PYTHIAS.

Perii!

PHAEDRIA.

Temulenta es.

PYTHIAS.

Vtinam sic sint, mihi qui male volunt!

DORIAS.

Au, obsecro, mea Pythias, quid istuc nam monstri fuit?

PHAEDRIA.

Insanis: qui ista eunuchus facere potuit?

PYTHIAS.

Ego illum nescio,
Qui fuerit; hoc, quod fecit, res ipsa indicat:
Virgo ipsa lacrumat neque, cum rogites, quid sit, audet dicere;
Ille autem bonus vir nusquam adparet. Etiam hoc misera suspicor,
Aliquid domo abeuntem abstulisse.

PHAEDRIA.

Nequeo mirari satis,
Quo ignavos ille abire possit longius, nisi si domum
Forte ad nos rediit.

PYTHIAS.

Vise, amabo, num sit.

PHAEDRIA.

Iam faxo scies.

DORIAS.

Perii, obsecro! tam infandum facinus, mea tu, ne audivi quidem.

PYTHIAS.

At mulierum pol ego amatores audieram esse eos maxumos,
Sed nil potesse; verum miserae non in mentem venerat:
Nam illum aliquo conclusissem neque illi commisissem virginem.

PHAEDRIA. DORVS. PYTHIAS. DORIAS.

PHAEDRIA.

Exi foras, sceleste! at etiam restitas, IV. 4.
Fugitive? prodi, male conciliate!

DORVS.

Obsecro!

PHAEDRIA.

Eho, illuc vide, os ut sibi distorsit carnufex! —
Quid reditio est tibi? vestis quid mutatio?
Quid narras? Paulum si cessassem, Pythias,
Domi ne offendissem, ita iam adornarat fugam.

PYTHIAS.

Haben' hominem, amabo?

PHAEDRIA.

Quidni habeam?

PYTHIAS.

O factum bene!

DORIAS.

Istuc pol vero bene!

PYTHIAS.

Vbi est?

PHAEDRIA.

Rogitas? non vides?

PYTHIAS.

Videam, obsecro? quem?

PHAEDRIA.

Hunc scilicet.

PYTHIAS.

Quis hic homo est?

PHAEDRIA.

Qui ad vos deductus hodie est.

PYTHIAS.

Hunc oculis suis
Nostrarum nunquam vidit quisquam, Phaedria.

PHAEDRIA.

Non vidit?

PYTHIAS.

An tu hunc credidisti esse, obsecro,
Ad nos deductum?

PHAEDRIA.

Nam alium quem habui neminem.

PYTHIAS.

Ah,
Ne comparandus hic quidem ad illum est: ille erat
Honesta facie et liberali.

PHAEDRIA.

Ita visus est
Dudum, quia varia veste exornatus fuit.

PYTHIAS.

Tace, obsecro: quasi vero paulum intersiet.
Ad nos deductus hodie est adolescentulus,
Quem tu videre velles vero, Phaedria;
Hic est vietus, vetus, veternosus senex,
Colore mustelino.

PHAEDRIA.

Hem, quae haec est fabula?
Eo rediges me, ut, quid egerim, egomet nesciam! —
Eho tu, emin' ego te?

DORVS.

Emisti.

PYTHIAS.

Iube mihi denuo
Respondeat.

PHAEDRIA.

Roga.

PYTHIAS.

Venisti hodie ad nos? — Negat.
At ille alter venit, annos natus sedecim,
Quem secum adduxit Parmeno.

PHAEDRIA.

Agedum, hoc mi expedi
Primum: istam, quam habes, unde habes vestem? — taces,
Monstrum hominis? non dicturus?

DORVS.

Venit Chaerea....

PHAEDRIA.

Fraterne?

DORVS.

Ita.

PHAEDRIA.

Quando?

DORVS.

Hodie.

PHAEDRIA.

Quamdudum?

DORVS.

Modo.

PHAEDRIA.

Quicum?

DORVS.

Cum Parmenone.

PHAEDRIA.

Norasne eum prius?

DORVS.

Non.

PHAEDRIA.

Vnde, meum esse fratrem, scibas?

DORVS.

Parmeno
Dicebat esse; is mi hanc dedit vestem....

PHAEDRIA.

Occidi!

DORVS.

Meam ipse induit; post una ambo abierunt foras.

PYTHIAS.

Iam satis credis, sobriam esse et nil me mentitam tibi?
Iam satis certum est, vitiatam esse virginem?

PHAEDRIA.

Age nunc, belua....
— Credis huic, quod dicit?

PYTHIAS.

Quidni credam? res ipsa indicat.

PHAEDRIA.

Concede istuc paululum! — audin'? — etiam nunc paulum! — sat est.
Dicdum hoc rursus: Chaerean' tuam vestem detraxit tibi?

DORVS.

Factum.

PHAEDRIA.

Et eam est indutus?

DORVS.

Factum.

PYTHIAS.

Et pro te huc deductust?

DORVS.

Ita.

PHAEDRIA.

Iupiter magne! o scelestum et audacem hominem!

PYTHIAS.

Vae mihi!
Etiam non indignis credes nos esse irrisas modis?

PHAEDRIA.

Mirum, ni tu credis, quod iste dicit. — Quid agam, nescio. —
Heus, negato rursus! — Possumne hodie ego ex te exsculpere
Verum? vidistine fratrem Chaeream?

DORVS.

Non.

PHAEDRIA.

Non potest

Sine malo fateri, video: sequere hac. — Modo ait, modo negat. —

Ora me.

DORVS.

Obsecro te vero, Phaedria!

PHAEDRIA.

In' intro?

DORVS.

Oi, eï!

PHAEDRIA.

Alio pacto honeste quomodo abierim hinc ego, nescio. —

Actum est, siquidem tu me hic etiam, nebulo, ludificabere!

PYTHIAS.

Parmenonis tam scio esse hanc technam, quam, me vivere.

DORIAS.

Sic est.

PYTHIAS.

Inveniam pol hodie, parem ubi referam gratiam.

Set nunc quid faciundum censes, Dorias?

DORIAS.

De istac rogas

Virgine?

PYTHIAS.

Ita; utrum praedicemne an taceam?

DORIAS.

Tu pol, si sapis,

Quod scis, nescis, neque de eunucho, neque de vitio virginis:

Hac re et te omni turba evolves, et illi gratum feceris;

Id modo dic, abisse Dorum.

PYTHIAS.

Ita faciam. Set videon' Chremem?

DORIAS.

Thais iam aderit.

PYTHIAS.

Quid ita?

DORIAS.

Quia, cum inde abeo, iam tum inceperat
Turba inter eos.

PYTHIAS.

Tu aufer aurum hoc; ego scibo ex hoc, quid siet.

CHREMES. PYTHIAS.

CHREMES.

Attat, data hercle verba mihi sunt! vicit vinum, quod bibi! IV. 5.
Ac, dum accubabam, quam videbar mi esse pulchre sobrius!
Postquam surrexi, neque pes neque mens satis suum officium facit.

PYTHIAS.

Chreme!

CHREMES.

Quis est? ehem Pythias! Vah, quanto nunc formosior
Videre mihi quam dudum!

PYTHIAS.

Certe tu quidem pol multo hilarior.

CHREMES.

Verbum hercle hoc verum erit: sine Cerere et Libero friget Venus.
Set Thais multo me antevenit?

PYTHIAS.

An abiit iam a milite?

CHREMES.

Iamdudum, aetatem!

PYTHIAS.

Eho!

CHREMES.

Lites factae sunt inter eos maxumae.

PYTHIAS.

Nil dixit, tu ut sequerere sese?

CHREMES.

Nil, nisi abiens mi innuit.

PYTHIAS.

Eho, nonne id sat erat?

CHREMES.

At nescibam, id dicere illam, nisi quia
Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extrusit foras.
Set eccam ipsam! miror, ubi ego huic antevorterim.

THAIS. CHREMES. PYTHIAS.

THAIS.

Credo equidem, illum iam adfuturum, ut illam a me eripiat. Sine veniat! IV. 6.
Si illanc uno digito attigerit, oculi ei illico effodientur!
Vsque adeo illius ferre ego possum ineptiam et magnifica verba,
Verba dum sint; verum enim si ad rem conferentur, vapulabit.

CHREMES.

Thais, ego iamdudum hic adsum.

THAIS.

O mi Chreme, te ipsum expeto.

Scin' tu, turbam hanc propter te esse factam et adeo ad te attinere hanc
Omnem rem?

CHREMES.

Ad me? qui, quaeso, istuc?

THAIS.

Quia, dum tibi sororem studeo
Reddere ac restituere, haec atque huiusmodi sum multa passa.

CHREMES.

Vbi ea est?

THAIS.

Domi apud me.

CHREMES.

Hem!

THAIS.

Quid est?
Educta ita uti teque illaque dignum est.

CHREMES.

Quid ais?

THAIS.

Id quod res est.
Hanc tibi dono do neque repeto pro illa quidquam abs te preti.

CHREMES.

Et habetur et referetur, Thais, ita uti merita es, gratia.

THAIS.

At enim cave, ne priusquam hanc a me accipias amittas, Chreme:
Namque haec ea est, quam miles a me vi nunc ereptum venit.
Abi tu, cistellam, Pythias, domo effer cum monumentis.

CHREMES.

Viden' tu illum, Thais....

PYTHIAS.

Vbi sita est?

THAIS.

In risco. Odiosa, cessas?

CHREMES.

Militem secum ad te quantas copias adducere?
Attat!

THAIS.

Num formidolosus, obsecro, es, mi homo?

CHREMES.

Apage sis!
Egon' formidolosus? nemo est hominum, qui vivat, minus.

THAIS.

Atque ita opus.

CHREMES.

Ah, metuo, qualem tu me esse hominem existumes.

THAIS.

Imo hoc cogitato: quicum res tibi est, peregrinus est,
Minus potens quam tu, minus notus, minus amicorum hic habens.

CHREMES.

Scio istuc; set, cavere tu quod possis, stultum admittere est;
Malo ego nos prospicere, quam hunc ulcisci accepta iniuria.
Tu abi atque obsera ostium intus, dum ego hinc transcurro ad forum:
Volo ego adesse hic advocatos nobis in turba hac.

THAIS.

Mane.

CHREMES.

Melius est.

THAIS.

Mane.

CHREMES.

Mitte: iam adero.

THAIS.

THAIS.

Nil opus est istis, Chreme;
Hoc modo dic, sororem esse illam tuam, te parvam virginem
Amisisse, nunc cognosse; signa ostende.

PYTHIAS.

Adsunt.

THAIS

Cape:
Vim si faciet, in ius ducito hominem. Intellextin'?

CHREMES.

Probe.

THAIS.

Fac animo haec praesenti ut dicas.

CHREMES.

Faciam.

THAIS.

Attolle pallium.
— Perii, huic ipsi patrono opus est, quem defensorem paro!

THRASO. GNATHO. SANGA. CHREMES. THAIS.

THRASO.

Hanccine ego ut contumeliam tam insignem in me accipiam, Gnatho? IV. 7.
Mori me satius! Simalio, Donax, Syrisce, sequimini!
Primum aedes expugnabo;....

GNATHO.

Recte!

THRASO.

Virginem eripiam;....

GNATHO.

Probe!

THRASO.

Male mulcabo ipsam.

GNATHO.

Pulchre!

THRASO.

In medium huc agmen cum vecti, Donax!
Tu, Simalio, in sinistrum cornu! tu, Syrisce, in dexterum!
Cedo alios! ubi centurio est Sanga et manipulus furum?

SANGA.

Eccum adest!

THRASO.

Quid, ignave? peniculon' pugnare, qui istum huc portes, cogitas?

SANGA.

Egone? imperatoris virtutem noveram et vim militum:
Sine sanguine hocne posse fieri? qui abstergerem volnera?

THRASO.

Vbi alii?

SANGA.

Qui, malum, alii? solus Sannio servat domi.

THRASO.

Tu hosce instrue; ego ero post principia: inde omnibus signum dabo.

GNATHO.

Illuc est sapere! — Vt hosce instruxit, ipse sibi cavit loco.

THRASO.

Item Pyrrhus hoc iam factitavit.

CHREMES.

Viden' tu, Thais, quam hic rem agit?
Nimirum consilium illud rectum est de occludendis aedibus.

THAIS.

Sane, qui tibi nunc vir videtur esse, hic nebulo magnus est:
Ne metuas.

THRASO.

Quid videtur?

GNATHO.

Nunc tibi fundam nimis vellem dari,
Vt procul hinc ex occulto tu illos caederes! facerent fugam.

THRASO.

Set eccam Thaidem ipsam video.

GNATHO.

Quam mox inruimus?

THRASO.

Mane:
Omnia prius experiri, quam arma, sapientem decet.
Qui scis, an sine vi, quae iubeam, faciat?

GNATHO.

Di, vostram fidem,
Quanti est sapere! nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.

THRASO.

Thais, primum hoc mihi responde: cum tibi do istam virginem,
Dixtin', hos dare mihi dies te soli?

THAIS.

Quid tum postea?

THRASO.

Rogitas, quae mi ante oculos coram amatorem adduxti tuum,....

THAIS.

Quid cum illoc agas?

THRASO.

Et cum eo clam te subduxti mihi?

THAIS.

Lubuit.

THRASO.

Pamphilam ergo huc redde, nisi si mavis eripi.

CHREMES.

Tibi illam reddat? tu illam tangas, omnium....?

GNATHO.

Ah, quid agis?

CHREMES.

Tace!

THRASO.

Quid tu tibi vis? ego non tangam meam?

CHREMES.

Tuam autem, furcifer?

GNATHO.

Cave sis! nescis, cui maledicas nunc viro.

CHREMES.

Non tu hinc abis? —

Scin' tu, ut tibi res se habeat? si quidquam hodie hic turbae coeperis,

Faciam, ut huius loci dieque meique semper memineris.

GNATHO.

Miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.

CHREMES.

Diminuam ego caput tibi hodie, nisi abis!

GNATHO.

Ain' vero, canis?

Siccine agis?

THRASO.

Quis tu homo es? quid tibi vis? quid cum illa re tibi est?

CHREMES.

Scibis: principio esse dico liberam,....

THRASO.

Hem!

CHREMES.

Civem Atticam,....

THRASO.

Hui!

CHREMES.

Meam sororem.

THRASO.

Os durum!

CHREMES.

Miles, nunc adeo edico tibi,
Vim ne facias ullam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam
Nutricem, ut eam adducam et signa ostendam haec.

THRASO.

Tun' me prohibeas,
Meam ne tangam?

CHREMES.

Prohibeo, inquam.

GNATHO.

Audin' tu? hic furti se adligat.
Satis tibi est?

THRASO.

Idem hoc tu, Thais?

THAIS.

Quaere, qui respondeat.

THRASO.

Quid nunc agimus?

GNATHO.

Quin redimus? iam haec tibi aderit supplicans
Vltro.

THRASO.

Credin'?

GNATHO.

Imo certe: novi ingenia mulierum:
Nolunt, ubi velis; ubi nolis, cupiunt ultro.

THRASO.

Bene putas.

GNATHO.

Iam dimitto exercitum?

THRASO.

Vbi vis.

GNATHO.

Sanga, ita ut fortes decet
Milites, domi focique fac vicissim ut memineris.

SANGA.

Iamdudum animus est in patinis.

GNATHO.

Frugi es.

THRASO.

Vos me hac sequimini.

THAIS. PYTHIAS.

THAIS.

Pergin', scelesta, mecum perplexe loqui: V. 1.
„Scio — nescio — abiit — audivi — ego non adsui" — ?
Non tu istuc mihi dictura aperte es quidquid est?
Virgo conscissa veste lacrumans obticet;
Eunuchus abiit. Quamobrem? quid factum est? taces?

PYTHIAS.

Quid tibi ego dicam misera? illum eunuchum negant
Fuisse.

THAIS.

Quis fuit igitur?

PYTHIAS.

Iste Chaerea....

THAIS.

Qui Chaerea?

PYTHIAS.

Iste ephebus frater Phaedriae.

THAIS.

Quid ais, venefica?

PYTHIAS.

Atqui certo comperi.

THAIS.

Quid is, obsecro, ad nos? quamobrem adductus?

PYTHIAS.

Nescio,

Nisi amasse credo Pamphilam.

THAIS.

Hem miserum! Occidi

Infelix, si quidem vera tu istaec praedicas!

Num id lacrumat virgo?

PYTHIAS.

Id, opinor.

THAIS.

Quid ais, sacrilega?

Istucne interminata sum hinc abiens tibi?

PYTHIAS.

Quid facerem? ita, ut tu iusti, soli credita est.

THAIS.

Scelesta! ovem lupo commisi! dispudet,

Sic mihi data esse verba.

PYTHIAS.

Quid illuc hominis est?

Hera mea, tace, tace, obsecro: salvae sumus:

Hominem ipsum habemus.

THAIS.

Vbi is est?

PYTHIAS.

Hem, ad sinisteram.

Viden'?

THAIS.

Video.

PYTHIAS.

Comprehendi iube quantum potest!

THAIS.

Quid illoc faciemus, stulta?

PYTHIAS.

Quid facias, rogas?

Vide, amabo, si, cum adspicias, non os impudens
Videtur...

THAIS.

Non.

PYTHIAS.

Tum, quae eius confidentia est!

CHAEREA. THAIS. PYTHIAS.

CHAEREA.

Apud Antiphonem uterque mater et pater, V. 2.
Quasi dedita opera, domi erant, ut nullo modo
Introire possem, quin viderent me. Interim,
Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obviam
Venit; ubi vidi, ego me in pedes quantum queo
In angiportum quoddam desertum, inde item
In aliud, inde in aliud: ita miserrumus
Fui fugitando, ne quis me cognosceret.
Set, quam video, estne haec Thais? ipsa est.
Haereo,
Quid faciam. Quid mea autem? quid faciet mihi?

THAIS.

Adeamus. Bone vir, Dore, salve! dic mihi,
Aufugistine?

CHAEREA.

Hera, factum.

THAIS.

Satin' id tibi placet?

CHAEREA.

Non.

THAIS.

Credin', te impune habiturum?

CHAEREA.

Vnam hanc noxiam
Amitte: si aliam admisero unquam, occidito.

THAIS.

Num meam saevitiam veritus?

CHAEREA.

Non.

THAIS.

Non? quid igitur?

CHAEREA.

Hanc metui, ne me criminaretur tibi.

THAIS.

Quid feceras?

CHAEREA.

Paulum quiddam.

PYTHIAS.

Eho paulum, impudens?
An paulum hoc esse tibi videtur, virginem
Vitiare civem?

CHAEREA.

Conservam esse credidi.

PYTHIAS.

Conservam? vix contineo me, quin involem in
Capillum monstro. Etiam ultro derisum advenit!

THAIS.

Abin' hinc, insana?

PYTHIAS.

Quid ita vero? debeam,
Credo, isti quidquam furcifero, id si fecerim,
Praesertim cum se servom fateatur tuum!

THAIS.

Missa haec faciamus. Non te dignum, Chaerea,
Fecisti: nam si ego digna hac contumelia
Sum maxume, at tu indignus, qui faceres, tamen.
Neque edepol, quid nunc consili capiam, scio,
De virgine istac, ita conturbasti mihi
Rationes omnes, ut eam non possim suis,
Ita ut aequom fuerat atque ut studui, tradere,
Vt solidum hoc parerem mihi beneficium, Chaerea.

CHAEREA.

At nunc dehinc spero aeternam inter nos gratiam

Fore, Thais: saepe ex huiusmodi re quapiam et
Malo principio magna familiaritas
Conflata est. Quid, si quispiam hoc voluit deus?

THAIS.

Equidem pol in eam partem accipioque et volo.

CHAEREA.

Imo ita quaeso. Vnum hoc scito: contumeliae
Me non fecisse causa, set amoris.

THAIS.

Scio,
Et pol propterea magis nunc ignosco tibi:
Non adeo inhumano ego sum ingenio, Chaerea,
Neque tam imperita, ut, amor quid valeat, nesciam.

CHAEREA.

Te quoque iam, Thais, ita me di bene ament, amo.

PYTHIAS.

Tum pol ab istoc tibi, hera, cavendum intelligo.

CHAEREA.

Non ausim.

PYTHIAS.

Nil tibi quidquam credo.

THAIS.

Desinas.

CHAEREA.

Nunc ego te in hac re mi oro ut adiutrix sies:
Ego me tuae commendo et committo fide;
Te mihi patronam capio, Thais; te obsecro.
Emoriar, si non hanc uxorem duxero.

THAIS.

Si pater tamen quid....

CHAEREA.

Ah volet, certo scio,
Civis modo haec sit.

THAIS.

Paululum opperirier
Si vis, iam hic ipse frater aderit virginis.

Nutricem arcessitum iit, quae illam aluit parvolam.
In cognoscendo tute ipse aderis, Chaerea.

CHAEREA.

Ego maneo vero.

THAIS.

Visne interea, dum venit,
Domi opperiamur potius quam hic ante ostium?

CHAEREA.

Imo percupio.

PYTHIAS.

Quam tu rem actura, obsecro, es?

THAIS.

Nam quid ita?

PYTHIAS.

Rogitas? hunc tu in aedes cogitas
Recipere posthac?

THAIS.

Cur non?

PYTHIAS.

Crede hoc meae fide,
Dabit pugnam hic aliquam denuo.

THAIS.

Ah, tace obsecro.

PYTHIAS.

Parum perspexisse eius videre audaciam.

CHAEREA.

Non faciam, Pythias.

PYTHIAS.

Non pol credo, Chaerea,
Nisi si commissum non erit.

CHAEREA.

Quin, Pythias,
Tu me servato.

PYTHIAS.

Neque pol servandum tibi
Quidquam dare ausim, neque te servare. Apage te!

THAIS.

Adest optume ipse frater.

CHAEREA.

Perii hercle! obsecro,
Abeamus intro, Thais: nolo me in via
Cum hac veste videat.

THAIS.

Quamobrem tandem? an quid pudet?

CHAEREA.

Id ipsum.

PYTHIAS.

Id ipsum! virgo vero...!

THAIS.

I prae; sequor.
Tu istic mane, ut Chremem introducas, Pythias.

PYTHIAS. CHREMES. SOPHRONA.

PYTHIAS.

Quid, quid, venire in mentem nunc possit mihi, V. 3.
Quidnam, qui referam sacrilego illi gratiam,
Hunc qui supposuit nobis?

CHREMES.

Move vero ocius,
Nutrix, te.

SOPHRONA.

Moveo.

CHREMES.

Video, set nil promoves.

PYTHIAS.

Iamne ostendisti signa nutrici?

CHREMES.

Omnia.

PYTHIAS.

Amabo, quid ait? cognoscitne?

CHREMES.

Ac memoriter.

PYTHIAS.

Bene edepol narras: nam illi faveo virgini.
Ite intro: iamdudum hera vos exspectat domi.
— Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video. Vide, ut otiosus it, si dîs placet!
Spero, me habere, meo qui hunc excruciem modo.
Ibo intro, de cognitione ut certum sciam;
Post exeo atque hunc perterrebo sacrilegum.

PARMENO. PYTHIAS.

PARMENO.

Reviso, quidnam Chaerea hic rerum gerat. V. 4.
Quodsi astu rem tractavit, di, vostram fidem,
Quantam, quam veram, laudem capiet Parmeno!
Nam ut mittam, quod ei amorem difficillumum et
Carissimum, a meretrice avara virginem
Quam amabat, eum confeci sine molestia,
Sine sumtu, sine dispendio; tum hoc alterum
Id vero est, quod ego mihi puto palmarium:
Me repperisse, quomodo adolescentulus
Meretricum ingenia et mores posset noscere,
Mature ut cum cognorit perpetuo oderit:
Quae dum foris sunt, nil videtur mundius;
Neque magis compositum quidquam nec magis elegans,
Quam cum amatore coenam quom ligurriunt:
Harum videre inluviem, sordes, inopiam;
Quam inhonestae sint solae domi atque avidae cibi;
Quo pacto ex iure hesterno panem atrum vorent:
Nosse omnia haec, saluti est adolescentulis.

PYTHIAS.

Ego pol te pro istis dictis et factis, scelus,
Vlciscar, ut ne impune in nos inluseris.

— Proh fidem deûm, facinus foedum! o infelicem adolescentulum!
O scelestum Parmenonem, qui istum huc adduxit!

PARMENO.

Quid est?

PYTHIAS.

Miseret me: itaque, ut ne viderem, misera huc effugi foras,
Quae futura exempla dicunt in eum indigna.

PARMENO.

O Iupiter,
Quae illaec turba est? numnam ego perii? adibo.
— Quid istuc, Pythias,
Quod ais? in quem exempla fient?

PYTHIAS.

Rogitas, audacissume?
Perdidisti illunc, quem adduxti pro eunucho, adolescentulum,
Dum studes dare verba nobis.

PARMENO.

Quid ita, aut quid factum est? cedo.

PYTHIAS.

Dicam: virginem istam, Thaidi hodie quae dono data est,
Scisne hinc esse civem, et fratrem ei esse adprime nobilem?

PARMENO.

Nescio.

PYTHIAS.

Atqui sic inventa. Eam iste vitiavit miser.
Ille ubi rescivit factum frater violentissimus....

PARMENO.

Quidnam fecit?

PYTHIAS.

Conligavit primum eum miseris modis,...

PARMENO.

Hem,
Conligavit?

PYTHIAS.

Et quidem orante, ut ne id faceret, Thaide.

PARMENO.

Quid ais?

PYTHIAS.

Nunc minatur porro, sese id, quod moechis solet,
Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim....

PARMENO.

Qua audacia
Tantum facinus audet?

PYTHIAS.

Quid ita tantum?

PARMENO.

Annon hoc maxumum est?
Quis homo unquam pro moecho, vidit in domo meretricia
Prendi quenquam?

PYTHIAS.

Nescio.

PARMENO.

At, ne hoc nesciatis, Pythias,
Dico, edico vobis, nostrum esse illum herilem filium,....

PYTHIAS.

Hem,
Obsecro, an is est?

PARMENO.

Ne quam in illum Thais fieri vim sinat.
Atque adeo autem cur non egomet intro eo?

PYTHIAS.

Vide, Parmeno,
Quid agas, ne neque illi prosis, et tu pereas: nam hoc putant,
Quidquid factum est, a te esse ortum.

PARMENO.

Quid igitur faciam miser,

Quidve incipiam? — Ecce autem video rure redeuntem senem.
Dicam huic, annon dicam? - dicam hercle, etsi mihi magnum malum
Scio paratum; set necesse est, huic ut subveniat.

PYTHIAS.

Sapis:
Abeo; tu isti narrato ordine omne, uti factum siet.

LACHES. PARMENO.

LACHES.

Ex meo propinquo rure hoc capio commodi: V. 5.
Neque agri neque urbis odium me unquam percipit:
Vbi satias coepit fieri, commuto locum.
Set estne ille noster Parmeno? et certe ipsus est.
Quem praestolare, Parmeno, hic ante ostium?

PARMENO.

Quis homo est? ehem! salvom te advenisse gaudeo.

LACHES.

Quem praestolare?

PARMENO.

Perii, lingua haeret metu!

LACHES.

Hem,
Quid est, quod trepidas? satine salvae? dic mihi.

PARMENO.

Here, primum te arbitrari id, quod res est, velim:
Huius quidquid factum est, culpa non factum est mea.

LACHES.

Quid?

PARMENO.

Recte sane interrogasti; oportuit
Rem praenarrasse me. Emit quendam Phaedria
Eunu-

Eunuchum, quem dono huic daret.

LACHES.

Cui?

PARMENO.

Thaidi.

LACHES.

Emit? perii hercle! quanti?

PARMENO.

Viginti minis.

LACHES.

Actum est!

PARMENO.

Tum quandam fidicinam amat hinc Chaerea...

LACHES.

Hem,
Quid? amat? an iam scit ille, quid meretrix siet?
An in astu venit? aliud ex alio malum!

PARMENO.

Here, ne me spectes: me impulsore haec non facit.

LACHES.

Omitte de te dicere. — Ego te, furcifer,
Si vivo..! — Sed istuc, quidquid est, primum expedi.

PARMENO.

Is pro ille eunucho ad Thaidem huc deductus est.

LACHES.

Pro eunuchon'?

PARMENO.

Sic est. Hunc pro moecho postea
Comprendere intus et constrinxere.

LACHES.

Occidi!
Audaciam meretricum specta! Numquid est
Aliud mali damnive, quod non dixeris,
Relictum?

PARMENO.

Tantum est.

LACHES.

Cesso huc introrumpere?

PARMENO.

Non dubium est, quin mihi magnum ex hac re sit malum,
Nisi quia fuit necessum, hoc facere. Id gaudeo,
Me propter aliquid hisce eventurum mali:
Nam iamdiu aliquam causam quaerebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret iis; nunc repperit.

PYTHIAS. PARMENO.

PYTHIAS.

Nunquam edepol quidquam iamdiu, quod magis vellem evenire, V. 6.
Mi evenit, quam, senex quod intro ad nos modo venit errans.
Mihi solae ridiculo fuit, quae, quid timeret, scibam....

PARMENO.

Quid hoc autem est?

PYTHIAS.

Nunc id prodeo ut conveniam Parmenonem.
Set ubi, obsecro, est?

PARMENO.

Me quaerit haec.

PYTHIAS.

Atque eccum video: adibo.

PARMENO.

Quid, inepta, id est? quid vis tibi? quid rides? pergin'?

PYTHIAS.

Perii!
Defessa iam sum misera te ridendo.

PARMENO.

Quid ita?

PYTHIAS.

Rogitas?
Nunquam pol hominem stultiorem vidi nec videbo. Ah,
Non pote satis narrari, quos ludos praebueris intus.
At te etiam primo callidum et disertum credidi hominem.
Quid? illicone credere ea, quae dixi, oportuit te?
An poenitebat flagiti, te auctore quod fecisset
Adolescens, miserum patri ni insuper etiam indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuisse, ubi vestem vidit
Illam esse eum indutum pater? quid? iam scis te perisse?

PARMENO.

Ehem, quid dixisti, pessuma? an mentita es? etiam rides?
Itan' lepidum tibi visum est, scelus, nos inridere?

PYTHIAS.

Nimium!

PARMENO.

Siquidem istuc impune habueris!

PYTHIAS.

Verum.

PARMENO.

Reddam hercle!

PYTHIAS.

Credo;
Set in diem istuc, Parmeno, est fortasse, quod minare:
Tu iam pendebis, stulte, qui adolescentulum nobilitas
Flagitiis et patri indicas: uterque exempla in te edent.

PARMENO.

Nullus sum!

PYTHIAS.

Hic pro illo munere tibi honos est habitus. Abeo.

PARMENO.

Egomet meo indicio miser, quasi sorex, hodie perii!

GNATHO. THRASO.

GNATHO.

Quid nunc? qua spe aut quo consilio huc imus? quid coeptas, Thraso? V. 7.

THRASO.

Egone? ut dedam Thaidi me et faciam, quod iubeat.

GNATHO.

Quid ais?

THRASO.

Qui minus quam Hercules servivit Omphalae?

GNATHO.

Exemplum placet. —
Vtinam tibi commitigari videam sandalio caput! —
Set fores crepuerunt ab ea.

THRASO.

Perii! quid hoc autem est mali?
Hunc ego nunquam videram etiam. Quidnam hic properans prosilit?

CHAEREA. PARMENO. GNATHO. THRASO.

CHAEREA.

O populares, ecquis me hodie vivit fortunatior?
Hercle V. 8.

Nemo quisquam: nam in me plane di potestatem suam omnem
Ostenderunt, cui tam subito tot congruerint commoda!

PARMENO.

Quid hic laetus?

CHAEREA.

O mi Parmeno, o mearum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, perfector, scin' me, in quibus sim gaudiis?
Scis Pamphilam meam civem inventam?

PARMENO.

Audivi.

CHAEREA.

Scis sponsam mihi?

PARMENO.

Bene, ita me di ament, factum!

GNATHO.

Audin' tu, hic quid ait?

CHAEREA.

Tum autem Phaedriae,
Meo fratri, gaudeo omnem amorem esse in tranquillo: una est domus;
Thais se patri commendavit; in clientelam et fidem
Nobis dedit se.

PARMENO.

Fratris igitur Thais tota est?

CHAEREA.

Scilicet.

PARMENO.

Iam hoc aliud est, quod gaudeamus: miles pelletur foras.

CHAEREA.

Tu, frater, ubiubi est, fac quam primum haec audiat.

PARMENO.

Visam domum.

THRASO.

Numquid, Gnatho, tu dubitas, quin ego nunc perpetuo perierim?

GNATHO.

Sine dubio, opinor.

CHAEREA.

Quid commemorem primum aut laudem maxume?
Illumne, qui consilium dedit, ut facerem, an me, qui id ausus sum
Incipere? an fortunam conlaudem, quae gubernatrix fuit,
Quae tot res, tantas, tam opportune in unum conclusit diem,
An patris mei festivitatem et facilitatem? o Iupiter,
Serva, obsecro, haec nobis bona!

PHAEDRIA. PARMENO. CHAEREA. THRASO. GNATHO.

PHAEDRIA.

Di, vostram fidem! incredibile, Parmeno modo quod narravit! V. 9.
Set ubi est frater?

CHAEREA.

Praesto adest.

PHAEDRIA.

Gaudeo.

CHAEREA.

Satis credo. Nihil est Thaide hac, frater, tua
Dignius, quod ametur: ita nostrae omni est fautrix familiae.

PHAEDRIA.

Hui.
Mi illam laudas?

THRASO.

Perii! quanto spe minus, tanto magis amo!
Obsecro, Gnatho, in te spes est!

GNATHO.

Quid vis faciam?

THRASO.

Perfice hoc
Precibus, pretio, in parte ut haeream aliqua tandem apud Thaidem!

GNATHO.

Difficile est!

THRASO.

Si quid collubitum est, novi te. Hoc si effeceris,
Quodvis donum praemio a me optato, id optatum feres.

GNATHO.

Itane?

THRASO.

Sic erit.

GNATHO.

Si efficio hoc, postulo, ut tua mihi domus
Te praesente absente pateat, invocato ut sit locus,
Semper.

THRASO.

Do fidem, futurum.

GNATHO.

Accingar.

PHAEDRIA.

Quem ego hic audio?
Eho, Thraso,....

THRASO.

Salvete.

PHAEDRIA.

Tu fortasse, quae facta hic sient,
Nescis.

THRASO.

Scio.

PHAEDRIA.

Cur ergo in his te ego conspicor regionibus?

THRASO.

Vobis fretus....

PHAEDRIA.

Scin', quam fretus? Miles, edico tibi:
Si te in platea offendero hac post unquam, quod dicas mihi:
„Alium quaerebam; — iter hac habui:" periisti!

GNATHO.

Heia, haut sic decet.

PHAEDRIA.

Dictum est.

GNATHO.

Non cognosco vostrum tam superbum.

PHAEDRIA.

Sic erit.

GNATHO.

Prius audite paucis, quod, cum dixero, si placuerit,
Facitote.

PHAEDRIA.

Audiamus.

GNATHO.

Tu concede paulum istuc, Thraso. —
Principio ego vos credere ambos hoc mihi vehementer volo,
Me, huius quidquid faciam, id facere maxume causa mea;
Verum idem, si vobis prodest, vos non facere, inscitia est.

PHAEDRIA.

Quid id est?

GNATHO.

Militem ego rivalem recipiundum censeo.

PHAEDRIA.

Hem,
Recipiundum?

GNATHO.

Cogita modo: tu hercle cum illa, Phaedria,
Et lubenter vivis (etenim bene lubenter victitas),
Et, quod des, paulum est, necesse est, multum accipere Thaidem.
Tuo ut amori suppeditare possint sine sumtu tuo
Omnia, magis opportunus nec magis ex usu tuo
Nemo est: principio et habet quod det, et dat nemo largius;
Fatuus est, insulsus, bardus; stertit noctes et dies:
Ne istunc metuas ne amet mulier: facile pellas, ubi velis.

PHAEDRIA.

Quid agimus?

GNATHO.

Praeterea hoc etiam, quod ego vel primum puto:
Accipit homo nemo prorsum melius neque prolixius.

CHAEREA.

Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus.

PHAEDRIA.

Idem ego arbitror.

GNATHO.

Recte facitis. Vnum etiam hoc vos oro, ut me in vostrum gregem
Recipiatis. Sat diu hoc iam saxum volvo.

PHAEDRIA.

Recipimus.

CHAEREA.

Ac lubenter.

GNATHO.

At ego pro istoc, Phaedria, et tu, Chaerea,
Hunc comedendum et ebibendum vobis propino.

CHAEREA.

Placet.

PHAEDRIA.

Dignus est.

GNATHO.

Thraso, accede, ubi vis.

THRASO.

Obsecro te, quid agimus?

GNATHO.

Quid? isti te ignorabant; postquam eis mores ostendi tuos,
Et conlaudavi secundum facta et virtutes tuas,
Impetravi.

THRASO.

Bene fecistis: gratiam habeo maxumam.
Nunquam etiam fui usquam, me omnes quin amarent plurimum.

GNATHO.

Dixin' ego in hoc esse vobis Atticam elegantiam?

PHAEDRIA.

Nil praeter promissum est. Ite hac.

CANTOR.

Vos valete et plaudite.

HEAVTONTIMORVMENOS.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA IN HEAVTONTIMORVMENON.

In militiam proficisci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater,
Animique sese angebat, facti poenitens.
Mox ut, reversus, clam patrem divortitur
Ad Clitiphonem (is amabat scortum Bacchidem),
Cum arcesseret cupitam Antiphilam Clinia,
Item alius venit Bacchis amica, ac servolae
Habitum gerens Antiphila. Factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho. Hic technis Syri
Decem minas meretriculae aufert a sene.
Antiphila Clitiphonis reperitur soror.
Hanc Clinia, illam Clitipho, uxorem accipit.

P. TERENTI

HEAVTONTIMORVMENOS.

GRAECA EST MENANDRV, ACTA LVDIS MEGALENSIB. L. CORNELIO LENTVLO L. VALERIO FLACCO AEDILIB. CVRVLIB. EGIT AMBIVIVS TVRPIO. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. ACTA PRIMVM TIBIIS IMPARIBVS DEINDE DVABVS DEXTRIS. ACTA III. M. IVVENTIO TI. SEMPRONIO COSS.

DRAMATIS PERSONAE.

CHREMES.
MENEDEMVS.
CLITIPHO.
CLINIA.
SYRVS.
DROMO.
BACCHIS.
ANTIPHILA.
SOSTRATA.
NVTRIX.
PHRYGIA.

PROLOGVS.

Ne cui sit vostrum mirum, cur partes seni
Poëta dederit, quae sunt adolescentium,
Id primum dicam; deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra graeca integram comoediam
Hodie sum acturus, Heautontimorumenon,
Simplex quae ex argumento facta est duplici.
Novam esse ostendi, et, quae esset; nam qui scripserit,
Et cuia graeca sit, ni partem maxumam
Existumarem scire vostrum, id dicerem:
Nunc, quamobrem has partes didicerim, paucis dabo.
Oratorem esse voluit me, non prologum;
Vostrum iudicium fecit, me actorem dedit,
Si hic actor tantum poterit a facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc scripsit, quam dicturus sum.
Nam quod rumores distulerunt malevoli,
Multas contaminasse Graecas, dum facit
Paucas Latinas, factum id esse hic non negat
Neque se pigere et deinde facturum autumat:
Habet bonorum exemplum, quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum, quod malevolus vetus poëta dictitat,
Repente ad studium se adplicasse hunc musicum,
Amicûm ingenio fretum, haut natura sua,
Arbitrium vostrum, vostra existumatio,

Valebit. Quare omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquûm possit quam aequûm oratio.
Facite aequi sitis! date crescendi copiam,
Novarum qui spectandi faciunt copiam
Sine vitiis: ne ille pro se dictum existumet,
Qui nuper fecit servo currenti in via
Decesse populum. cur insano hic serviat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias novas, nisi finem maledictis facit.
Adeste aequo animo! date potestatem mihi,
Statariam agere ut liceat per silentium,
Ne semper servos currens, iratus senex,
Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
Avarus leno, adsidue agendi sint mihi
Clamore summo, cum labore maxumo.
Mea causa, causam hanc iustam esse, animum inducite,
Vt aliqua pars laboris minuatur mihi:
Nam nunc novas qui scribunt, nil parcunt seni:
Si quae laboriosa est, ad me curritur;
Si lenis est, ad alium defertur gregem.
In hac est pura oratio: experimini,
In utramque partem ingenium quid possit meum.
Si nunquam avare pretium statui arti meae,
Et eum esse quaestum in animum induxi maxumum,
Quam maxume servire vostris commodis,
Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
Vobis placere studeant potius quam sibi.

CHREMES. MENEDEMVS.

CHREMES.

Quanquam haec inter nos nuper notitia admodum est, I. 1.
Inde adeo quod agrum in proxumo hic mercatus es,

Nec

Nec re fere sane amplius quidquam fuit,
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinqui parte amicitiae puto,
Facit, ut te audacter moneam et familiariter,
Quod mihi videre praeter aetatem tuam
Facere et praeter quam res te adhortatur tua.
Nam, proh deûm atque hominum fidem, quid vis tibi?
Quid quaeris? annos sexaginta natus es
Aut plus, ut coniicio; agrum in his regionibus
Meliorem, neque preti maioris, nemo habet;
Servi complures: — proinde quasi nemo siet,
Ita tute attente illorum officia fungere.
Nunquam tam mane egredior neque tam vesperi
Domum revortor, quin te in fundo conspicer
Fodere aut arare aut aliquid facere denique;
Nullum remittis tempus neque te respicis.
Haec non voluptati esse, satis certo scio.
At dices enim: Me quantum hic fiat, poenitet. —
Quod in opere faciundo operae consumis tuae,
Si in illis exercendis sumas, plus agas.

MENEDEMVS.

Tantumne ab re tua tibi est oti, Chreme,
Aliena ut cures ea, quae nihil ad te attinent?

CHREMES.

Homo sum: humani nihil a me alienum puto.
Vel me monere hoc vel percontari puta,
Rectum est? ut faciam, non est? te ut deterream.

MENEDEMVS.

Mihi sic est usus; tibi ut opus facto est, face.

CHREMES.

An cuiquam est usus homini, se ut cruciet?

MENEDEMVS.

Mihi.

CHREMES.

Si quid laboris, nollem. Set quid istuc mali est?
Quaeso, quid de te tantum meruisti?

MENEDEMVS.

Oi, eï!

CHREMES.

Ne lacruma atque istuc, quidquid est, fac me ut sciam;
Ne retice; ne verere; crede, inquam mihi:
Aut consolando aut consilio aut re iuvero.

MENEDEMVS.

Scire hoc vis?

CHREMES.

Hac quidem causa, qua dixi tibi.

MENEDEMVS.

Dicetur.

CHREMES.

At istos rastros interea tamen
Adpone! ne labora!

MENEDEMVS.

Minume.

CHREMES.

Quam rem agis?

MENEDEMVS.

Sine me, vacivom tempus ne quod dem mihi
Laboris.

CHREMES.

Non sinam, inquam.

MENEDEMVS.

Ah non aequom facis.

CHREMES.

Hui, tam graves hos, quaeso!

MENEDEMVS.

Sic meritum est meum.

CHREMES.

Nunc loquere.

MENEDEMVS.

Filium unicum adolescentulum
Habeo — at quid dixi habere me? imo habui, Chreme;
Nunc, habeam necne, incertum est.

CHREMES.

Quid ita istuc?

MENEDEMVS.

Scies.
Est e Corintho hic advena anus paupercula;
Eius filiam ille amare coepit perdite,
Pro uxore ut haberet iam prope. Haec clam me omnia.
Vbi rem rescivi, coepi non humanitus,
Neque ut animum decuit aegrotum adolescentuli,
Tractare, set via pro volgata patrum:
Quotidie accusabam: Hem, tibine haec diutius
Licere speras facere me vivo patre,
Amicam ut habeas prope iam in uxoris loco?
Erras, si id credis, et me ignoras, Clinia:
Ego te meum esse dici tantisper volo,
Dum, quod te dignum est, facies; set si id non facis,
Ego, quod me in te sit dignum facere, invenero.
Nulla adeo ex re istuc nimio nisi fit otio.
Ego istuc aetatis non operam amori dabam,
Set Asiam propter pauperiem hinc abii atque ibi
Simul remque et belli gloriam armis repperi.
Postremo adeo res rediit: adolescentulus
Saepe eadem et graviter audiendo victus est:
Putavit, me et aetate et benevolentia
Plus scire et providere quam se ipsum sibi:
In Asiam ad regem militatum abiit, Chreme.

CHREMES.

Quid ais?

MENEDEMVS.

Profectus clam me est; menses tres abest.

CHREMES.

Ambo accusandi; etsi illud inceptum tamen
Pudentis animi est signum et non instrenui.

MENEDEMVS.

Vbi comperi ex iis, qui fuere ei conscii,
Domum revortor moestus atque animo fere

Conturbato atque incerto prae aegritudine.
Adsido; adcurrunt servi, soccos detrahunt;
Inde alii festinare, lectos sternere,
Coenam adparare; pro se quisque sedulo
Faciebant, quo illam mihi lenirent miseriam.
Vbi video haec, coepi cogitare: Hem, tot mea
Solius sint solliciti, mé unum ut expleant,
Ancillae tot me vestiant, sumtus domi
Tantos faciam ego solus, si gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit aut etiam amplius,
Quod illa aetas magis ad utenda haec idonea est,
Eum ego hinc eieci miserum iniustitia mea?
Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam: nam, usque dum ille vitam illam colet,
Patria carens, inops, ob meas iniurias,
Interea usque illi de me supplicium dabo,
Laborans, quaerens, parcens, illi serviens.
Ita facio prorsus, nil relinquo in aedibus,
Nec vas nec vestimentum; conrasi omnia;
Ancillas, servos, nisi eos, qui opere rustico
Faciundo facile sumtum exsercirent suum,
Omnes produxi ac vendidi; inscripsi illico
Aedes mercede; quasi talenta ad quindecim
Coegi; agrum hunc mercatus sum; hic me exerceo:
Decrevi, tantisper me minus iniuriae,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser,
Nec fas esse, ulla me voluptate hic frui,
Nisi ubi ille huc salvos redierit, meus particeps.

CHREMES.

Ingenio te esse in liberos leni puto et
Illum obsequentem, si quis recte aut commode
Tractaret; verum neque illum tu satis noveras,
Nec te ille. Hoc ubi fit, ibi non vere vivitur.
Tu nunquam illum ostendisti quanti penderes,
Nec tibi ille est ausus credere, quae est aequom patri;
Quod si esset factum, haec nunquam evenissent tibi.

MENEDEMVS.

Ita res est, fateor; peccatum a me maxume est.

CHREMES.

Menedeme, at porro recte spero, et eum tibi
Salvom adfuturum esse hic confido propediem.

MENEDEMVS.

Vtinam di faxint!

CHREMES.

Facient. Nunc, si commodum est
(Dionysia hic sunt hodie), apud me sis volo.

MENEDEMVS.

Non possum.

CHREMES.

Cur non? quaeso, tandem aliquantulum
Tibi parce! idem absens facere te hoc volt filius.

MENEDEMVS.

Non convenit, qui illum ad laborem impellerem,
Nunc me ipsum fugere.

CHREMES.

Siccine est sententia?

MENEDEMVS.

Sic.

CHREMES.

Bene vale.

MENEDEMVS.

Et tu.

CHREMES.

Lacrumas excussit mihi,
Miseretque me eius. — Set, diei ut tempus est,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad coenam ut veniat. Ibo, visam, si domi est. —
Nil opus fuit monitore: iamdudum domi
Praesto mi esse aiunt; egomet convivas moror:
Ibo adeo hinc intro. Set quid crepuerunt fores
Hinc a me? quisnam egreditur? huc concessero.

CLITIPHO. CHREMES.

CLITIPHO.

Nihil adhuc est quod vereare, Clinia: haudquaquam etiam cessant, I. 2.
Et illam simul cum nuntio tibi hodie ego hic scio adfuturam:
Proin tu sollicitudinem istam falsam, quae te excruciat, mittas.

CHREMES.

Quicum loquitur filius?

CLITIPHO.

Pater adest, quem volui: adibo. — Pater, opportune advenis.

CHREMES.

Quid id est?

CLITIPHO.

Hunc Menedemum nosti, nostrum vicinum?

CHREMES.

Probe.

CLITIPHO.

Huic filium scis esse?

CHREMES.

Audivi, in Asia eum esse.

CLITIPHO.

Non, pater;
Apud nos est.

CHREMES.

Quid ais?

CLITIPHO.

Advenientem e navi egredientem illico
Abduxi ad coenam; nam mihi cum eo iam inde usque a pueritia
Semper fuit familiaritas.

CHREMES.

Voluptatem magnam nuntias.

Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum esset, amplius,
Vt hanc laetitiam nec opinanti primus obiicerem domi.
Atque etiam nunc satis tempori est.

CLITIPHO.

Cave faxis: non opus, pater.

CHREMES.

Quapropter?

CLITIPHO.

Quia enim incertum est etiam, quid se faciat: modo venit;
Timet omnia, patris iram, et animum amicae se erga ut sit suae;
Eam misere amat, propter eam haec turba atque abitio evenit.

CHREMES.

Scio.

CLITIPHO.

Nunc servolum ad eam in urbem misit et ego nostrum una Syrum.

CHREMES.

Quid narrat?

CLITIPHO.

Quid ille? miserum se esse.

CHREMES.

Miserum? quem minus credere est?
Quid reliqui est quin habeat, quae quidem in homine dicuntur bona,
Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias?
At haec perinde sunt, illius ut animus, qui ea possidet,
Qui uti scit, ei bona, illi, qui non utitur recte, mala.

CLITIPHO.

Imo importunus semper fuit senex ille, et nunc nil magis

Vereor, quam, ne quid in illum iratus plus satis faxit, pater.

CHREMES.

Illene? — Set reprimam me: nam metuisse hunc, illi est utile.

CLITIPHO.

Quid tute tecum?

CHREMES.

Dicam: utut erat, mansum tamen oportuit.
Fortasse aliquanto iniquior erat praeter eius lubidinem?
Pateretur: nam quem ferret, si parentem non ferret suum?
Hunccine erat aequom ex illius more an illum ex huius vivere?
Et quod illum insimulat durum, id non est: nam parentum iniuriae
Huiusmodi sunt ferme, paulo qui est homo tolerabilis:
Scortari crebro nolunt, nolunt crebro convivarier,
Praebent exigue sumtum; atque haec sunt tamen ad virtutem omnia:
Verum animus ubi semel se cupiditate devinxit mala,
Necesse est, Clitipho, consilia consequi consimilia.
Scitum est, periclum ex aliis facere, tibi quod ex usu siet.

CLITIPHO.

Ita credo.

CHREMES.

Ego ibo hinc intro, ut videam coenae quid nobis siet.
Tu, ut tempus est diei, vide sis, ne quo hinc abeas longius.

CLITIPHO.

Quam iniqui sunt patres in omnes adolescentes iudices,

Qui aequom esse censent, nos iam a pueris illico nasci senes,
Neque illarum adfines esse rerum, quas fert adolescentia!
Ex sua lubidine moderantur, nunc quae est, non quae olim fuit.
Mihi si unquam filius erit, nae ille facili me utetur patre:
Nam et cognoscendi et ignoscendi dabitur peccati locus,
Non ut meus, qui mihi per alium ostendit suam sententiam.
Perii, is mi ubi adbibit plus paulo, sua quae narrat facinora!
Nunc ait: periclum ex aliis facito, tibi quid ex usu siet,
Astutus! Nae ille haud scit, quam mihi nunc surdo narret fabulam.
Magis nunc me dicta amicae stimulant: „Da mihi!" atque: „Adfer mihi!"
Cui, quod respondeam, nil habebo, neque me quisquam est miserior.
Nam hic Clinia, etsi is quoque suarum rerum sat agitat, tamen
Pudice eductam et artis habet ignarurem meretriciae;
Mea est potens, procax, magnifica, sumtuosa, nobilis;
Tum, quod dem, — recte est („nihil" enim esse, religio est mihi dicere). —
Hoc ego mali non pridem inveni, neque etiam dum scit pater.

CLINIA. CLITIPHO.

CLINIA.

Secundae si de amore meo res mi essent, iamdudum, scio, II. 1.
Venisset; set vereor, ne mulier, me absente hinc, corrupta sit.
Concurrunt multa, opinionem quae mi hanc nimium exaugeant:
Occasio, locus, aetas, mater, cuius sub imperio est, mala,
Cui nil iam praeter pretium dulce est.

CLITIPHO.

Clinia,....

CLINIA.

Hei misero mihi!

CLITIPHO.

Etiam caves, ne videat forte hic te a patre aliquis exiens?

CLINIA.

Faciam. Set nescio quid profecto mi animus praesagit mali.

CLITIPHO.

Pergisne id prius diiudicare, quam scias, quid re siet?

CLINIA.

Si nil mali esset, iam hic adesset.

CLITIPHO.

Iam aderit.

CLINIA.

Quando istuc erit?

CLITIPHO.

Non cogitas, hinc longule esse, et nosti mores mulierum:
Dum moliuntur, dum conantur, annus est.

CLINIA.

O Clitipho.

Timeo.

CLITIPHO.

Respira: eccum Dromonem cum Syro! una adsunt tibi!

SYRVS. DROMO. CLINIA. CLITIPHO.

SYRVS.

Ain' tu?

DROMO.

Sic est. Verum interea dum sermones caedimus, II. 2.
Illae sunt relictae.

CLITIPHO.

Mulier tibi adest. Audin', Clinia?

CLINIA.

Ego vero audio nunc demum et video et valeo, Clitipho.

SYRVS.

Minume mirum: adeo impeditae sunt: ancillarum gregem
Ducunt secum.

CLINIA.

Perii, unde illi sunt ancillae?

CLITIPHO.

Men' rogas?

SYRVS.

Non oportuit relictas, portant quod rerum,....

CLINIA.

Hei mihi!

SYRVS.

Aurum, vestem; et vesperascit; et non noverunt viam.
Factum a nobis stulte est: abi dum tu, Dromo, illis obviam!

Propera! quid stas?

CLINIA.

Vae mihi misero! quanta de spe decidi!

CLITIPHO.

Quid istuc? quae res te sollicitat autem?

CLINIA.

Rogitas, quid siet?
Viden' ancillas, aurum, vestem, quam ego cum una ancillula
Hic reliqui? unde esse censes?

CLITIPHO.

Vah, nunc demum intelligo.

SYRUS.

Di boni, quid turbae est! aedes nostrae vix capient, scio.
Quid comedent! quid ebibent! quid sene erit nostro miserius?
Set eccos video, quos volebam.

CLINIA.

O Iupiter, ubinam est fides?
Dum ego propter te, errans, patria careo, demens, tu interea loci
Conlocupletasti, Antiphila, te et me in his deseruisti malis,
Propter quam in summa infamia sum et meo patri minus obsequens,
Cuius nunc pudet me et miseret, qui harum mores cantabat mihi,
Monuisse frustra neque potuisse me unquam ab hac expellere;
Quod iam nunc faciam, tum, cum gratum mi esse potuit, nolui.
Me miserior nemo!

SYRUS.

Hic de nostris verbis errat videlicet.
Quae hic sumus locuti. — Clinia, aliter tuum amorem atque est accipis:

Nam et vita est eadem et animus te erga idem ac fuit,
Quantum ex ipsa re coniecturam cepimus.

CLINIA.

Quid id obsecro, est? nam mihi nunc nil rerum omnium est
Quod malim, quam, me hoc falso suspicarier.

SYRVS.

Hoc primum, ut ne quid huius ignores: anus,
Quae dicta ei esse mater antehac, non fuit.
Ea obiit mortem; hoc ipsa in itinere alterae
Dum narrat forte audivi.

CLITIPHO.

Quaenam est altera?

SYRVS.

Mane: hoc, quod coepi, primum enarrem, Clitipho;
Post illuc veniam.

CLITIPHO.

Propera.

SYRVS.

Iam primum omnium,
Vbi ventum ad aedes, pulsitat Dromo fores;
Anus quaedam prodit; haec ubi aperuit ostium,
Continuo hic se intro coniicit; ego consequor;
Anus foribus obdit pessulum, ad lanam redit.
Hic sciri potuit aut nusquam alibi, Clinia,
Quo studio vitam suam te absente exegerit,
Vbi de improviso est interventum mulieri:
Nam ea tum res dedit existumandi copiam
Quotidianae vitae consuetudinem,
Quae, cuiusque ingenium ut sit, declarat maxume.
Texentem telam studiose ipsam offendimus,
Mediocriter vestitam veste lugubri,
Eius anuis causa, opinor, quae erat mortua,
Sine auro; tum ornatam ita uti quae ornantur sibi,
Nullaque malaca re expolitam muliebri;

Capillus passus, prodigus, circum caput
Reiectus negligenter.

CLINIA.

Pax, Syre mi, obsecro,
Ne me in laetitiam frustra coniicias!

SYRVS.

Anus
Subtemen nebat; praeterea una ancillula
Erat; ea texebat una, pannis obsita,
Neglecta, immunda inluvie.

CLITIPHO.

Vera haec, Clinia,
Si sunt, ut credo, quis te fortunatior?
Scin' tu hanc, quam dicit sordidatam sordidae?
Magnum hoc quoque signum est, dominam esse extra noxiam,
Cum negliguntur eius internuntii:
Nam disciplina est eisdem, munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui adfectant viam.

CLINIA.

Perge, obsecro te, et cave, ne falsam gratiam
Studeas inire. Quid ais, ubi me nominas?

SYRVS.

Vbi dicimus, rediisse te et rogare, uti
Veniret ad te, mulier telam desinit
Continuo et lacrumis opplet os totum, tuo
Vt facile scires desiderio id fieri.

CLINIA.

Prae gaudio, ita me di ament, ubi sim, nescio:
Ita timui.

CLITIPHO.

At nil ego esse scibam, Clinia.
Agedum vicissim, Syre, dic, quae illa est altera?

SYRVS.

Adducimus tuam Bacchidem.

CLITIPHO.

Hem, quid? Bacchidem?
Eho, sceleste, quo illam adducis?

SYRVS.

Quo illam ego? ad nos scilicet.

CLITIPHO.

Ad patremne?

SYRVS.

Ad eum ipsum.

CLITIPHO.

O hominis impudentem audaciam!

SYRVS.

Heus tu,

Non fit sine periclo facinus magnum nec memorabile.

CLITIPHO.

Hoc vide! in mea vita tu tibi laudem is quaesitum, scelus,

Vbi, si te quid paululum modo fugerit, ego perierim? —

Quid illo facias?

SYRVS.

At enim....

CLITIPHO.

Quid enim?

SYRVS.

Si sinis, dico.

CLINIA.

Sine.

CLITIPHO.

Sino.

SYRVS.

Ita res est haec nunc, quasi cum....

CLITIPHO.

Quas, malum, ambages mihi

Narrare occipit?

CLINIA.

Syre, verum hic dicit: mitte; ad rem redi.

SYRVS.

Enimvero reticere nequeo. Multimodis iniurius

Es neque ferri potis es.

CLITIPHO.

Quid id est?

CLINIA.

Audiundum hercle est: tace.

SYRVS.

Vis amare; vis potiri; vis, quod des illi, effici;
Tum, esse in potiundo periclum, non vis. Haut stulte sapis,
Siquidem id sapere est, velle te id, quod non potest contingere.
Aut haecce cum illis sunt trahenda, aut illa cum his mittenda sunt:
Harunc duarum conditionum nunc utram malis, vide;
Etsi consilium hoc, quod cepi, rectum esse ac tutum scio:
Nam apud patrem amica tecum ut sine metu sit, copia est;
Tum, quod illi argentum es pollicitus, eadem hac inveniam via,
Quod ut efficerem, orando surdas iam aures reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis?

CLITIPHO.

Siquidem hoc fit.

SYRVS.

Siquidem, experiundo scies.

CLITIPHO.

Age, age, cedo istuc tuum consilium! quid id est?

SYRVS.

Adsimulabimus,
Tuam amicam huius esse.

CLITIPHO.

Pulchre! cedo, quid hic faciet sua?
Eane quoque dicetur huius, si una haec dedecori est parum?

SYRVS.

Imo ad matrem deducetur.

CLI-

CLITIPHO.

Quid eo?

SYRVS.

Longum est, Clitipho.

Tibi si narrem, quamobrem id faciam; verum causa est.

CLITIPHO.

Fabulae!

Nil satis firmi video, quamobrem accipere hunc mi expediat metum.

SYRVS.

Mane, aliud habeo, si istuc metuis, quod ambo confiteamini

Sine periclo esse.

CLITIPHO.

Istiusmodi, obsecro, aliquid reperi.

SYRVS.

Maxume:

Ibo obviam huic; dicam, ut revortatur domum.

CLITIPHO.

Hem,

Quid dixti?

SYRVS.

Ademtum tibi iam faxo omnem metum,

In aurem utramvis otiose ut dormias.

CLITIPHO.

Quid ago nunc?

CLINIA.

Tune? quod boni....

CLITIPHO.

Syre, dic modo...! —

Verum.

SYRVS.

Age modo: hodie sero ac nequidquam voles.

CLINIA.

Datur, fruare, dum licet: nam nescias,....

CLITIPHO.

Syre, inquam!

SYRVS.

Perge porro; tamen istuc ago.

CLINIA.

Eius sit potestas posthac an nunquam tibi.

CLITIPHO.

Verum hercle istuc est. — Syre, Syre, inquam! heus, heus, Syre!

SYRVS.

Concaluit. — Quid vis?

CLITIPHO.

Redi, redi!

SYRVS.

Adsum: dic, quid est?
Iam hoc quoque negabis tibi placere?

CLITIPHO.

Imo, Syre,
Et me et meum amorem et famam permitto tibi:
Tu es iudex: ne quid accusandus sis, vide.

SYRVS.

Ridiculum, te istuc me admonere, Clitipho,
Quasi mea res istic minor agatur, quam tua! Hic
Advorsi si quid nobis forte evenerit,
Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.
Quapropter haec res ne utiquam neglectu est mihi;
Set istunc exora, ut suam esse adsimulet.

CLINIA.

Scilicet
Facturum me esse: in eum iam res rediit locum,
Necesse uti sit.

CLITIPHO.

Merito te amo, Clinia.

CLINIA.

Verum illa ne quid titubet.

SYRVS.

Perdocta est probe.

CLITIPHO.

At hoc demiror, qui tam facile potueris
Persuadere illi, quae solet quos! spernere.

SYRVS.

In tempore ad eam veni, quod rerum omnium est
Primum: nam quendam miserum offendi ibi militem
Eius noctem orantem; haec arte tractabat virum,
Vt cupidum illius inopia animum incenderet,
Eademque ut esset apud te quam gratissuma.
Set heus tu, vide sis, ne quid imprudens ruas!
Patrem novisti, ad has res quam sit perspicax;
Ego te autem novi, quam esse soleas impotens.
Inversa verba, eversas cervices tuas,
Gemitus, screatus, tusses, risus, abstine!

CLITIPHO.

Laudabis.

SYRVS.

Vide sis!

CLITIPHO.

Tutemet mirabere.

SYRVS.

Set quam cito sunt consecutae mulieres!

CLITIPHO.

Vbi sunt? — cur retines?

SYRVS.

Iam nunc haec non est tua.

CLITIPHO.

Scio, apud patrem; at nunc interim....

SYRVS.

Nihilo magis.

CLITIPHO.

Sine!

SYRVS.

Non sino, inquam.

CLITIPHO.

Quaeso, paulisper!

SYRVS.

Veto.

CLITIPHO.

Saltem salutare!

SYRVS.

Abeas, si sapias.

CLITIPHO.

Eo.

Quid istic?

SYRVS.

Manebit.

CLITIPHO.

O hominem felicem!

SYRVS.

Ambula.

BACCHIS. ANTIPHILA. CLINIA. SYRVS.

BACCHIS.

Edepol te, mea Antiphila, laudo et fortunatam iudico, II. 3.
Id cum studuisti, illi formae ut mores consimiles forent;
Minumeque, ita me di ament, miror, te sibi quisquam si expetit:
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio;
Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam considero
Omniumque adeo vostrarum, volgus quae ab se segregant,
Vos esse istiusmodi et nos non esse, haut mirabile est:
Nam expedit bonis esse vobis; nos, quibuscum est res, non sinunt:
Forma quippe impulsi nostra nos amatores colunt;

Haec ubi immutata est, illi suum animum alio conferunt;
Nisi si prospectum aliquid interea est, desertae vivimus:
Vobis cum uno semel ubi aetatem agere decretum est viro,
Cuius mos maxume est consimilis vostrum, hi se ad vos adplicant:
Hoc beneficio utrique utrisque vero devincimini,
Nulla ut unquam amori vostro incidere possit calamitas.

ANTIPHILA.

Nescio alias; me quidem semper scio fecisse sedulo, ut
Ex illius commodo meum compararem commodum.

CLINIA.

Ah!
Ergo, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam facis:
Nam dum absum, mihi labores fuerunt omnes, quos cepi, leves,
Praeterquam, tui carendum quod erat.

SYRVS.

Credo.

CLINIA.

Syre, vix suffero!
Hoccine me miserum non licere meo modo ingenium frui?

SYRVS.

Imo, ut patrem tuum vidi ex abitu tuo, etiam se durum dabit.

BACCHIS.

Quisnam hic adolescens est, qui intuitur nos?

ANTIPHILA.

Ah, retine me, obsecro!

BACCHIS.

Amabo, quid tibi est?

ANTIPHILA.

Disperii! perii misera!

BACCHIS.

Quid stupes,

Antiphila?

ANTIPHILA.

Videon' Cliniam, annon?

BACCHIS.

Quem vides?

CLINIA.

Salve, anime mi!

ANTIPHILA.

O mi expectate Clinia, salve!

CLINIA.

Vt vales?

ANTIPHILA.

Salvom venisse gaudeo.

CLINIA.

Teneone te,

Antiphila, maxume animo exoptatam meo?

SYRVS.

Ite intro: nam vos iamdudum expectat senex.

CHREMES.

Luciscit hoc iam: cesso pultare ostium III. 1.
Vicini, ut primum ex me sciat, sibi filium
Rediisse? etsi adolescentem hoc nolle intelligo:
Verum cum videam, miserum hunc tam cruciarier
Eius abitu, celem tam insperatum gaudium,
Cum illi pericli nihil ex indicio siet?
Haud faciam: nam, quod potero, adiutabo senem,
Ita ut filium meum amico atque aequali suo
Video inservire et socium esse in negotiis:
Nos quoque senes est aequom senibus obsequi. —

MENEDEMVS. CHREMES.

MENEDEMVS.

Aut ego profecto ingenio egregie ad miseriam III. 2.
Natus sum, aut illud falsum est, quod volgo audio,
Die diem adimere aegritudinem hominibus:
Nam mihi quidem quotidie augescit magis
De filio aegritudo, et quanto diutius
Abest, mage cupio tanto et mage desidero.

CHREMES.

Set ipsum foras egressum video: ibo, adloquar.
Menedeme, salve! nuntium adporto tibi,
Cuius maxume participem te fieri cupis.

MENEDEMVS.

Num quidnam de gnato meo audisti, Chreme?

CHREMES.

Valet atque...

MENEDEMVS.

Vivit? Vbinam est, quaeso?

CHREMES.

Apud me domi.

MENEDEMVS.

Meus gnatus....

CHREMES.

Sic est.

MENEDEMVS.

Venit?

CHREMES.

Certe.

MENEDEMVS.

Clinia
Meus venit?

CHREMES.

Dixi.

MENEDEMVS.

Eamus! duc me ad eum, obsecro!

CHREMES.

Non volt te scire, se redisse, etiam et tuum

Conspectum fugitat: propter peccatum hoc timet,
Tua duritia illa antiqua ne etiam adaucta sit.

MENEDEMVS.

Non tu ei dixisti, ut essem?

CHREMES.

Non.

MENEDEMVS.

Quamobrem, Chreme?

CHREMES.

Quia pessume istuc in te atque illum consulis,
Si te tam leni et victo esse animo ostenderis.

MENEDEMVS.

Non possum! satis iam, satis, pater durus fui!

CHREMES.

At
Vehemens utramque in partem, Menedeme, es nimis
Aut largitate nimia aut parsimonia;
In eandem fraudem ex hac re atque illac incides.
Primum olim, potius quam paterere filium
Commetare ad mulierculam, quae paululo
Contenta tum erat cuique erant grata omnia,
Proterruisti hinc: ea, coacta, ingratiis
Postilla coepit victum volgo quaerere; —
Nunc, cum sine magno intertrimento non potest
Haberi, quidvis dare cupis. Nam, ut tu scias,
Quam ea nunc instructa pulchre ad perniciem siet,
Primum iam ancillas secum adduxit plus decem,
Ornatas veste atque auro: satrapa si siet
Amator, nunquam sufferre eius sumtus queat,
Nedum tu possis.

MENEDEMVS.

Estne ea intus?

CHREMES.

Sit, rogas?
Sensi! namque unam ei coenam atque eius comitibus
Dedi, quae si iterum mihi sit danda, actum siet:

Nam ut alia omittam, pytissando modo mihi
Quid vini absumsit: „Sic hoc!" dicens; „Asperum,
Pater, hoc est: aliud lenius, sodes, vide!" —
Relevi dolia omnia, omnes serias;
Omnes habui sollicitos; atque haec una nox:
Quid te futurum censes, quem adsidue exedent?
Sic me di amabunt, ut me tuarum miseritum est,
Menedeme, fortunarum!

MENEDEMVS.

Faciat, quod lubet,
Sumat, consumat, perdat: decretum est pati,
Dum illum modo habeam mecum.

CHREMES.

Si certum est tibi
Sic facere, illuc permagni referre arbitror,
Vt ne scientem sentiat te id sibi dare.

MENEDEMVS.

Quid faciam?

CHREMES.

Quidvis potius quam quod cogitas:
Per alium quemvis ut des, falli te sinas
Technis per servolum (etsi subsensi id quoque,
Illos ibi esse, id agere inter se clanculum;
Syrus cum vostro consusurrant, conferunt
Consilia ad adolescentes); et tibi perdere
Talentum hoc pacto satius est, quam illo minam.
Non nunc pecunia agitur, set illud, quomodo
Minumo periclo demus adolescentulo:
Nam si semel tuum animum ille intellexerit,
Prius proditurum vitam te tuam et prius
Pecuniam omnem quam abs te amittas filium, hui,
Quantam fenestram ad nequitiem ei patefeceris,
Tibi autem porro ut non sit suave vivere!
Nam deteriores omnes sumus licentia.
Quodcunque in mentem inciderit, id volet, petet,
Neque id putabit pravomne an rectum siet;
Tu rem perire et ipsum non poteris pati,

Dare denegaris: ad illud ibit illico,
Quo maxume apud te se valere sentiet:
Abiturum se abs te scilicet minitabitur.

MENEDEMVS.

Videre verum atque ita uti res est dicere.

CHREMES.

Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
Dum id quaero, tibi qui filium restituerim. —

MENEDEMVS.

Cedo dextram! porro idem te oro ut facias, Chreme.

CHREMES.

Paratus sum.

MENEDEMVS.

Scin', quid nunc facere te volo?

CHREMES.

Dic.

MENEDEMVS.

Quod sensisti, illos me incipere fallere,
Id ut maturent facere: cupio illi dare,
Quod volt; cupio ipsum iam videre.

CHREMES.

Operam dabo.
Paulum hoc negoti mi obstat: Simus et Crito,
Vicini nostri hice, ambigunt de finibus;
Me cepere arbitrum: ibo ac dicam, ut dixeram,
Operam daturum me, hodie non posse iis dare.
Continuo hic adero.

MENEDEMVS.

Ita quaeso. — Di, vostram fidem!
Ita comparatam esse hominum naturam omnium,
Aliena ut melius videant et diiudicent,
Quam sua? an eo fit, quia re in nostra aut gaudio
Sumus praepediti nimium aut aegritudine?
Hic mihi nunc quanto plus sapit quam egomet mihi! —

CHREMES.

Dissolvi me, otiosus operam ut tibi darem.
Syrus adprendendus atque adhortandus mihi.
A me nescio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruisse sentiant.

CHREMES. SYRVS.

SYRVS.

Hac illac circumcursa, inveniundum es tamen, III. 3.
Argentum! — Intendenda in senem fallacia.

CHREMES.

Num me fefellit, hosce id struere? videlicet
Est Cliniae ille servos tardiusculus:
Idcirco huic nostro tradita est provincia.

SYRVS.

Quis hic loquitur? — perii! numnam hic audivit?

CHREMES.

Syre!

SYRVS.

Hem!

CHREMES.

Quid tu istic?

SYRVS.

Recte. Set te demiror, Chreme,
Tam mane, qui heri tantum biberis.

CHREMES.

Nil minus.

SYRVS.

Nil, narras? visa vero est, quod dici solet,
Aquilae senectus.

CHREMES.

Heia!

SYRVS.

Mulier commoda et
Faceta haec meretrix....

CHREMES.

Sane quidem.

SYRVS.

Visa est mihi et
Forma quidem hercle luculenta.

CHREMES.

Sic; satis.

SYRVS.

Ita, non ut olim, set uti nunc, sane bona;
Minumeque miror, Clinia hanc si deperit.
Set patrem habet quendam avidum misereque aridum,
Vicinum hunc. Nostin'?

CHREMES.

At quasi.

SYRVS.

Is nunc divitiis
Abundat, gnatus eius profugit inopia.
Scis esse factum, ut dico?

CHREMES.

Quid ego nesciam?
Hominem pistrino dignum ....

SYRVS.

Quem?

CHREMES.

Istunc servolum
Dico adolescentis, ...

SYRVS.

Syre, tibi timui male!

CHREMES.

Qui passus est, id fieri.

SYRVS.

Quid faceret?

CHREMES.

Rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Vnde esset adolescenti, quod amicae daret,
Atque hunc difficilem invitum servaret senem.

SYRVS.

Garris.

CHREMES.

Haec facta ab illo oportebat, Syre.

SYRVS.

Eho laudas, quaeso, heros qui fallunt?

CHREMES.

In loco

Ego vero laudo.

SYRVS.

Recte sane.

CHREMES.

Quippequi

Magnarum saepe id remedium aegritudinum est.
Iam primum huic gnatus unicus mansisset domi....

SYRVS.

Iocone an serio ille haec dicat, nescio,
Nisi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.

CHREMES.

Et nunc quid expectat, Syre? an, dum hinc denuo
Abigat, cum tolerare illius sumtus non queat?
Nonne ad senem aliquam fabricam fingit?

SYRVS.

Stolidus est.

CHREMES.

At te adiutare oportet, adolescentuli
Causa.

SYRVS.

Facile equidem facere possum, si iubes:
Etenim, quo pacto id fieri soleat, calleo.

CHREMES.

Tanto hercle melior.

SYRVS.

Non est mentiri meum.

CHREMES.

Fac ergo.

SYRVS.

At heus tu, facitodum eadem haec memineris,

Si huius quid forte simile aliquando evenerit,
Humana uti sunt, tuus ut faciat filius.

CHREMES.

Non usus veniet, spero.

SYRVS.

Spero hercle ego quoque,
Neque eo nunc dico quo quidquam illum senserim,
Set si quid, ne quid. Quae sit eius aetas, vide,
Et ne ego te, si usus veniat, magnifice, Chreme,
Tractare possim!

CHREMES.

De istoc, cum usus venerit,
Videbimus quid opus sit; nunc istuc age. —

SYRVS.

Nunquam commodius quidquam audivi herum loqui:
Nunquam malefacere creduam mi impunius
Licere. — Quisnam a nobis egreditur foras?

CHREMES. CLITIPHO. SYRVS.

CHREMES.

Quid istuc, quaeso? qui istic mos est, Clitipho? itane fieri oportet? III. 4.

CLITIPHO.

Quid ego feci?

CHREMES.

Vidin' ego te modo manum in sinum huic meretrici
Inserere?

SYRVS.

Acta haec res est! perii!

CLITIPHO.

Mene?

CHREMES.

Hisce oculis! ne nega.
Facis adeo indigne iniuriam illi, qui non abstineas manum:
Nam istaec quidem contumelia est,
Hominem amicum recipere ad te atque eius amicam subigitare.
Vel heri in vino quam immodestus fuisti,....

SYRVS.

Factum.

CHREMES.

Quam molestus!
Vt equidem, ita me di ament, metui, quid futurum denique esset!
Novi ego amantes: animum advortunt graviter, quae non censeas.

CLITIPHO.

At fides mi apud hunc est, nil me istius facturum, pater.

CHREMES.

Esto; at certe ut hinc concedas aliquo ab ore eorum aliquantisper:
Multa fert lubido; ea prohibet facere tua praesentia.
De me facio ego coniecturam: nemo amicorum hodie est,
Apud quem expromere omnia mea occulta, Clitipho, audeam:
Apud alium prohibet dignitas; apud alium ipsius facti pudet,
Ne ineptus, ne protervos, videar. Quod illum facere credito;
Et nostrum est, intelligere atque, utcunque, ubicunque, opus est, obsequi.

SYRVS.

Quid istic narrat?

CLITIPHO.

Perii!

SYRVS.

Clitipho, haec ego praecipio tibi?
Hominis frugi et temperantis functus officium!

CLITIPHO.

Tace, sodes!

SYRVS.

Recte sane.

CHREMES.

Syre, pudet me.

SYRVS.

Credo, neque id iniuria. Quin
Mihi molestum est.

CLITIPHO.

Pergin'?

SYRVS.

Hercle vero. dico, quod videtur.

CLITIPHO.

Nonne accedam ad illos? eho, quaeso!

SYRVS.

Vna accedundi via est....
Actum est! prius hic se indicarit, quam ego argentum effecero. —
Chreme, vin' tu homini stulto mi auscultare?

CHREMES.

Quid faciam?

SYRVS.

Iube hunc
Abire hinc aliquo.

CLITIPHO.

Quo ego hinc abeam?

SYRVS.

Quo lubet; da illis locum;
Abi deambulatum.

CLITIPHO.

Deambulatum? quo?

SYRVS.

Vah, quasi desit locus!
Abi sane istac, istorsum, quo vis.

CHRE-

CHREMES.

Recte dicit; censeo.

CLITIPHO.

Di te eradicent, qui istinc me extrudas, Syre?

SYRVS.

At

Tu pol tibi istas posthac comprimito manus! —
Censen' vero? quid illum porro credis facturum, Chreme,
Nisi eum, quantum tibi opis di dant, servas, castigas, mones?

CHREMES.

Ego istuc curabo.

SYRVS.

Atqui nunc, here, hic tibi adservandus est,...

CHREMES.

Fiet.

SYRVS.

Si sapias: nam mihi iam minus minusque obtemperat.

CHREMES.

Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum, egisti etiam, Syre, aut
Reperisti, quod placeat, an nondum etiam?

SYRVS.

De fallacia

Dicis? Est inventa nuper quaedam.

CHREMES.

Frugi es! cedo, quid est?

SYRVS.

Dicam; verum, ut aliud ex alio incidit,....

CHREMES.

Quidnam, Syre?

SYRVS.

Pessuma haec est meretrix.

CHREMES.

Ita videtur.

N

SYRVS.

Imo, si scias!

CHREMES.

Vah!

SYRVS.

Hoc vide, quod inceptat facinus! Fuit quaedam anus Corinthia
Hic; ei drachmarum haec argenti mille dederat mutuum.

CHREMES.

Quid tum?

SYRVS.

Quid? Ea mortua est; est filia adolescentula;
Ea relicta huic arraboni est pro illo argento.

CHREMES.

Intelligo.

SYRVS.

Hanc secum huc adduxit, eam, quae est nunc apud uxorem tuam.

CHREMES.

Quid tum?

SYRVS.

Clinia orat sibi uti nunc det (illam illi interim
Praestituram) mille numum; poscit.

CHREMES.

Et exposcet quidem?

SYRVS.

Hui,
Dubium id est? Ego sic putavi....

CHREMES.

Quid nunc facere cogitas?

SYRVS.

Egone? ad Menedemum ibo, dicam, hanc esse captam e Caria,
Ditem et nobilem; si redimat, magnum inesse in eo lucrum.

CHREMES.

Erras.

SYRVS.

Quid ita?

CHREMES.

Pro Menedemo nunc tibi ego respondeo:
Non emo.

SYRVS.

Quid ais? optata loquere!

CHREMES.

Atqui non est opus.

SYRVS.

Non opus?

CHREMES.

Non hercle vero.

SYRVS.

Qui istuc, miror.

CHREMES.

Iam scies.

SYRVS.

Mane, mane: quid est, quod tam a nobis graviter crepuerunt fores?

SOSTRATA. CHREMES. NVTRIX. SYRVS.

SOSTRATA.

Nisi me animus fallit, hic profecto est anulus, quem ego suspicor, III. 5.
Is, quicum exposita est gnata.

CHREMES.

Quid volt sibi, Syre, haec oratio?

SOSTRATA.

Quid? isne tibi videtur?

NVTRIX.

Dixi equidem, ubi ostendisti, illico,

Eum esse.

SOSTRATA.

At ut satis contemplata modo sis, mea nutrix?

NVTRIX.

Satis.

SOSTRATA.

Abi nunc iam intro atque, illa si iam laverit, mihi nuntia.
Ego virum hic interea opperibor.

SYRVS.

Te volt: videas, quid velit?
Nescio quid tristis est; non temere est; metuo quid sit.

CHREMES.

Quid siet?
Nae ista hercle iam magno conatu magnas nugas dixerit.

SOSTRATA.

Ehem, mi vir!

CHREMES.

Ehem, mea uxor!

SOSTRATA.

Te ipsum quaero.

CHREMES.

Loquere, quid velis.

SOSTRATA.

Primum hoc te oro, ne quid credas me advorsum edictum tuum
Facere esse ausam.

CHREMES.

Vis, me istuc, etsi incredibile est, credere?
Credo.

SYRVS.

Nescio quid peccati portat haec purgatio.

SOSTRATA.

Meministin' me gravidam, et mihi te maxumo opere interminatum,
Si puellam parerem, nolle tolli?

CHREMES.

Scio, quid feceris:
Sustulisti.

SYRVS.

Sic si factum est, minor herus damno auctus est.

SOSTRATA.

Minume; set erat hic Corinthia anus haut impura; ei dedi
Exponendam.

CHREMES.

O Iupiter, esse tantum in animo inscitiam!

SOSTRATA.

Perii, quid ego feci?

CHREMES.

At rogitas?

SOSTRATA.

Si peccavi, mi Chreme,
Insciens feci.

CHREMES.

Id quidem ego, si tu neges, certo scio,
Te inscientem et imprudentem dicere ac facere omnia:
Tot peccata in hac re ostendis: nam iam primum, si meum
Imperium exsequi voluisses, interemtam oportuit,
Non simulare mortem verbis, re ipsa spem vitae dare;
At id omitto: misericordia — animus maternus — sino:
Quam vero abs te bene prospectum est, quod voluisti, cogita:
Nempe illi anui prodita abs te filia est planissume,
Per te vel uti quaestum faceret, vel uti veniret palam.
Credo, id cogitasti: quidvis satis est, dum vivat modo.

Quid cum illisce agas, qui neque ius neque bonum atque aequom sciunt?
Melius, peius, prosit, obsit, nil vident nisi quod lubet.

SOSTRATA.

Mi Chreme, peccavi, fateor: vincor. Nunc hoc te obsecro:
Quanto tu me es annis gravior, tanto es ignoscentior,
Iniustitiae meae ut iustitia tua sit aliquid praesidi!

CHREMES.

Scilicet equidem ignoscam istuc factum; verum, Sostrata,
Mala docet mea facilitas te multa. Set istuc, quidquid est,
Qua hoc occeptum est causa, eloquere.

SOSTRATA.

Vt stultae et misere omnes sumus
Religiosae, cum exponendam do illi, de digito anulum
Detraho et eum dico ut una cum puella exponeret,
Si moreretur, ne expers esset partis de nostris bonis.

CHREMES.

Istuc recte: conservasti te atque illam.

SOSTRATA.

Hic is anulus.

CHREMES.

Vnde habes?

SOSTRATA.

Quam Bacchis secum adduxit adolescentulam...

SYRVS.

Hem!

CHREMES.

Quid ea narrat?

SOSTRATA.

Ea, lavatum dum it, servandum mihi dedit.

Animum non advorti primum; set postquam adspexi, illico
Cognovi, ad te exsilui.

CHREMES.

Quid nunc suspicare aut invenis
De illa?

SOSTRATA.

Nescio, nisi ex ipsa quaeras, unde hunc habuerit,
Si potis est reperiri.

SYRVS.

Interii! plus spe video, quam volo:
Nostra est, si ita est.

CHREMES.

Vivitne illa, cui tu dederas?

SOSTRATA.

Nescio.

CHREMES.

Quid renuntiavit olim?

SOSTRATA.

Fecisse id quod iusseram.

CHREMES.

Nomen mulieri cedo quod sit, ut quaeratur.

SOSTRATA.

Philtere.

SYRVS.

Ipsa est! mirum, ni illa salva est et ego perii!

CHREMES.

Sostrata,
Sequere me intro hac.

SOSTRATA.

Vt praeter spem evenit! quam timui male,
Ne nunc animo ita esses duro, ut olim in tollendo, Chreme!

CHREMES.

Non licet hominem esse saepe ita, ut volt, res si non sinit;

Nunc ita tempus fert, mi ut cupiam filiam; olim nil minus.

SYRVS.

Nisi me fallit animus, haud multum infortunium aberit a me,
Ita in angustum hercle oppido nunc meae coguntur copiae, aliqua
Nisi provideo, ne esse amicam hanc gnati resciscat senex.
Nam quod de argento sperem aut posse postulem me fallere,
Nihil est; triumpho, si licet me latere tecto abscedere.
Crucior, bolum mihi tantum ereptum tam desubito e faucibus!
Quid agam aut quid comminiscar? ratio de integro ineunda est mihi.
Nil tam difficile est quin quaerundo investigari possiet.
Quid, si hoc nunc sic incipiam? — Nihil est. — Quid, si...? Tantundem egero. —
At sic, opinor! — Non potest! Imo optume! euge, habeo optumam!
Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum argentum tamen.

CLINIA. SYRVS.

CLINIA.

Nullum mihi iam posthac potest intervenire tantum, III. 6.
Quod mi aegritudinem adferat: tanta haec laetitia oborta est.
Patri me dedo nunc iam, ut frugalior sim quam volt.

SYRVS.

Nil me fefellit: cognita est, quantum huius audio verba.
Istuc tibi ex sententia tua obtigisse, laetor.

CLINIA.

O mi Syre, audisti, obsecro?

SYRVS.

Quidni, qui usque una adfuerim?

CLINIA.

Cuinam aeque audisti commode quidquam evenisse?

SYRVS.

Nulli.

CLINIA.

Atque ita me di ament, ut ego nunc non tam meapte causa
Laetor quam illius, quam ego scio esse honore quovis dignam.

SYRVS.

Ita credo; set nunc, Clinia, age, da te mihi vicissim:
Nam amici quoque est videnda res, in tuto ut conlocetur,
Ne quid de amica nunc senex.

CLINIA.

O Iupiter,....

SYRVS.

Quiesce.

CLINIA.

Antiphila mea nubet mihi!

SYRVS.

Siccine mi interloquere?

CLINIA.

Quid faciam, Syre mi? gaudeo: fer me.

SYRVS.

Fero hercle sane.

CLINIA.

Deorum vitam apti sumus!

SYRVS.

Frustra operam, opinor, sumo.

CLINIA.

Loquere: audio.

SYRVS.

At iam hoc non ages.

CLINIA.

Agam.

SYRVS.

Videndum est inquam,
Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut conlocetur:
Nam si nunc a nobis abis et Bacchidem hic relinquis,
Senex resciscet illico, esse amicam Clitiphonis;
Si abduxeris, celabitur itidem ut celata adhuc est.

CLINIA.

At enim istoc nil magis, Syre, est meis nuptiis advorsum;
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam?

SYRVS.

Quidni?

CLINIA.

Quid dicam? quam causam adferam?

SYRVS.

Quin nolo mentiare:
Aperte, ita ut se res habet, narrare....

CLINIA.

Quid ais?

SYRVS.

Iubeo:
Illam te amare et velle uxorem; hanc esse Clitiphonis....

CLINIA.

Bonam atque iustam rem oppido imperas et factu facilem.

SYRVS.

Et....

CLINIA.

Scilicet iam me hoc voles patrem exorare ut celet
Vostrum.

SYRVS.

Imo, uti recta via rem narret ordine omnem.

CLINIA.

Hem!
Satin' sanus es aut sobrius? tu quidem illum plane prodis:
Nam qui ille poterit esse in tuto? dic mihi?

SYRVS.

Huic quidem consilio palmam do, hoc me magnifice effero,
Vim qui tantam habeam et potestatem in me tantam astutiae,
Vera dicendo ut eos ambos fallam, ut, cum narret senex
Voster nostro, esse istam amicam gnati, non credat tamen.

CLINIA.

At enim spem istoc pacto rursus nuptiarum omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam esse credet, non committet filiam.
Tu fortasse, me quid fiat, parvi, dum illi consulas.

SYRVS.

Quid, malum? me aetatem censes velle id adsimularier?
Vnus est dies, dum argentum eripio: pax! nihil amplius.

CLINIA.

Tantum sat habes? Quid tum, quaeso, si hoc pater resciverit?

SYRVS.

Quid, si redeo ad illos, qui aiunt: quid, si nunc coelum ruat?

CLINIA.

Metuo, quid agam.

SYRVS.

Metuis? quasi non ea potestas sit tua,
Quo velis in tempore ut te exsolvas, rem facias palam.

CLINIA.

Age, age, traducatur Bacchis.

SYRVS.

Optume ipsa exit foras.

BACCHIS. CLINIA. SYRVS. PHRYGIA. DROMO.

BACCHIS.

Satis pol proterve me Syri promissa huc induxerunt, III. 7.
Decem minas quas mihi dare est pollicitus; quod si is nunc me
Deceperit, saepe, obsecrans me, ut veniat, frustra veniet,
Aut cum venturam dixero et constituero, cum is certo
Renuntiarit, Clitipho cum in spe pendebit animi,
Decipiam ac non veniam, Syrus tergo mihi poenas pendet.

CLINIA.

Satis scite promittit tibi.

SYRVS.

Atqui tu hanc iocari credis?
Faciet, nisi caveo.

BACCHIS.

Dormiunt: pol ego istos commovebo.

Mea Phrygia, audistin', modo iste homo quam demonstravit villam
Charini....

PHRYGIA.

Audivi.

BACCHIS.

Proxumam esse huic fundo ad dextram?

PHRYGIA.

Memini.

BACCHIS.

Curriculo percurre: apud eum miles Dionysia agitat.

SYRVS.

Quid inceptat?

BACCHIS.

Dic, me hic oppido esse invitam atque adservari;
Verum aliquo pacto verba me his daturam esse et venturam.

SYRVS.

Perii hercle! Bacchis mane, mane! quo mittis istam? quaeso,
Iube maneat!

BACCHIS.

I.

SYRVS.

Quin est paratum argentum.

BACCHIS.

Quin ego maneo.

SYRVS.

Atqui iam dabitur.

BACCHIS.

Vt lubet. Num ego insto?

SYRVS.

At scin' quid, sodes?

BACCHIS.

Quid?

SYRVS.

Transeundum....

BACCHIS.

Quid?

SYRVS.

Tibi ad Menedemum est et tua pompa
Eo traducenda est.

BACCHIS.

Quam rem agis, scelus?

SYRVS.

Ego? argentum cudo,
Quod tibi dem.

BACCHIS.

Dignam me putas, quam inludas?

SYRVS.

Non est temere.

BACCHIS.

Etiamne tecum hic res mihi est?

SYRVS.

Minume; tuum tibi reddo.

BACCHIS.

Eatur. Sequere hac. — Heus, Dromo!

DROMO.

Quis me volt?

SYRVS.

Syrus.

DROMO.

Quid est re?

SYRVS.

Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos propere.

DROMO.

Quamobrem?

SYRVS.

Ne quaeras. Efferant, quae secum huc attulerunt.
Sperabit sumtum sibi senex levatum esse harunc abitu;

Nae ille haud scit, hoc paulum lucri quantum illi damni adportet.
Tu nescis id quod scis, Dromo, si sapies.

DROMO.

Mutum dices.

CHREMES. SYRVS.

CHREMES.

Ita me di amabunt, ut nunc Menedemi vicem IV. I.
Miseret me, tantum devenisse ad eum mali.
Illancne mulierem alere cum illa familia!
Etsi scio, hosce aliquot dies non sentiet:
Ita magno fuit ei desiderio filius;
Verum ubi videbit, tantos sibi sumtus domi
Quotidianos fieri nec fieri modum,
Optabit, rursum ut abeat ab se filius.
Syrum optume eccum.

SYRVS.

Cesso hunc adoriri?

CHREMES.

Syre!

SYRVS.

Hem,
Ipsum te mihi iamdudum exoptabam dari.

CHREMES.

Videre egisse nescio quid cum sene.

SYRVS.

De illo, quod dudum? dictum ac factum reddidi.

CHREMES.

Bonan' fide?

SYRVS.

Bona.

CHREMES.

Hercle non possum pati,
Quin tibi caput demulceam: accede huc, Syre:

Boni tibi aliquid faciam pro ista re, ac lubens.

SYRVS.

At si scias, quam scite in mentem venerit.

CHREMES.

Vah! gloriare, evenisse ex sententia!

SYRVS.

Nondum hercle vero, verum dico,....

CHREMES.

Dic, quid est?

SYRVS.

Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem
Menedemo dixit Clinia et ea se gratia
Eam adduxisse, ne tu id persentisceres.

CHREMES.

Probe!

SYRVS.

Dic, sodes!

CHREMES.

Nimium, inquam.

SYRVS.

Imo sic; satis.

Set porro ausculta, quid super fallaciae est:
Sese ipse dicet tuam vidisse filiam;
Eius sibi complacitam formam, postquam adspexerit;
Hanc cupere uxorem.

CHREMES.

Modone quae inventa est?

SYRVS.

Eam;

Et quidem iubebit posci.

CHREMES.

Quamobrem istuc, Syre?

Nam prorsus nihil intelligo.

SYRVS.

Vah, tardus es.

CHREMES.

Fortasse.

SYRVS.

SYRVS.

Dabitur argentum illi ad nuptias,
Aurum atque vestem qui .... tenesne?

CHREMES.

Comparet?

SYRVS.

Id ipsum.

CHREMES.

At ego neque do neque ei despondeo.

SYRVS.

Nam quamobrem?

CHREMES.

Quamobrem, me rogas? homini....

SYRVS.

Vt lubet.
Non ego dicebam, in perpetuum illam ut ei dares,
Verum ut simulares.

CHREMES.

Non meum est simulatio.
Ita tu istaec tua misceto, ne me admisceas.
Ego, cui daturus non sim, ut ei despondeam?

SYRVS.

Credebam.

CHREMES.

Minume.

SYRVS.

Scite poterat fieri,
Et ego hoc quia dudum tu tantopere iusseras
Eo coepi.

CHREMES.

Credo.

SYRVS.

Ceterum equidem istuc, Chreme,
Aequi bonique facio.

CHREMES.

Atqui cum maxume
Volo te dare operam ut fiat, verum alia via.

SYRVS.

Fiat: quaeratur aliud. Set illud quod tibi
Argentum dixi, quod ista debet Bacchidi,
Id nunc reddendum est illi, neque tu scilicet
Eo nunc confugies: „Quid mea? num mihi datum est?
Num iussi? num illa oppignerare filiam
Meam me invito potuit? vere illud, Chreme,
Ius summum saepe summa, dicunt, malitia.

CHREMES.

Haut faciam.

SYRVS.

Imo aliis si licet, tibi non licet:
Omnes inlautum id in bene aucta re putent.

CHREMES.

Quin egomet iam ad eam deferam.

SYRVS.

Imo filium
Iube potius.

CHREMES.

Quamobrem?

SYRVS.

Quia enim in hunc suspicio est
Translata amoris.

CHREMES.

Quid tum?

SYRVS.

Quia videbitur
Magis verisimile id esse, cum hic illi dabit,
Et simul conficiam facilius ego quod volo.
Ipse adeo adest: abi, effer argentum.

CHREMES.

Effero.

CLITIPHO. SYRVS.

CLITIPHO.

Nulla est tam facilis res quin difficilis siet, IV. 2.
Quam invitus facias. Vel me haec deambulatio
Quam non laboriosa! ad languorem dedit,
Nec quidquam magis nunc metuo quam, ne denuo
Miser aliquo extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidem. —
Vt te quidem omnes di, deae, quantum est, Syre,
Cum tuo isto invento cumque incepto perduint!
Huiusmodi res semper comminiscere,
Vbi me excarnufices.

SYRVS.

In' tute hinc, quo dignus es?
Quam pene tua me perdidit protervitas!

CLITIPHO.

Vellem hercle factum! ita meritus.

SYRVS.

Meritus? quomodo?

CLITIPHO.

Quid igitur tibi vis dicam? abegisti! mihi
Amicam adduxti, quam non liceat tangere!
Credendum, ex animo nonnihil me irascier.

SYRVS.

Nae me istuc ex te prius audisse gaudeo,
Quam argentum haberes, quod daturus iam fui.

CLITIPHO.

Iam non sum iratus.

SYRVS.

Set scin', ubi nunc sit tibi
Tua Bacchis?

CLITIPHO.

Apud nos.

SYRVS.

Non.

CLITIPHO.

Vbi ergo?

SYRVS.

Apud Cliniam.

CLITIPHO.

Perii!

SYRVS.

Bono animo es: iam argentum ad eam deferes,

Quod ei pollicitus.

CLITIPHO.

Garris. Vnde?

SYRVS.

A tuo patre.

CLITIPHO.

Ludis fortasse.

SYRVS.

Ipsa re tu experibere.

CLITIPHO.

Nae ego fortunatus homo sum! deamo te, Syre.

SYRVS.

St! pater egreditur. Cave quidquam admiratus sis,
Qua causa id fiat; obsecundato in loco;
Quod imperabit, facito; loquitor paucula.

CHREMES. CLITIPHO. SYRVS.

CHREMES.

Vbi Clitipho nunc?

SYRVS.

Eccum me, inque.

CLITIPHO.

Eccum hic tibi. IV. 3.

CHREMES.

Quid re esset, dixti huic?

SYRVS.

Dixi pleraque omnia.

CHREMES.

Cape hoc argentum ac defer.

SYRVS.

I! quid stas, lapis?
Quin accipis?

CLITIPHO.

Cedo sane.

SYRVS.

Sequere hac me ocius.
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil est illic quod moremur diutius.

CHREMES.

Minas quidem iam filia a me habet decem,
Quas pro alimentis esse nunc duco datas;
Hasce ornamentis consequentur alterae;
Porro haec talenta dotis adposcet duo.
Quam multa iniusta iusta fiunt moribus!
Mihi nunc, relictis rebus, inveniundus est
Aliquis, labore inventa mea cui dem bona!

MENEDEMVS. CHREMES.

MENEDEMVS.

Multo omnium nunc me fortunatissimum IV. 4.
Factum puto esse, gnate, cum te intelligo
Resipisse.

CHREMES.

Vt errat!

MENEDEMVS.

Te ipsum quaerebam, Chreme:
Serva, quod in te est, filium et me et familiam!

CHREMES.

Cedo, quid vis faciam?

MENEDEMVS.

Invenisti hodie filiam.

CHREMES.

Quid tum?

MENEDEMVS.

Hanc uxorem sibi dari volt Clinia.

CHREMES.

Quid tu hominis, quaeso, es?

MENEDEMVS.

Quid id est?

CHREMES.

Iamne oblitus es,
Inter nos quid sit dictum de fallacia,
Vt ea via abs te argentum auferretur?

MENEDEMVS.

Scio.

CHREMES.

Ea res nunc agitur ipsa.

MENEDEMVS.

Quid narras, Chreme?
Imo haec quidem, quae apud me est, Clitiphonis est
Amica.

CHREMES.

Ita aiunt et tu credis omnia;
Et illam aiunt velle uxorem, ut, cum desponderim,
Des, qui aurum ac vestem et alia, quae opus, comparet.

MENEDEMVS.

Id est profecto! id amicae dabitur!

CHREMES.

Scilicet,
Datum iri.

MENEDEMVS.

Ah, frustra sum igitur gavisus miser!
Quidvis tamen iam malo quam hunc amittere.
Quid nunc renuntiem abs te responsum, Chreme,
Ne sentiat rescisse me atque aegre ferat?

CHREMES.

Aegre, Menedeme? nimium illi indulges!

MENEDEMVS.

Sine.
Inceptum est: perfice hoc mihi perpetuum, Chreme.

CHREMES.

Dic convenisse, egisse te de nuptiis.

MENEDEMVS.

Dicam. Quid deinde?

CHREMES.

Me facturum esse omnia;
Generum placere; postremo etiam, si voles,
Desponsam quoque esse dicito, ...

MENEDEMVS.

Hem, istuc volueram.

CHREMES.

Tanto ocius te ut poscat, et tu, id quod cupis,
Quam ocissume ut des.

MENEDEMVS.

Cupio.

CHREMES.

Nae tu propediem, ut
Istanc rem video, istius obsaturabere.
Set, haec utut sunt, cautim et paulatim dabis,
Si sapies.

MENEDEMVS.

Faciam.

CHREMES.

Abi intro; vide, quid postulet;
Ego domi ero, si quid me voles.

MENEDEMVS.

Sane volam:
Nam te scientem faciam, quidquid egero.

MENEDEMVS. CHREMES.

MENEDEMVS.

Ego, me non tam astutum ac perspicacem esse,
id certo scio; V. 1.

Set hic adiutor meus et monitor et praemonstrator Chremes
Hoc mihi praestat: in me quidvis harum rerum convenit,
Quae sunt dictae in stultum, caudex, stipes, asinus, plumbeus;
In illunc nil potest: exsuperat omnia eius astutia.

Chremes.

Ohe, deos iam desine, uxor, gratulando obtundere,
Gnatam tuam esse inventam, nisi eos tuo ex ingenio iudicas,
Nil ut credas intelligere, idem nisi dictum est centies.
Set interim illi quid iamdudum gnatus cessat cum Syro?

Menedemvs.

Quos cessare homines ais, Chreme?

Chremes.

Hem, per tempus, Menedeme, advenis:
Dic mihi: Cliniae, quae dixi, nuntiastin'?

Menedemvs.

Omnia.

Chremes.

Quid ait?

Menedemvs.

Gaudere adeo occepit, quasi qui cupiunt nuptias.

Chremes.

Ha ha he!

Menedemvs.

Quid risisti?

Chremes.

Servi venere in mentem Syri
Calliditates.

Menedemvs.

Itane?

Chremes.

Voltus quoque hominum fingit scelus.

MENEDEMVS.

Gnatus quod se adsimulat laetum, id dicis?

CHREMES.

Id.

MENEDEMVS.

Idem istuc mihi
Venit in mentem.

CHREMES.

Veterator!

MENEDEMVS.

Mage, si mage noris, putes,
Ita rem esse.

CHREMES.

Ain' tu?

MENEDEMVS.

Quin tu ausculta.

CHREMES.

Mane: prius scire expeto,
Quid perdideris? nam ubi desponsam nuntiasti filio,
Continuo iniecisse verba tibi Dromonem scilicet,
Sponsae vestes, aurum, ancillas opus esse, argentum ut dares.

MENEDEMVS.

Non.

CHREMES.

Quid?

MENEDEMVS.

Non, inquam.

CHREMES.

Neque ipse gnatus?

MENEDEMVS.

Nil prorsus, Chreme;
Magis nunc etiam instare, ut hodie conficerentur nuptiae.

CHREMES.

Mira narras. Quid Syrus meus? ne is quidem quidquam?

MENEDEMVS.

Nihil.

CHREMES.

Quamobrem, nescio.

MENEDEMVS.

Equidem miror, qui alia tam plane scias.
Set ille tuus tuum quoque idem mire finxit filium, ut
Ne paululum quidem suboleat, esse amicam hanc Cliniae.

CHREMES.

Quid ais?

MENEDEMVS.

Omitto iam osculari atque amplexari; id nil puto.

CHREMES.

Quid est, quod amplius simuletur?

MENEDEMVS.

Vah!

CHREMES.

Quid est?

MENEDEMVS.

Audi modo.
Vltimis est mihi conclave in aedibus quoddam retro;
Huc est intro lectus latus; vestimentis stratus est.

CHREMES.

Quid, postquam hoc est factum?

MENEDEMVS.

Dictum factum huc abiit Clitipho.

CHREMES.

Solus?

MENEDEMVS.

Solus.

CHREMES.

Timeo.

MENEDEMVS.

Bacchis consecuta est illico.

CHREMES.

Sola?

MENEDEMVS.

Sola.

CHREMES.

Perii!

MENEDEMVS.

Vbi abiere intro, operuere ostium.

CHREMES.

Hem,

Clinia haec fieri videbat?

MENEDEMVS.

Quidni? mecum una simul.

CHREMES.

Fili est amica Bacchis, Menedeme! occidi!

MENEDEMVS.

Quamobrem?

CHREMES.

Decem dierum vix mi est familia!

MENEDEMVS.

Qui istuc times, quod operam amico dat suo?

CHREMES.

Imo, quod amicae!

MENEDEMVS.

Si dat.

CHREMES.

An dubium id tibi est?

Quenquamne tam animo comi esse aut leni putas,
Qui se vidente amicam patiatur suam....?

MENEDEMVS.

Quidni, quo verba facilius dentur mihi?

CHREMES.

Derides merito. Mihi nunc ego succenseo.
Quot res dedere, ubi possem persentiscere!
Nisi lapis eram. Quae vidi! vae misero mihi!
At nae illud haud inultum, si vivo, ferent:
Nam iam....

MENEDEMVS.

Non tu te cohibes? non te respicis?
Non tibi ego exempli satis sum?

CHREMES.

Prae iracundia,
Menedeme, non sum apud me.

MENEDEMVS.

Tene istuc loqui?
Nonne id flagitium est, te aliis consilium dare,
Foris sapere, tibi non posse te auxiliarier?

CHREMES.

Quid faciam?

MENEDEMVS.

Id, quod tu me fecisse aibas parum:
Fac, patrem te esse ut sentiat; fac, ut audeat
Tibi credere omnia, abs te petere et poscere,
Ne quam aliam quaerat copiam ac te deserat.

CHREMES.

Imo abeat potius malo quovis gentium,
Quam hic per flagitium ad inopiam redigat patrem!
Nam, si illis pergo suppeditare sumtibus,
Menedeme, mi illic vero ad rastros res redit!

MENEDEMVS.

Quod incommodi tibi in hac re capies, nisi caves!
Difficilem ostendes te et ignosces post tamen,
Et id ingratum erit.

CHREMES.

At nescis, quam doleam!

MENEDEMVS.

Vt lubet.
Qnid, quod volo, illa ut nubat nostro, nisi quid est,
Quod malis?

CHREMES.

Imo et gener et adfines placent.

MENEDEMVS.

Quid dotis dicam te dixisse filiae? —

Quid obticuisti?

CHREMES.

Dotis?

MENEDEMVS.

Ita.

CHREMES.

Ah...

MENEDEMVS.

Ne quid, Chreme,
Vereare, si quid minus est: nil nos dos movet.

CHREMES.

Duo talenta pro re nostra ego esse decrevi satis;
Sed ita dictu est opus, si me vis salvom esse et rem et filium,
Omnia mea doti dixisse illi me bona.

MENEDEMVS.

Quam rem agis?

CHREMES.

Id mirari te simulato et illum hoc rogitato simul,
Quamobrem id faciam.

MENEDEMVS.

Quin ego vero, quamobrem id facias, nescio.

CHREMES.

Egone? ut illius animum, qui nunc luxuria et lascivia
Diffluit, retundam et redigam, ut, quo se vortat, nesciat.

MENEDEMVS.

Quid agis?

CHREMES.

Mitte ac sine me in hac re gerere mihi morem.

MENEDEMVS.

Sino.
Itane vis?

CHREMES.

Ita.

MENEDEMVS.

Fiat.

CHREMES.

Ac iam, ut uxorem arcessat, paret.
Hic, ita ut aequom liberos est, dictis confutabitur;
Set Syrum....

MENEDEMVS.

Quid eum?

CHREMES.

Ego, si vivo, nae adeo exornatum dabo,
Adeo depexum, ut, dum vivat, meminerit semper mei,
Qui sibi me pro deridiculo ac delectamento putat!
Non, ita me di ament, auderet uni haec vetulae mulieri,
Mihi quae fecit. —

CLITIPHO. CHREMES. SYRVS.

CLITIPHO.

Itane tandem, quaeso, est, Menedeme, ut pater V. 2.
Tam in brevi spatio omnem de me patris animum eiecerit?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum sceleris admisi miser?
Volgo faciunt.

MENEDEMVS.

Scio, tibi esse hoc gravius multo ac durius,
Cui fit; verum ego haud minus aegre patior idque nescio
Nec rationem capio, nisi quod bene tibi ex animo volo.

CLITIPHO.

Hic patrem adstare aibas.

SYRVS.

Eccum.

CHREMES.

Quid me incusas, Clitipho?
Quidquid ego huius feci, tibi prospexi et stultitiae tuae:
Vbi vidi esse omisso te animo, et, suavia in praesentia
Quae essent, prima habere neque consulere in longitudinem,
Cepi rationem, ut neque egeres neque ut haec posses perdere.
Vbi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare,
Abii ad proxumos tibi, qui erant; eis commisi et credidi;
Ibi tuae stultitiae semper praesidium erit, Clitipho,
Victus, vestitus, quo in tectum te receptes.

CLITIPHO.

Hei mihi!

CHREMES.

Satius est, quam, te ipso herede, haec possidere Bacchidem.

SYRVS.

Disperii! scelestus quantas turbas concivi insciens!

CLITIPHO.

Emori cupio!

CHREMES.

Prius, quaeso, disce, quid sit vivere;
Vbi scies, si displicebit vita, tum istoc utitor.

SYRVS.

Here, licetne?

CHREMES.

Loquere.

SYRVS.

At tuto?

CHREMES.

Loquere.

SYRVS.

Quae istaec pravitas,
Quaeve amentia est, quod peccavi ego, id obesse huic?

CHREMES.

Ilicet;
Ne te admisce: nemo accusat, Syre, te, nec tu aram tibi
Nec precatorem pararis.

SYRVS.

Quid agis?

CHREMES.

Nil succenseo
Nec tibi neque huic, nec vos est aequom, quod facio, mihi. —

SYRVS.

Abiit! rogasse vellem....

CHREMES.

Quid?

SYRVS.

Quid? Vnde peterem mihi cibum:
Ita nos abalienavit. Ibi iam esse ad sororem intelligo.

CLITIPHO.

Adeon' rem rediisse, ut periclum mi etiam sit fame, Syre?

SYRVS.

Modo vivere liceat, spes est....

CLITIPHO.

Quae?

SYRVS.

Nos esurituros satis.

CLITIPHO.

Inrides in re tanta neque me quidquam consilio adiuvas?

SYRVS.

Imo et ibi nunc sum et usque dudum id egi, dum loquitur pater,

Et,

Et, quantum ego intelligere possum,....

CLITIPHO.

Quid?

SYRVS.

Non aberit longius.

CLITIPHO.

Quid id ergo?

SYRVS.

Sic est: non esse horum te arbitror.

CLITIPHO.

Qui istuc, Syre?
Satin' sanus es?

SYRVS.

Ego dicam, quod mi in mentem; tu diiudica:
Dum illis fuisti solus, dum alia nulla delectatio,
Quae propior esset, te indulgebant, tibi dabant; nunc, filia
Postquam est inventa vera, inventa est causa, qua te expellerent.

CLITIPHO.

Est verisimile.

SYRVS.

An tam ob peccatum hoc illum esse iratum putas?

CLITIPHO.

Non arbitror.

SYRVS.

Nunc aliud specta: matres omnes filiis
In peccato adiutrices esse, auxilio in patria iniuria,
Solent; id non fit.

CLITIPHO.

Verum. Dic ergo, quid nunc faciam, Syre?

SYRVS.

Suspicionem istanc ex illis quaere; rem profer palam:
Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces cito;

Aut scibis, cuius sis.

CLITIPHO.

Recte suades: faciam.

SYRVS.

Sat recte hoc mihi
In mentem venit: namque adolescens quam in spe erit minuma situs,
Tam patris pacem facillume conficiet in leges suas;
Etsi haud scio, anne uxorem ducat ac Syro nil gratiae.
Quid hoc autem? foras exit senex: ego fugio: adhuc, quod factum est,
Miror, non iussisse illico abripi me. Ad hunc nunc pergam;
Eum mihi precatorem paro: nostro fide nil habeo.

SOSTRATA. CHREMES.

SOSTRATA.

Profecto, nisi caves tu, homo, aliquid gnato conficies mali, V. 3.
Idque adeo miror, qui tibi tam ineptum, mi vir, quidpiam
Venire in mentem potuerit.

CHREMES.

Pergin' esse mulier? ullamne unquam ego rem in vita mea
Volui, quin tu in ea re mi advorsatrix fueris, Sostrata?
At si iam rogitem, quid est, quod peccem, aut quamobrem id facias, nescias
Id, quare nunc tam confidenter restas, stulta!

SOSTRATA.

Ego nescio?

CHREMES.

Imo potius quidem quam redeat ad integrum eadem oratio!

SOSTRATA.

Oh,
Iniquos es, qui me tacere de re tanta postules.

CHREMES.

Non postulo: iam loquere; nihilo minus ego hoc faciam tamen.

SOSTRATA.

Facies?

CHREMES.

Verum.

SOSTRATA.

Non vides, mali quantum excites ex ea re?
Subditum se suspicatur!

CHREMES.

Ain' tu?

SOSTRATA.

Certe, mi vir, inquam.

CHREMES.

Confitere.

SOSTRATA.

Au, obsecro, istuc nostris inimicis siet!
Egone confitear, meum non esse filium, qui sit meus?

CHREMES.

Quid? metuis, ne non, cum velis, convincas, esse illum tuum?

SOSTRATA.

Quod filia est inventa?

CHREMES.

Non, set, quo mage credendum siet,
Quod est consimilis moribus probe tui:
Nam illi nil viti est relictum, quin id itidem sit tibi;
Tum praeterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.

Set ipse egreditur. Quam severus! rem cum videas, censeas.

CLITIPHO. SOSTRATA. CHREMES.

CLITIPHO.

Vnquam si fuit tempus, mater, cum ego voluptati tibi V. 4.
Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro,
Eius ut memineris atque inopis nunc te miserescat mei,
Quod peto et volo, parentes meos ut commonstres mihi!

SOSTRATA.

Obsecro, mi gnate, in animum ne istuc inducas tuum,
Alienum esse.

CLITIPHO.

Tuus sum?

SOSTRATA.

Miseram me! hoccine quaesisse, obsecro?
Ita mihi atque huic sis superstes, ex me atque hoc ut natus es,
Et cave posthac, si me amas, unquam istuc verbum ex te audiam!

CHREMES.

At ego, si me metuis, mores cave inesse istos sentiam.

CLITIPHO.

Quos?

CHREMES.

Si scire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, helluo,
Ganeo, damnosus. Cetera nostrum te esse credito.

CLITIPHO.

Non sunt haec parentis dicta.

CHREMES.

Non, si ex capite sis meo
Natus, item ut Minervam esse aiunt a Iove, ea causa magis
Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.

SOSTRATA.

Di istaec prohibeant!

CHREMES.

Deos nescio; ego, quod potero, sedulo. —
Quaeris id, quod habes, parentes; quod abest, non quaeris, patri
Quomodo obsequare et serves, quod labore invenerit.
Num mihi per fallacias adducere ante oculos....? pudet
Dicere hac praesente verbum turpe; at te id nullo modo
Facere puduit!

CLITIPHO.

Eheu, quam ego nunc totus displiceo mihi!
Quam pudet! neque, quod principium capiam ad placandum, scio.

MENEDEMVS. CHREMES. CLITIPHO. SOSTRATA.

MENEDEMVS.

Enimvero Chremes nimis graviter cruciat adolescentulum et V. 5.
Nimis inhumane: exeo ergo, ut pacem conciliem. Optume
Ipsos video.

CHREMES.

Ehem, Menedeme, cur non arcessi iubes
Filiam et, quod dotis dixi, firmas?

SOSTRATA.

Mi vir, te obsecro,
Ne facias!

CLITIPHO.

Pater, obsecro, ut mi ignoscas!

MENEDEMVS.

Da veniam, Chreme!
Sine te exorem!

CHREMES.

Ego mea bona ut dem Bacchidi dono sciens?
Non faciam!

MENEDEMVS.

At nos non sinemus.

CLITIPHO.

Si me vivom vis, pater,
Ignosce!

SOSTRATA.

Age, Chremes mi!

MENEDEMVS.

Age, quaeso! ne tam offirma te, Chreme!

CHREMES.

Quid istic? video non licere, ut coeperam, hoc pertendere.

MENEDEMVS.

Facis, ut te decet.

CHREMES.

Ea lege hoc adeo faciam, si id facit,
Quod ego hunc aequom censeo....

CLITIPHO.

Pater, ego omnia faciam: impera.

CHREMES.

Vxorem ut ducas.

CLITIPHO.

Pater....

CHREMES.

Nihil audio.

MENEDEMVS.

Ad me recipio;

Faciet.

CHREMES.

Nil etiam audio ipsum.

CLITIPHO.

Perii!

SOSTRATA.

An dubitas, Clitipho?

CHREMES.

Imo, utrum volt.

MENEDEMVS.

Faciet omnia.

SOSTRATA.

Haec, dum incipias, gravia sunt
Dumque ignores; ubi cognoris, facilia.

CLITIPHO.

Faciam, pater.

CHREMES.

Gnate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam tu facile ames,
Filiam Phanocratae nostri.

CLITIPHO.

Rufamne illam virginem,
Caesiam, sparso ore, adunco naso? non possum, pater!

CHREMES.

Heia, ut elegans est! credas, animum ibi esse.

SOSTRATA.

Aliam dabo.

CLITIPHO.

Imo, quandoquidem ducendum est, egomet habeo propemodum,
Quam volo,....

CHREMES.

Nunc laudo, gnate.

CLITIPHO.

Archonidae huius filiam.

CHREMES.

Perplacet.

CLITIPHO.

Pater, hoc nunc restat....

CHREMES.

Quid?

CLITIPHO.

Syro ignoscas volo,
Mea quae causa fecit.

CHREMES.

Fiat.

CANTOR.

Vos valete et plaudite.

ADELPHI.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA IN ADELPHOS.

Duos cum haberet Demea adolescentulos,
Dat Micioni fratri adoptandum Aeschinum,
Sed Ctesiphonem retinet. Hunc citharistriae
Lepore captum, sub duro ac tristi patre,
Frater celabat Aeschinus, famam quoque
Amoris in se transferebat, denique
Fidicinam lenoni eripit. Vitiaverat
Idem Aeschinus civem Atticam pauperculam,
Fidemque dederat, hanc sibi uxorem fore.
Demea iurgare et graviter ferre. Mox tamen,
Vt veritas patefacta est, ducit Aeschinus
Vitiatam, potitur Ctesipho citharistriam.

P. TERENTI
ADELPHI.

ACTA LVDIS FVNEBR. AEMILI PAVLI QVOS FECERE Q. FABIVS MAX. P. CORN. AFRICANVS. EGERE L. ATILIVS PRAENESTINVS MINVTIVS PROTHYMVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI TIBIIS SARRANIS. FACTA E GRAECA MENANDRV L. ANICIO M. CORNELIO COSS.

DRAMATIS PERSONAE.

Micio.
Demea.
Sannio.
Aeschinvs.
Ctesipho.
Parmeno.
Syrvs.
Sostrata.
Canthara.
Geta.
Hegio.
Dromo.

PROLOGVS.

Postquam poëta sensit, scripturam suam
Iniquos observare, et, adversarios
Peiorem rapere in partem, quam acturi sumus,
Indicio de sese ipse erit, vos iudices,
Laudine duci an vitio factum id oporteat.
Synapothnescontes Diphili comoedia est;
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam;
In Graeca adolescens est, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima fabula; eum Plautus locum
Reliquit integrum, eum hic locum sumsit sibi
In Adelphos, verbum de verbo expressum extulit;
Eam nos acturi sumus novam: pernoscite,
Furtumne factum existumetis an locum
Reprehensum, qui praeteritus negligentia est.
Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Eum adiutare, adsidueque una scribere,
Quod illi maledictum vehemens esse existumant,
Eam laudem hic ducit maxumam, cum illis placet,
Qui vobis universis et populo placent,
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usus sine superbia.
Dehinc, ne exspectetis argumentum fabulae,
Senes, qui primi venient, hi partim aperient,
In agendo partim ostendent. Facite aequanimitas
Poëtae adaugeat ad scribendum industriam.

MICIO.

— Storax! — Non rediit hac nocte a coena Aeschinus I. 1.
Neque servolorum quisquam, qui advorsum iverant.
Profecto hoc vere dicunt: si absis uspiam,
Aut ubi si cesses, evenire satius est,
Quae in te uxor dicit et quae in animo cogitat
Irata, quam illa, quae parentes propitii.
Vxor, si cesses, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare atque animo obsequi,
Et tibi bene esse soli, sibi cum sit male;
Ego, quia non rediit filius, quae cogito,
Quibus sollicitor rebus, ne aut illiserit,
Aut uspiam nunc ceciderit, aut praefregerit
Aliquid! — Vah, quemquamne hominem in animo instituere aut
Parare, quod sit carius quam ipsus sibi! — Ac
Non ex me natus, fratris hic est. Adeo is est
Dissimilis studio: nam inde ab adolescentia
Ego hanc clementem vitam urbanam atque otium
Secutus sum et, quod fortunatum isti putant,
Vxorem nunquam habui; ille contra haec omnia,
Ruri agere vitam semper, parce ac duriter
Se habere; uxorem duxit; nati filii
Duo. Inde ego hunc maiorem adoptavi mihi,
Eduxi a parvolo, habui, amavi, pro meo;
In eo me oblecto; solum id est carum mihi.
Ille, ut item contra me habeat, facio sedulo:
Do, praetermitto, non necesse habeo, omnia
Pro meo iure agere; postremo, alii clanculum
Patres quae faciunt, quae fert adolescentia,
Ea ne me celet consuefeci filium.
Nam qui mentiri aut fallere institerit patrem
Audere, tanto magis audebit ceteros.
Pudore et liberalitate liberos
Retinere satius esse credo quam metu.

Haec fratri mecum non conveniunt neque placent.
Venit ad me saepe clamans: Quid agis, Micio?
Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his sumtum rebus suggeris?
Vestitu nimium indulges! nimium ineptus es!
Nimium ipse est durus praeter aequomque et bonum,
Et errat longe mea quidem sententia,
Qui imperium credat gravius esse aut stabilius,
Vi quod fit, quam illud, quod amicitia adiungitur.
Mea sic est ratio et sic animum induco meum:
Malo coactus qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tantisper cavet,
Si clam fore sperat, rursum ad ingenium redit;
Is, quem beneficio adiungas, ex animo facit,
Studet referre, praesens absens idem erit.
Hoc patrium est, potius consuefacere filium
Sua sponte recte facere quam alieno metu;
Hoc pater ac dominus interest; hoc qui nequit,
Fateatur nescire imperare liberis.
Set estne hic ipsus, de quo agebam? et certe is est.
Tristem nescio quid video. Credo, iam, ut solet,
Iurgabit.

MICIO. DEMEA.

MICIO.

Salvom te advenire, Demea,
Gaudemus.

DEMEA.

Ehem opportune: te ipsum quaerito. I. 2.

MICIO.

Quid tristis es?

DEMEA.

Rogas me, ubi nobis Aeschinus
Siet, quid ego sim tristis?

MICIO.

Dixin', hoc fore?
— Quid fecit?

DEMEA.

Quid ille fecerit? quem neque pudet
Quidquam nec metuit quenquam neque legem putat
Tenere se ullam! Nam illa, quae antehac facta sunt,
Omitto; modo quid designavit!

MICIO.

Quidnam id est?

DEMEA.

Fores effregit atque in aedes inruit
Alienas; ipsum dominum atque omnem familiam
Mulcavit usque ad mortem; eripuit mulierem,
Quam amabat. Clamant omnes, indignissume
Factum esse. Hoc advenienti quot mihi, Micio,
Dixere! in ore est omni populo! denique
Si conferundum exemplum est, non fratrem videt
Rei dare operam ruri, parcum ac sobrium?
Nullum huius factum simile! — Haec cum illi, Micio,
Dico, tibi dico: tu illum corrumpi sinis.

MICIO.

Homine imperito nunquam quidquam iniustius,
Qui, nisi quod ipse fecit, nil rectum putat.

DEMEA.

Quorsum istuc?

MICIO.

Quia tu, Demea, haec male iudicas.
Non est flagitium, crede mi, adolescentulum
Scortari neque potare....

DEMEA.

Non est?

MICIO.

Neque fores
Effringere. Haec si neque ego neque tu fecimus,
Non

Non sivit facere egestas nos; tu nunc tibi
Id laudi duces, quod tum fecisti inopia?
Iniurium est: nam si esset unde id fieret,
Faceremus. Et tu illunc tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per aetatem licet,
Potius quam, exspectatum ubi te eiecisset foras,
Alieniore aetate post faceret tamen.

DEMEA.

Pro Iupiter, tu homo adigis me ad insaniam!
Non est flagitium, facere haec adolescentulum?

MICIO.

At
Ausculta, ne me obtundas de hac re saepius;
Tuum filium dedisti adoptandum mihi:
Is meus est factus: si quid peccat, Demea,
Mihi peccat, ego illi maxumam partem feram.
Obsonat? potat? olet unguenta? de meo;
Amat? dabitur argentum, dum erit commodum;
Vbi non erit, fortasse excludetur foras.
Fores effregit? restituentur; discidit
Vestem? resarcietur: est, dîs gratia,
Et, unde haec fiant, et adhuc non molesta sunt.
Postremo aut desine aut cedo quemvis arbitrum:
Te plura in hac re peccare ostendam.

DEMEA.

Hei mihi!
Pater disce esse ab illis, qui veri sient.

MICIO.

Natura tu illi pater es, consiliis ego.

DEMEA.

Tun' consulis quidquam?

MICIO.

Ah si pergis, abiero.

DEMEA.

Siccine agis?

MICIO.

An ego toties de eadem re audiam?

DEMEA.

Curae est mihi.

MICIO.

Et mihi curae est; verum, Demea,
Curemus aequam uterque partem, tu alterum,
Ego item alterum: nam ambos curare propemodum
Reposcere illum est, quem dedisti.

DEMEA.

Ah, Micio,
Irascere? annon credo? repeton', quem dedi?

MICIO.

Mihi sic videtur.

DEMEA.

Quid istic? si istuc tibi placet,
Profundat, perdat, pereat! nihil ad me attinet.
Iam si verbum unum posthac....

MICIO.

Rursus, Demea?

DEMEA.

Aegre est: alienus non sum. Si obsto, hem desino.
Vnum vis curem? curo; et est dis gratia,
Cum ita, ut volo, est. Tuus istic ipse sentiet
Posterius.... nolo in illum gravius dicere. —

MICIO.

Nec nil neque omnia haec sunt, quae dicit, tamen.
Nonnil molesta haec sunt mihi, set ostendere,
Me aegre pati, illi nolui: nam ita est homo:
Cum plane advorsor sedulo et deterreo,
Tamen vix humane patitur; verum si augeam aut
Adiutor etiam sim eius iracundiae,
Insaniam profecto cum illo. Etsi Aeschinus
Nonnullam in hac re nobis facit iniuriam: hic
Quam non amavit meretricem aut cui non dedit
Aliquid? postremo nuper (credo, iam omnium
Taedebat) dixit, velle uxorem ducere:
Sperabam, iam defervisse adolescentiam;
Gaudebam; ecce autem de integro. Nisi, quidquid est,

Volo scire atque hominem convenire, si apud forum est.

SANNIO. AESCHINVS.

SANNIO.

Obsecro, populares, ferte misero atque innocenti auxilium! II. 1.
Subvenite inopi!

AESCHINVS.

Otiose nunc iam illico hic consiste. —
Quid respectas? nil pericli est; nunquam, dum ego adero, hic te tanget.

SANNIO.

Ego illam invitis omnibus....

AESCHINVS.

Quanquam est scelestus, non committet hodie, ut iterum vapulet.

SANNIO.

Aeschine, audi, ne te ignarum fuisse dicas meorum morum:
Leno ego sum.

AESCHINVS.

Scio.

SANNIO.

At ita ut usquam fuit fide quisquam optuma.
Tu quod te posterius purges, nolle mi hanc iniuriam
Factam esse, huius non faciam! crede hoc: ego meum ius persequar,
Neque tu solves verbis unquam, re mihi quod malefeceris.
Novi ego vestra haec: „nollem factum; iusiurandum dabitur, te esse
Indignum indignis;" indignis cum egomet sim acceptus modis.

AESCHINVS.
Abi praestrenue ac forem aperi!
SANNIO.
Ceterum hoc nihili facis?
AESCHINVS.
I intro nunc iam tu!
SANNIO.
At enim non sinam.
AESCHINVS.
Accede illuc, Parmeno:
Nimium istoc abiisti: hic propter hunc adsiste! hem, sic volo.
Cave nunc iam oculos a meis oculis quoquam demoveas tuos, ne
Mora sit, si innuerim, quin pugnus continuo in mala haereat.
SANNIO.
Istuc volo ergo ipsum experiri.
AESCHINVS.
Hem, serva! — Omitte mulierem! —
SANNIO.
O miserum facinus!
AESCHINVS.
Nisi caves, geminabit.
SANNIO.
Hei misero mihi!
AESCHINVS.
Non innueram, verum in istam partem peccato tamen.
I nunc iam!
SANNIO.
Quid hoc re est? regnumne, Aeschine, hic tu possides?
AESCHINVS.
Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus.
SANNIO.
Quid tibi re mecum est?

AESCHINVS.

Nil.

SANNIO.

Quid? nostin', qui sim?

AESCHINVS.

Non desidero.

SANNIO.

Tetigin' tui quidquam?

AESCHINVS.

Si attigisses, ferres infortunium.

SANNIO.

Qui tibi magis licet, meam habere, pro qua ego argentum dedi?
Responde!

AESCHINVS.

Ante aedes non fecisse erit melius hic convicium:
Nam si molestus pergis esse, iam intro abripieré atque ibi
Vsque ad necem opperiere loris.

SANNIO.

Loris liber?

AESCHINVS.

Sic erit.

SANNIO.

O hominem impurum! hiccine libertatem aiunt esse aequam omnibus?

AESCHINVS.

Si satis iam debacchatus, leno, es, audi, si vis, nunc ïam.

SANNIO.

Egon' debacchatus sum autem, an tu in me?

AESCHINVS.

Mitte ista atque ad rem redi.

SANNIO.

Quam rem? quo redeam?

AESCHINVS.

Iamne me id vis dicere, quod ad te attinet?

SANNIO.

Cupio, aequi modo aliquid.

AESCHINVS.

Vah, leno iniqua me non volt loqui!

SANNIO.

Leno sum, fateor, communis adolescentium pernicies,
Pestis, periurus; tamen a me est nulla tibi orta iniuria.

AESCHINVS.

Nam hercle etiam hoc restat!

SANNIO.

Illuc quaeso redi, quo coepisti, Aeschine.

AESCHINVS.

Minis tu illam viginti emisti, quae res tibi vortat male!
Argenti tantum dabitur.

SANNIO.

Quid, si ego illam nolo vendere?
Coges me?

AESCHINVS.

Minume.

SANNIO.

Namque id metui.

AESCHINVS.

Neque vendundam censeo,
Quae libera est: nam ego liberali illam adsero causa manu:
Nunc vide utrum vis, argentum accipere an causam meditari tuam?
Delibera hoc, dum ego redeo, leno. —

SANNIO.

Proh supreme Iupiter,
Minume miror, qui insanire occipiunt ex iniuria! —
O hominem miserum! plus quingentos colaphos infregit mihi,
Domo me eripuit, verberavit; me invito abduxit meam;

Ob malefacta haec tantidem emtam postulat sibi tradier!
Verum enim, quando bene promeruit, fiat: suum ius postulat:
Age, iam cupio, modo si argentum reddat; set ego hoc hariolor:
Vbi me dixero dare tanti, testes faciet illico,
Vendidisse me; de argento somnium: „mox!" — „cras redi!" –
Id quoque possum ferre, modo si reddat; quanquam iniurium est;
Verum cogito id, quod res est: quando eum quaestum occeperis,
Accipiunda et mussitanda iniuria adolescentium est.
Set nemo dabit! has egomet mecum frustra rationes puto.

SYRVS. SANNIO.

SYRVS.

Tace: egomet conveniam iam ipsum. Cupide accipiat faxo atque etiam II. 2.
Bene secum esse dicat actum. — Quid istuc est, quod te audio
Nescio quid concertasse cum hero?

SANNIO.

Nunquam vidi iniquius
Certationem comparatam, quam hodie inter nos quae fuit:
Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defessi sumus.

SYRVS.

Tua culpa.

SANNIO.

Quid agerem?

SYRVS.

Adolescenti morem gestum oportuit.

SANNIO.

Qui potui melius, qui hodie ei usque os praebui?

SYRVS.

Age, scis, quid loquar?
Pecuniam in loco negligere maxumum interdum est lucrum.

SANNIO.

Hui!

SYRVS.

Metuisti, si nunc de tuo iure concessisses paululum, at-
que adolescenti esses morigeratus, hominum homo stultissime,
Ne non tibi istuc feneraret?

SANNIO.

Spem ego pretio non emo.

SYRVS.

Nunquam rem facies. Abi! inescare nescis homines, Sannio!

SANNIO.

Credo istuc esse melius; verum ego nunquam adeo astutus fui
Quin, quidquid possem, mallem auferre potius in praesentia.

SYRVS.

Age, novi animum tuum, quasi iam nusquam tibi sint viginti minae,
Dum huic obsequare. — Praeterea autem te aiunt proficisci Cyprum;....

SANNIO.

Hem!

SYRVS.

Coëmisse, hinc quae illuc veheres, multa; navem conductam. Hoc, scio,
Pendet tibi animus. Vbi illinc, spero, redieris tandem, hoc ages.

SANNIO.

Nusquam pedem! — Perii! hercle, hac illi spe hoc inceperunt!

SYRVS.

Timet:
Inieci scrupulum homini.

SANNIO.

O scelera! illuc vide,
Vt in ipso articulo oppressit! emtae mulieres
Complures et item hinc alia, quae porto Cyprum;
Ad mercatum eo nisi venio, damnum maxumum est:
Nunc si hoc omittam ac tum agam, ubi illinc rediero,
Nihil est, refrixerit res: „Nunc demum venis?
Cur passus? ubi eras?" — satius ut sit perdere
Quam aut nunc manere tam diu, aut tum persequi.

SYRVS.

Iamne enumerasti, ad te quod rediturum putes?

SANNIO.

Hoccine illo dignum est? hoccine incipere Aeschinum,
Oppressione ut hanc mi eripere postulet?

SYRVS.

Labascit. — Vnum hoc habeo; vide, si sat placet;
Potius quam venias in periclum, Sannio,
Servesne an perdas totum, dividuum face:
Decem minas conradet alicunde.

SANNIO.

Hei mihi,
Etiam de sorte in dubium nunc venio miser?
Pudet nihil? omnes dentes labefecit mihi;
Praeterea colaphis tuber est totum caput;
Etiam insuper defrudet? nusquam abeo!

SYRVS.

Vt lubet.
Numquid vis quin abeam?

SANNIO.

Imo quaeso hercle hoc, Syre,
Vtut haec sunt acta, potius quam lites sequar,
Meum mihi reddat, saltem quanti emta est, Syre.
Scio, te non usum amicitia esse antehac mea:
Memorem me esse atque gratum dices.

SYRVS.

Sedulo
Faciam. Set Ctesiphonem video; laetus est
De amica.

SANNIO.

Quid, quod te oro?

SYRVS.

Paulisper mane.

CTESIPHO. SYRVS.

CTESIPHO.

Abs quivis homine, cum est opus, beneficium accipere gaudeas; II. 3.
Verum enimvero id demum iuvat, si, quem aequom est facere, is bene facit.
O frater, frater, quid ego nunc te laudem? satis certo scio:
Nunquam ita magnifice quidquam dicam, id virtus quin superet tua;
Itaque unam hanc rem me habere praeter alias praecipuam arbitror:
Fratrem primarum esse artium homini nemini mage principem.

SYRVS.

O Ctesipho!

CTESIPHO.

Eho, Syre, Aeschinus ubi est?

SYRVS.

Ellum te expectat domi.

CTESIPHO.

Hem!

SYRVS.

Quid est?

CTESIPHO.

Illius opera nunc, Syre, vivo! Festivom caput!
Quine omnia sibi postputavit esse meo prae commodo,
Maledicta, famam meûm amorum, et peccatum in sese transtulit!
Nil supra pote! set quidnam crepuit foris?

SYRVS.

Mane: ipse exit foras.

AESCHINVS. SANNIO. CTESIPHO. SYRVS.

AESCHINVS.

Vbi ille est sacrilegus?

SANNIO.

Me quaerit. Num quidnam effert? — occidi: II. 4.
Nil video.

AESCHINVS.

Ehem opportune! te ipsum quaero. Quid fit, Ctesipho?
In tuto est omnis res: omitte vero tristitiem tuam.

CTESIPHO.

Ego illam hercle vero omitto, qui quidem fratrem te habeam. O mi Aeschine,
O mi germane...! At vereor coram in os te laudare amplius,
Ne id adsentandi magis quam quo habeam gratum facere existumes.

AESCHINVS.

Age, inepte! quasi non noverimus nos inter nos, Ctesipho.
Hoc mihi dolet, nos pene sero scisse et in eum rem locum
Rediisse, ut, si omnes cuperent, nil possent tibi auxiliarier.

CTESIPHO.

Pudebat.

AESCHINVS.

Ah, stultitia est istaec, non pudor. Tam ob parvolum
Ex patria pene! turpe dictu! deos quaeso, ista ut prohibeant.

CTESIPHO.

Peccavi.

AESCHINVS.

Quid ait tandem nobis Sannio?

SYRVS.

Iam mitis est.

AESCHINVS.

Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam; tu intro ad illam, Ctesipho.

SANNIO.

Syre, insta!

AESCHINVS.

Eamus.

SYRVS.

Namque hic properat in Cyprum.

SANNIO.

Ne tam quidem:
Quamvis etiam maneo otiosus hic.

SYRVS.

Reddetur; ne time.

SANNIO.

At ut omne reddat!

SYRVS.

Omne reddet: tace modo ac sequere hac.

SANNIO.

Sequor.

CTESIPHO.

Heus heus, Syre!

SYRVS.

Ehem, quid est?

CTESIPHO.

Hercle, obsecro, hominem istum impurissimum
Quam primum absolvitote, ne, si magis inritatus siet,
Ad patrem aliqua hoc permanet atque ego tum perpetuo perierim!

SYRVS.

Non fiet: bono animo es! tu cum illa te intus oblecta interim
Et lectulos iube sterni nobis et parari cetera;
Ego iam, transacta re, convortam me domum cum obsonio.

CTESIPHO.

Ita quaeso: quando hoc bene successit, hilare hunc sumamus diem.

SOSTRATA. CANTHARA.

SOSTRATA.

Obsecro, mea nutrix, quid nunc fiet?

CANTHARA.

Quid fiat, rogas? III. 1.
Recte edepol spero.

SOSTRATA.

Modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.

CANTHARA.

Tam nunc times quasi nunquam adfueris, nunquam tute pepereris.

SOSTRATA.

Miseram me! neminem habeo (solae sumus; Geta autem hic non adest),
Neque nunc quem ad obstetricem mittam, nec qui arcessat Aeschinum.

CANTHARA.

Pol is quidem iam hic aderit: nam nunquam unum intermittit diem
Quin semper veniat.

SOSTRATA.

Solus mearum miseriarum est remedium.

CANTHARA.

E re natae melius fieri haud potuit quam factum est, hera,
Quando oblatum est vitium, quod ad illum attinet potissimum,
Talem, tali ingenio atque animo, natum ex tanta familia.

SOSTRATA.

Ita pol est, ut dicis. Salvos nobis deos quaeso ut siet.

GETA. SOSTRATA. CANTHARA.

GETA.

Nunc illud est, quom, si omnia omnes sua consilia conferant III. 2.
Atque huic malo salutem quaerant, auxili nihil adferant,
Quod mihique heraeque filiaeque herili est (vae misero mihi!):
Tot res repente circumvallant, unde emergi non potest,
Vis, egestas, iniustitia, solitudo, infamia!
Hoccine seclum? o scelera! o genera sacrilega! o hominem impium,....

SOSTRATA.

Me miseram, quidnam est, quod sic video timidum et properantem Getam?

GETA.

Quem neque fides neque iusiurandum neque ulla misericordia
Repressit neque reflexit, neque, quod partus instabat prope,
Cui miserae indigniter vi vitium obtulerat!

SOSTRATA.

Non intelligo.
Satis, quae loquitur.

CANTHARA.

Propius, obsecro, accedamus, Sostrata!

GETA.

Ah
Me miserum! vix sum compos animi: ita ardeo iracundia!
Nihil est, quod malim, quam illanc totam familiam dari obviam,
Vt ego iram hanc in eos evomam omnem, dum aegritudo haec est recens!
Satis mi id habeam supplici, dum illos ulciscar meo modo.
Seni animam primo exstinguerem ipsi, qui illud produxit scelus;
Tum autem Syrum impulsorem, vah quibus illum lacerarem modis!
Sublimem medium arriperem et capite pronum in terram statuerem,
Cerebro viam ut dispergeret;
Adolescenti ipsi eriperem oculos, posthac praecipitem darem;
Ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, prosternerem.
Set cesso heram hoc malo impertiri propere?

SOSTRATA.

Revocemus, Geta!

GETA.

Hem,
Quisquis es, sine me!

SOSTRATA.

Ego sum Sostrata.

GETA.

Vbinam es? te ipsam quaerito,
Te expeto! oppido opportune te obtulisti mi obviam,
Hera.

SOSTRATA.

Quid est? quid trepidas?

GETA.

Hei mihi!

SOSTRATA.

Quid festinas, mi Geta?
Animam recipe.

GETA.

Prorsus....

SOSTRATA.

Quid istuc prorsus ergo est?

GETA.

Periimus!
Actum est!

SOSTRATA.

Eloquere, obsecro, ergo, quid sit!

GETA.

Iam....

SOSTRATA.

Quid iam, Geta?

GETA.

Aeschinus....

SOSTRATA.

Quid is ergo?

GETA.

Alienus est ab nostra familia.

SOSTRATA.

Hem,
Pe-

Perii! — quare?

GETA.

Amare occepit aliam....

SOSTRATA.

Vae miserae mihi!

GETA.

Neque id occulte fert: ab lenone ipsus eripuit palam.

SOSTRATA.

Satin' hoc certum est?

GETA.

Certum: hisce oculis egomet vidi, Sostrata.

SOSTRATA.

Ah,
Me miseram! quid iam credas, aut cui credas? nostrumne Aeschinum,
Nostrum omnium in quo vitae spes opesque nostrae omnes sitae,
Qui se sine hac iurabat unum nunquam victurum diem,
Qui senis in gremio sui positurum puerum dicebat patris,
Ita obsecraturum, ut liceret, hanc se uxorem ducere?

GETA.

Hera, lacrumas mitte ac potius, quod ad hanc rem opus est porro, consule,
Patiamur an narremus cuipiam.

CANTHARA.

Au, au, mi homo, sanun' es?
An proferendum hoc tibi videtur usquam?

GETA.

Mihi quidem non placet:
Nam primum, animo illum alieno a nobis esse, res ipsa indicat;
Nunc si hoc palam proferimus, ille inficias ibit, sat scio:

Tua fama et gnatae vita in dubium veniet; tum, si maxume
Fateatur, cum amet aliam, non est utile, hanc illi dari:
Quapropter quoquo tacito pacto est opus.

SOSTRATA.

Ah, minume gentium!
Non faciam!

GETA.

Quid ages?

SOSTRATA.

Proferam.

CANTHARA.

Hem, mea Sostrata, vide, quam rem agas!

SOSTRATA.

Peiore res loco non potis est esse quam in quo nunc sita est:
Primum indotata est; tum praeterea, quae secunda ei dos erat,
Periit: dari pro virgine nuptum non potest: hoc reliqũom est.
Si inficias ibit, testis mecum est anulus, quem ipse amiserat.
Postremo, quando conscia ego mihi sum, a me culpam esse hanc procul,
Neque pretium neque rem ullam intercessisse illa aut me indignam, Geta,
Experiar!

GETA.

Quid istic? Cedo, ut dicas melius.

SOSTRATA.

Tu quantum potest
Abi, Hegioni, cognato huius, omne enarrato ordine:
Nam is nostro summus Simulo fuit et nos coluit maxume.

GETA.

Nam hercle alius nemo respicit nos.

SOSTRATA.

Propere tu, mea Canthara,
Curre, obstetricem arcesse, ut, cum opus sit, ne in mora nobis siet!

DEMEA.

Disperii! Ctesiphonem audivi filium III. 3.
Vna adfuisse in raptione cum Aeschino.
Id misero restat mihi mali, si illum potest,
Qui alicui re est, etiam meum ad nequitiam adducere.
Vbi ego illum quaeram? credo abductum in ganeum
Aliquo; persuasit ille impurus, sat scio.
Set eccum Syrum ire video: hinc scibo iam, ubi siet.
Atqui hercle hic de grege illo est: si me senserit
Eum quaeritare, nunquam dicet carnufex:
Non ostendam, id me velle.

SYRVS. DEMEA.

SYRVS.

Omnem rem modo seni, III. 4.
Quo pacto haberet, enarramus ordine;
Nil vidi quidquam laetius....

DEMEA.

Proh Iupiter,
Hominis stultitiam!

SYRVS.

Conlaudavit filium;
Mihi, qui id dedissem consili, egit gratias;....

DEMEA.

Disrumpor!

SYRVS.

Argentum adnumeravit illico;
Dedit praeterea in sumtum dimidium minae;
Id distributum sane est ex sententia.

DEMEA.

Hem
Huic mandes, si quid recte curatum velis!

SYRVS.

Ehem, Demea, haut adspexeram te; quid agitur?

DEMEA.

Quid agatur? vostram nequeo mirari satis
Rationem.

SYRVS.

Est hercle inepta, ne dicam dolo, et
Absurda. — Pisces ceteros purga, Dromo!
Congrum istum maxumum in aqua sinito ludere
Tantisper! ubi ego rediero, exossabitur;
Prius nolo.

DEMEA.

Haeccine flagitia....

SYRVS.

Mihi quidem non placent,
Et clamo saepe. — Salsamenta haec, Stephanio,
Fac macerentur pulchre!

DEMEA.

Di, vostram fidem,
Studione vero id sibi habet an laudi putat
Fore, gnatum si perdiderit? vae misero mihi!
Videre videor iam diem illum, cum hic egens
Profugiet aliquo militatum.

SYRVS.

O Demea,
Istuc est sapere, non quod ante pedes modo est
Videre, set etiam illa, quae futura sunt,
Prospicere.

DEMEA.

Quid? istaec iam penes vos psaltria est?

SYRVS.

Ellam intus.

DEMEA.

Eho, domin' habiturus?

SYRVS.

Credo, ut est

Dementia.

DEMEA.

Haeccine fieri!

SYRVS.

Inepta lenitas

Patris! facultas prava!

DEMEA.

Me fratris quidem

Pudet pigetque.

SYRVS.

Nimium inter vos, Demea (ac

Non, quod ades praesens, dico hoc), pernimium interest.

Tu quantus quantus nil nisi sapientia es;

Ille somnium! Tun' sineres vero illunc tuum

Facere haec?

DEMEA.

Sinerem illum aut non sex totis mensibus

Prius olfecissem quam ille quidquam coeperet?

SYRVS.

Vigilantiam tuam tu mihi?

DEMEA.

Sic sit modo

Vt nunc est, quaeso!

SYRVS.

Vt quisque suum volt esse, ita est.

DEMEA.

Quid eum? vidistin' hodie?

SYRVS.

Tuumne filium?

DEMEA.

Abigam hinc rus.

SYRVS.

Iam dudum aliquid ruri agere arbitror.

DEMEA.

Satin' scis, ibi esse?

SYRVS.

Oh, quem egomet produxi,....

DEMEA.

Optume est:
Metui, ne haereret hic.

SYRVS.

Atque iratum admodum.

DEMEA.

Quid autem?

SYRVS.

Adortus iurgio est fratrem ad forum
De psaltria hac.

DEMEA.

Ain' vero?

SYRVS.

Vah, nil reticuit!
Nam ut numerabatur forte argentum, intervenit
Homo de improviso, coepit clamare: o Aeschine,
Haeccine flagitia facere te? haec te admittere
Indigna genere nostro?...

DEMEA.

Oh, lacrumo gaudio!

SYRVS.

Non tu hic argentum perdis, sed vitam tuam.

DEMEA.

Salvos sit! spero, est similis maiorum suûm.

SYRVS.

Hui!

DEMEA.

Syre, praeceptorum plenus istorum ille.

SYRVS.

Pheu,

Domi habuit, unde disceret!

DEMEA.

Fit sedulo;
Nil praetermitto; consuefacio; denique
Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium
Iubeo atque ex aliis sumere exemplum sibi:
„Hoc facito!"

SYRVS.

Recte sane.

DEMEA.

„Hoc fugito!"

SYRVS.

Callide.

DEMEA.

„Hoc laudi est."

SYRVS.

Istaec res est.

DEMEA.

„Hoc vitio datur."

SYRVS.

Probissume.

DEMEA.

Porro autem....

SYRVS.

Non hercle otium est
Nunc mi auscultandi: pisces ex sententia
Nactus sum; hi mihi ne corrumpantur, cautio est:
Nam id nobis tam flagitium est quam illa, o Demea,
Non facere vobis, modo quae dixti; et quod queo,
Conservis ad eundem istunc praecipio modum:
„Hoc salsum est; hoc adustum est; hoc lautum est parum!
Illud recte est! iterum sic memento!" sedulo
Moneo, quae possum pro mea sapientia;
Postremo, tanquam in speculum, in patinas, Demea,

Inspicere iubeo et moneo, quid facto usus sit.
Inepta haec esse, nos quae facimus, sentio;
Verum quid facias? ut homo est, ita morem geras.
Numquid vis?

DEMEA.

Mentem vobis meliorem dari.

SYRVS.

Tu rus hinc ibis?

DEMEA.

Recta.

SYRVS.

Nam quid tu hic agas,
Vbi, si quid bene praecipias, nemo obtemperat?

DEMEA.

Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,
Rus abiit: illum unum curo, ille ad me attinet:
Quando ita volt frater; de istoc ipse viderit.
Set quis illic est, procul quem video? estne Hegio,
Tribulis noster? satis si cerno, is hercle. Vah,
Homo amicus nobis iam inde a puero! Di boni,
Nae illiusmodi iam magna nobis civium
Penuria est antiqua virtute ac fide!
Haud cito mali quid ortum ex hoc sit publice!
Quam gaudeo, ubi etiam huius generis reliquias
Restare video! vivere etiam nunc lubet!
Opperiar hominem hic, ut salutem et conloquar.

HEGIO. GETA. DEMEA.

HEGIO.

Pro di immortales, facinus indignum, Geta, III. 5.
Quod narras!

GETA.

Sic est factum.

HEGIO.

Ex illan' familia

Tam inliberale facinus ortum esse? o Aeschine,
Pol haud paternum istuc dedisti!

DEMEA.

Videlicet
De psaltria hoc audivit; id illi nunc dolet
Alieno, patruus nihili pendit. Hei mihi!
Vtinam hic adesset alicubi atque audiret haec!

HEGIO.

Nisi facient, quod illos aequom est, haut sic auferent.

GETA.

In te spes omnis, Hegio, nobis sita est:
Te solum habemus: tu es patronus, tu pater:
Tibi ille moriens nos commendavit senex:
Si deseris tu, periimus.

HEGIO.

Cave dixeris:
Nec faciam neque me sat pie posse arbitror.

DEMEA.

Adibo. Salvere Hegionem plurimum
Iubeo.

HEGIO.

Oh, te quaerebam ipsum; salve, Demea.

DEMEA.

Quid autem?

HEGIO.

Maior filius tuus Aeschinus,
Quem fratri adoptandum abdidisti, neque boni
Neque liberalis functus officium est viri.

DEMEA.

Quid istuc?

HEGIO.

Nostrum amicum noras Simulum et
Aequalem?

DEMEA.

Quidni?

HEGIO.

Filiam eius virginem

Vitiavit.

DEMEA.

Hem!

HEGIO.

Mane: nondum audisti, Demea,
Quod est gravissimum.

DEMEA.

An quid etiam est amplius?

HEGIO.

Vero amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo est:
Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia:
Humanum est; ubi istud factum, ad matrem virginis
Venit ipsus ultro, lacrumans, orans, obsecrans,
Fidem dans, iurans, se illam ducturum domum:
Ignotum est, tacitum est, creditum est. Virgo ex eo
Compressu gravida facta est; mensis decimus est:
Bonus vir nobis psaltriam, si dîs placet,
Paravit, quicum vivat, illam deserit!

DEMEA.

Pro certon' tu istaec dicis?

HEGIO.

Mater virginis
In medio est, ipsa virgo, res ipsa, hic Geta
Praeterea, ut captus servolorum est, non malus
Neque iners ad illas, solus qui omnem familiam
Sustentat; hunc abduce, vinci, quaere rem.

GETA.

Imo hercle extorque, nisi ita factum est, Demea;
Postremo non negabit: coram ipsum cedo.

DEMEA.

Pudet; nec, quid agam, nec, quid huic respondeam,
Scio.

PAMPHILA.

Miseram me! differor doloribus!
Iuno Lucina, fer opem! serva me, obsecro!

HEGIO.

Hem!
Numnam illa, quaeso, parturit?

GETA.

Certe, Hegio.

HEGIO.

Hem!
Illaec fidem nunc vostram implorat, Demea.
Quod ius vos cogit, id voluntate impetret.
Haec primum ut fiant, deos quaeso, ut vobis decet;
Sin aliter animus voster est, ego, Demea,
Vi summa defendam hanc atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat; una a pueris parvolis
Sumus educti; una semper militiae et domi
Fuimus; paupertatem una pertulimus gravem:
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potius quam illas deseram!
Quid mihi respondes?

DEMEA.

Fratrem conveniam, Hegio.

HEGIO.

Set, Demea, hoc tu facito cum animo cogites:
Quam vos facillume agitis, quam estis maxume
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxume vos aequo animo aequa noscere
Oportet, si vos voltis perhiberi probos.

DEMEA.

Redito: fient, quae aequom fieri est, omnia.

HEGIO.

Decet te facere. Geta, duc me intro ad Sostratam.

DEMEA.

Non me indicente haec fiunt. Vtinam hoc sit modo
Defunctum! verum nimia illaec licentia
Profecto evadet in aliquod magnum malum.
Ibo, requiram fratrem, ut in eum haec evomam.

HEGIO.

Bono animo fac sis, Sostrata, et istam, quod potes,

Fac consolere; ego Micionem, si ad forum est,
Conveniam atque, ut res gesta est, narrabo ordine.
Si est, ut suum facturus officium siet,
Faciat; sin aliter de hac re est eius sententia,
Respondeat mi, ut, quid agam, quam primum sciam.

CTESIPHO. SYRVS.

CTESIPHO.[1]

Ain', patrem hinc abisse rus?

SYRVS.

Iamdudum....

CTESIPHO.

Dic sodes!

SYRVS.

Apud villam est; IV. 1.
Nunc cum maxume operis aliquid facere credo.

CTESIPHO.

Vtinam quidem!
Quod cum salute eius fiat, ita se defetigarit velim,
Vt triduo hoc perpetuo prorsum e lecto nequeat surgere.

SYRVS.

Ita fiat et istoc, si quid potis est, rectius!

CTESIPHO.

Ita: nam hunc diem
Nimis misere cupio, ut coepi, perpetuum in laetitia degere;
Et illud rus nulla alia causa ita male odi,
Nisi quia prope est. Quodsi longius abesset,
Nox prius oppressisset illic quam huc revorti posset iterum;

Nunc, ubi me illic non videbit, iam huc recurret, sat scio,
Rogitabit me, ubi fuerim, quem ego toto non vidi die.
Quid dicam?

SYRVS.

Nilne in mentem?

CTESIPHO.

Nusquam quidquam.

SYRVS.

Tanto nequior.
Cliens, amicus, hospes nemo est vobis?

CTESIPHO.

Sunt; quid postea?

SYRVS.

Hisce opera ut data sit.

CTESIPHO.

Quae non data sit? non potest fieri.

SYRVS.

Potest.

CTESIPHO.

Interdiu; set si hic pernocto, causae quid dicam, Syre?

SYRVS.

Vah, quam vellem etiam noctu amicis operam mos esset dari!
Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulchre calleo;
Cum fervit maxume, tam placidum quam oleum reddo.

CTESIPHO.

Quomodo?

SYRVS.

Laudarier te audit lubenter: facio te apud illum deum,
Virtutes narro....

CTESIPHO.

Meas?

SYRVS.

Tuas: homini illico lacrumae cadunt,
Quasi puero, gaudio. Hem tibi autem....

CTESIPHO.

Quidnam est?

SYRVS.

Lupus in fabula!

CTESIPHO.

Paterne?

SYRVS.

Is ipsus.

CTESIPHO.

Syre, quid agimus?

SYRVS.

Fuge modo intro; ego videro.

CTESIPHO.

Si quid rogabit, nusquam tu me! audistin'?

SYRVS.

Potin', ut desinas?

DEMEA. CTESIPHO. SYRVS.

DEMEA.

Nae ego homo infelix! primum fratrem nusquam invenio gentium; IV. 2.
Praeterea autem, dum illum quaero, a villa mercenarium
Vidi; negat is, filium esse ruri, nec, quid agam, scio.

CTESIPHO.

Syre,....

SYRVS.

Quid est?

CTESIPHO.

Men' quaerit?

SYRVS.

Verum.

CTESIPHO.
Perii!
SYRVS.
Quin tu animo bono es.
DEMEA.
Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo sat decernere,
Nisi me credo huic esse natum re, ferundis miseriis:
Primus sentio mala nostra, primus rescisco, omnia;
Primus porro obnuntio; aegre solus, si quid fit, fero.
SYRVS.
Rideo hunc: se primum ait scire, is solus nescit omnia.
DEMEA.
Nunc redeo: si frater forte redierit, viso.
CTESIPHO.
Syre,
Obsecro, vide, ne ille huc prorsus se inruat!
SYRVS.
Etiam taces?
Ego cavebo.
CTESIPHO.
Nunquam hercle hodie ego istuc committam tibi:
Nam me iam aliquo in cellam cum illa concludam; id tutissimum est.
SYRVS.
Age; tamen ego hunc amovebo. —
DEMEA.
Set eccum sceleratum Syrum!
SYRVS.
Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest!
Scire equidem volo, quot mihi sint domini! quae haec est miseria?

DEMEA.

Quid ille gannit? quid volt? — Quid ais, bone vir? est frater domi?

SYRVS.

Quid, malum, boni mihi narras? Equidem perii!

DEMEA.

Quid tibi est?

SYRVS.

Rogitas? Ctesipho me pugnis miserum et istam psaltriam

Vsque occidit.

DEMEA.

Hem, quid narras?

SYRVS.

Hem vide, labrum ut discidit!

DEMEA.

Quamobrem?

SYRVS.

Me impulsore hanc emtam esse ait.

DEMEA.

Non tu eum rus hinc modo

Produxe aibas?

SYRVS.

Factum; verum venit post insaniens;

Nil pepercit. Non puduisse verberare hominem senem,

Quem ego puerum modo tantillum in manibus gestavi meis!

DEMEA.

Laudo, Ctesipho: patrissas! abi: virum te iudico.

SYRVS.

Laudas? nae ille continebit posthac, si sapiet, manus.

DEMEA.

Fortiter!

SYRVS.

Perquam, quia miseram mulierem et me servolum,

Qui

Qui referire non audebam, vicit! hui perfortiter!

DEMEA.

Melius non potuit: idem quod ego sensit, te esse huic re caput.
Set estne frater intus?

SYRVS.

Non est.

DEMEA.

Vbi illum quaeram, cogito.

SYRVS.

Scio, ubi siet; verum hodie nunquam monstrabo.

DEMEA.

Hem, quid ais?

SYRVS.

Ita.

DEMEA.

Diminuetur tibi quidem iam cerebrum.

SYRVS.

At nomen nescio
Illius hominis, set locum novi, ubi sit.

DEMEA.

Dic ergo locum.

SYRVS.

Nostin' porticum ad macellum hac deorsum?

DEMEA.

Quidni noverim?

SYRVS.

Praeterito hac recta platea sursus. Vbi eo veneris,
Clivos deorsum vorsum est; hac te praecipitato; postea
Est ad hanc manum sacellum; ibi angiportum propter est,
Illi, ubi etiam caprificus magna est.

DEMEA.

Novi.

SYRVS.

Hac pergito.

DEMEA.

Id quidem angiportum non est pervium.

SYRVS.

Verum hercle! vah,
Censen' hominem me esse? erravi: in porticum rursus redi;
Sane multo propius hac, et minor ibi est erratio.
Scin' Cratini huius ditis aedes?

DEMEA.

Scio.

SYRVS.

Vbi eas praeterieris,
Ad sinistram hac recta platea; ubi ad Dianae veneris,
Ito ad dextram: priusquam ad portam venias, apud ipsum lacum
Est pistrilla et exadvorsum fabrica; ibi est.

DEMEA.

Quid ibi facit?

SYRVS.

Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit,
Vbi potetis vos.

DEMEA.

Bene sane. Set cesso ad eum pergere?

SYRVS.

I sane: ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium! —
Aeschinus odiose cessat: prandium corrumpitur;
Ctesipho autem in amore est totus; ego iam prospiciam mihi:
Nam iam adibo atque unum quidquid, quod quidem erit bellissumum,
Carpam et sorbillans paulatim cyathos producam diem.

MICIO. HEGIO.

MICIO.

Ego in hac re nil reperio, quamobrem lauder tantopere, Hegio: IV. 3.
Meum officium facio: quod peccatum a nobis ortum est, corrigo;
Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putant:
Sibi fieri ultro iniuriam, si, quam fecere, expostules,
Et ultro accusant, id quia non est a me factum, agis gratias.

HEGIO.

Ah minume: nunquam te aliter atque es in animum induxi meum.
Set quaeso, ut una mecum ad matrem virginis eas, Micio,
Atque istaec eadem, mihi quae dixti, tute dicas mulieri:
Suspicionem hanc fratrem propter, eius esse illam psaltriam.

MICIO.

Si ita aequom censes aut ita opus est facto, eamus.

HEGIO.

Bene facis:
Nam et illi iam animum relevaris, quae dolore ac miseria
Tabescit, et tuo officio fueris functus. Set si aliter putas,
Egomet narrabo, quae mihi dixisti.

MICIO.

Imo ego ibo.

HEGIO.

Bene facis:
Omnes, quîs res sunt minus secundae, mage sunt, nescio quomodo,

Suspiciosi, ad contumeliam omnia accipiunt magis,
Propter suam impotentiam se credunt intercludier:
Quapropter te ipsum purgare ipsis coram placabilius est.

MICIO.

Et recte et verum dicis.

HEGIO.

Sequere me ergo hac intro.

MICIO.

Maxume.

AESCHINVS.

Discrucior animi! IV. 4.
Hoccine mihi mali de improviso obiici
Tantum ut neque, quid me, nec, quid agam, certum siet!
Membra debilia sunt, animus obstupidus est,
Pectori consili nil quit consistere! —
Vah, quomodo me ex hac expediam turba nunc? tanta incidit
Suspicio, neque illa immerito, de me: emisse hanc psaltriam
Mihi me, credit Sostrata; anus id fecit indicium mihi.
Namque hinc ea ut erat missa forte, ubi vidi ego illanc, illico
Accedo, rogito: Pamphila quid agat? iam partus adsiet?
Eone obstetricem arcessat? illa exclamat: abi, abi iam, Aeschine:
Satis dedisti verba! sat adhuc tua nos frustrata est fides! — Hem
Quid istuc, obsecro, inquam, est? — Valeas! habeas illam, quae placet! —

Sensi illico, id illas suspicari, set me reprehendi tamen,
Ne quid de fratre garrulae illi dicerem, ut fieret palam.
Nunc quid faciam? dicam, fratris esse hanc, quod minume est opus
Vsquam efferri? Ac mitto; fieri potis est ut ne qua exeat:
Ipsum id metuo ut credant; tot concurrunt verisimilia:
Egomet rapui; ipse egomet solvi argentum; ad me abducta est domum.
Haec adeo mea culpa fateor fieri. Non me hanc rem patri,
Vtut erat gesta, indicasse! exorassem, ut eam ducerem.
Cessatum usque adhuc est: nunc porro, Aeschine, expergiscere!
Nunc hoc primum: ad illas ibo, ut purgem me. Accedam ad fores. —
Perii! horresco semper, ubi pultare hasce occipio miser. —
Heus heus! Aeschinus ego sum: aperite aliquis actutum ostium! —
Prodit nescio quis: concedam huc.

MICIO. AESCHINVS.

MICIO.

Ita uti dixti, Sostrata, IV. 5.
Facito; ego Aeschinum conveniam, ut, quomodo acta haec sunt, sciat.
Set quis ostium hoc pultavit?

AESCHINVS.

Pater hercle est; perii!

MICIO.

Aeschine,....

AESCHINVS.

Huic

Quid hic negoti est?

MICIO.

Tune has pepulisti fores? —
Tacet. Quin ludo hunc aliquantisper? melius est:
Quandoquidem hoc nunquam mi ipse voluit credere.
Nil mihi respondes?

AESCHINVS.

Non equidem istas, quod sciam....

MICIO.

Ita? nam mirabar, quid hic negoti esset tibi. —
Erubuit: salva res est.

AESCHINVS.

Dic sodes, pater,
Tibi vero quid istic est re?

MICIO.

Nil mihi quidem:
Amicus quidam me a foro abduxit modo
Huc advocatum sibi.

AESCHINVS.

Quid?

MICIO.

Ego dicam tibi.
Habitant hic quaedam mulieres pauperculae....

AESCHINVS.

Vt opinor.

MICIO.

Has non nosse te, certo scio:
Neque enim diu huc migrarunt.

AESCHINVS.

Quid tum postea?

MICIO.

Virgo cum matre.

AESCHINVS.

Perge.

MICIO.

Haec virgo orba est patre;
Hic meus amicus genere est illi proxumus:
Huic leges cogunt nubere hanc....

AESCHINVS.

Perii!

MICIO.

Quid est?

AESCHINVS.

Nil; recte; perge.

MICIO.

Is venit, ut secum avehat:
Nam Mileti habitat.

AESCHINVS.

Hem, utne secum virginem...?

MICIO.

Sic est.

AESCHINVS.

Miletum usque, obsecro?

MICIO.

Ita.

AESCHINVS.

Animo male est! —
Quid ipsae? quid agunt?

MICIO.

Quid illas censes? nihil enim.
Commenta mater est, esse ex alio viro
Nescio quo puerum natum (neque enim nominat);
Priorem esse illum; non oportere huic dari.

AESCHINVS.

Eho, nonne haec iuste tibi videtur poscere?

MICIO.

Non.

AESCHINVS.

Obsecro, non? an illanc abducet, pater?

MICIO.

Quidni illam abducat?

AESCHINVS.

Factum a vobis duriter
Immisericorditerque atque etiam, si est, pater,
Dicendum magis aperte, inliberaliter!

MICIO.

Quamobrem?

AESCHINVS.

Rogas? quid illi tandem creditis
Fore animi misero, qui illa consuevit prior,
Qui infelix haud scio an illam misere et nunc amat,
Cum hanc sibi videbit praesens praesentem eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum, pater!

MICIO.

Qua ratione istuc? quis despondit? quis dedit?
Cui quando nupsit? auctor his rebus quis est?
Condixit alieno?

AESCHINVS.

An sedere virginem
Domi oportuit tam grandem, dum cognatus hinc
Illinc veniret, expectantem? — Haec, mi pater,
Te dicere aequom fuit et id defendere.

MICIO.

Ridiculum! advorsusne illum causam dicerem,
Cui veneram advocatus? set quid id, Aeschine,
Nostra? quid nobis cum illis? abeamus. — Quid est?
Quid lacrumas?

AESCHINVS.

Pater, obsecro, ausculta!

MICIO.

Aeschine, audivi omnia,
Vt sient: nam te amo; quo mage, quae agis, sunt curae mihi.

AESCHINVS.

Ita velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,
Vt, me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet
Et me tui pudet.

MICIO.

Credo hercle: nam novi ingenium tuum
Liberale; id vereor, ne tu indiligens nimium sies.
In qua tandem civitate te arbitrare vivere?
Virginem vitiasti, quam te ius non fuerat tangere;
Iam id peccatum primum magnum, at humanum est tamen: boni
Fecerunt item alii saepe. At postquam id evenit, cedo,
Numquid circumspexti aut numquid tute prospexti tibi,
Quid fieret, qua fieret? si te mi ipsum puduit dicere,
Qua resciscerem? Haec dum dubitas, menses abierunt decem:
Prodidisti et illam miseram et gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid? credebas, dormienti haec tibi confecturos deos,
Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum tuum?
Nolim ceterarum rerum te socordem eodem modo. —
Bono animo es: uxorem hanc duces.

AESCHINVS.

Hem, pater....

MICIO.

Bono animo es, inquam.

AESCHINVS.

Obsecro, num ludis tu nunc me?

MICIO.

Ego te? quamobrem?

AESCHINVS.

Nescio;
Nisi quam misere hoc esse cupio verum, eo vereor magis.

MICIO.

Abi domum ac deos comprecare, ut uxorem arcessas! abi!

AESCHINVS.

Quid? iam uxorem?

MICIO.

Iam.

AESCHINVS.

Iam?

MICIO.

Iam quantum potest.

AESCHINVS.

Di me, pater,
Omnes oderint, ni mage te quam oculos nunc ego amo meos.

MICIO.

Quid? quam illam?

AESCHINVS.

Aeque.

MICIO.

Perbenigne.

AESCHINVS.

Quid? ubi ille est Milesius?

MICIO.

Abiit, periit, navem ascendit. Set cur cessas?

AESCHINVS.

Abi, pater:
Tu deos potius comprecare: nam tibi eos certo scio,
Quo vir melior multo es quam ego, obtemperaturos magis.

MICIO.

Ego eo intro, ut, quae opus, parentur; tu fac ut dixi, si sapis.

AESCHINVS.

Quid hoc est negoti? hoc est patrem esse, aut hoc est filium esse?
Si frater aut sodalis esset, qui mage morem gereret?
Hic non amandus, hicne non gestandus in sinu est? hem!
Itaque adeo magnam mi iniicit sua commoditate curam,
Ne imprudens faciam forte, quod nolit; sciens cavebo.
Set cesso ire intro, ne morae meis nuptiis egomet sim?

DEMEA.

Defessus sum ambulando. Vt, Syre, te cum tua IV. 6.
Monstratione magnus perdat Iupiter!
Perreptavi usque omne oppidum, ad portam, ad lacum,
Quo non? neque ulla fabrica erat nec fratrem homo
Vidisse se aibat quisquam. Nunc vero domi
Certum obsidere est usque donec redierit.

MICIO. DEMEA.

MICIO.

Ibo, illis dicam, nullam esse in nobis moram. IV. 7.

DEMEA.

Set eccum ipsum. Te iamdudum quaero, Micio.

MICIO.

Quidnam?

DEMEA.

Fero alia flagitia ad te ingentia

Boni illius adolescentis....

MICIO.

Ecce autem!

DEMEA.

Nova,

Capitalia.

MICIO.

Ohe, iam....

DEMEA.

At nescis, qui vir sit.

MICIO.

Scio.

DEMEA.

Ah stulte, tu de psaltria me somnias
Agere: hoc peccatum in virginem est civem!

MICIO.

Scio.

DEMEA.

Eho, scis et patere?

MICIO.

Quidni patiar? dic mihi.

DEMEA.

Non clamas? non insanis?

MICIO.

Non.

DEMEA.

Malim quidem!

Puer natus.

MICIO.

Di bene vortant!

DEMEA.

Virgo nihil habet,....

MICIO.

Audivi.

DEMEA.

Et ducenda indotata est.

MICIO.

Scilicet.

DEMEA.

Quid nunc futurum est?

MICIO.

Id enim, quod res ipsa fert:
Illinc huc transferetur virgo.

DEMEA.

O Iupiter,
Istoccine pacto oportet?

MICIO.

Quid faciam amplius?

DEMEA.

Quid facias? si non re ipsa istuc tibi dolet,
Simulare certe est hominis.

MICIO.

Quin iam virginem
Despondi; res composita est; fiunt nuptiae;
Demsi metum omnem. Haec mage sunt hominis.

DEMEA.

Ceterum
Placet tibi factum, Micio?

MICIO.

Non, si queam
Mutare; nunc cum non queo, animo aequo fero.
Ita vita est hominum quasi cum ludas tesseris,
Si illud, quod maxume opus est iactu, non cadit,
Illud, quod cecidit forte, ad artem ut corrigas.

DEMEA.

Corrector! nempe tua arte viginti minae
Pro psaltria periere, quae quantum potest
Aliquo abicienda est, si non pretio, gratiis.

MICIO.

Neque est neque illam sane studeo vendere.

DEMEA.

Quid ea igitur facies?

MICIO.

Domi erit.

DEMEA.

Proh divom fidem,

Meretrix et mater familias una in domo!

MICIO.

Cur non?

DEMEA.

Sanumne credis te esse?

MICIO.

Equidem arbitror.

DEMEA.

Ita me di ament, ut video tuam ego ineptiam,
Facturum credo, ut habeas, quicum cantites.

MICIO.

Cur non?

DEMEA.

Et nova nupta eadem haec discet;...

MICIO.

Scilicet.

DEMEA.

Tu inter eas restim ductans saltabis.

MICIO.

Probe.

Et tute nobiscum una, si opus sit.

DEMEA.

Hei mihi,
Non te haec pudent?

MICIO.

Iam vero omitte, o Demea,
Tuam istanc iracundiam atque, ita uti decet,
Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
Ego hos conveniam; post huc redeo.

DEMEA.

O Iupiter,
Hanccine vitam! hoscine mores! hanc dementiam!
Sine dote veniet uxor; intus psaltria est;
Domus sumtuosa; adolescens luxu perditus;
Senex delirans; — ipsa, si cupiat, Salus
Salvare prorsus non potest hanc familiam.

SYRVS. DEMEA.

SYRVS.

Edepol, Syrisce, te curasti molliter, IV. 8.
Lauteque munus administrasti tuum:
Abi! — Sic, postquam intus sum omnium rerum satur,
Prodeambulare huc lubitum est.

DEMEA.

Illuc sis vide
Exemplum disciplinae!

SYRVS.

Ecce autem adest senex
Hic noster. — Quid fit? quid tu es tristis?

DEMEA.

Oh, scelus!

SYRVS.

Ohe, nam tu verba fundes hic sapientia?

DEMEA.

Nam meus tu si esses,....

SYRVS.

Dis quidem esses, Demea,
Ac rem tuam constabilisses.

DEMEA.

Exemplo omnibus
Curarem ut esses.

SYRVS.

Quamobrem? quid feci?

DEMEA.

Rogas?
In ipsa turba atque in peccato maxumo,
Quod vix sedatum satis est, potasti, scelus,
Quasi re bene gesta!

SYRVS.

Sane nollem huc exitum.

DROMO. SYRVS. DEMEA.

DROMO.

Heus, Syre, rogat te Ctesipho, ut redeas.

SYRVS.

Abi. IV. 9.

DEMEA.

Quid Ctesiphonem hic narrat?

SYRVS.

Nil.

DEMEA.

Eho, carnufex,
Est Ctesipho intus?

SYRVS.

Non est.

DEMEA.

Cur hic nominat?

SYRVS.

Est alius quidam, parasitaster paululus;
Nostin'?

DEMEA.

Iam scibo.

SYRVS.

Quid agis? quo abis?

DEMEA.

Mitte me!

SYRVS.

Noli, inquam.

DEMEA.

Non manum abstines, mastigia?
An tibi iam mavis cerebrum dispergam hic?

SYRVS.

Abit. —
Edepol comissatorem haut sane commodum,
Praesertim Ctesiphoni! quid ego nunc agam,
Nisi,

Nisi, dum haec silescunt turbae, interea in angulum
Aliquo abeam atque edormiscam hoc villi? sic agam.

MICIO. DEMEA.

MICIO.

Parata a nobis sunt, ut dixi, Sostrata: V. 1.
Vbi vis.... Quisnam a me pepulit tam graviter fores?

DEMEA.

Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem aut querar?
O coelum! o terra! o maria Neptuni!

MICIO.

Hem tibi!
Rescivit omnem rem: id nunc clamat scilicet;
Paratae lites: succurrendum est.

DEMEA.

Eccum adest
Communis corruptela nostrûm liberûm!

MICIO.

Tandem reprime iracundiam atque ad te redi.

DEMEA.

Repressi, redii, mitto maledicta omnia:
Rem ipsam putemus. Dictum inter nos hoc fuit
(Ex te adeo est ortum), ne tu curares meum
Neve ego tuum? responde.

MICIO.

Factum est; non nego.

DEMEA.

Cur meus nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam, Micio? numquid minus
Mi idem ius tecum ais esse, quod mecum est tibi?

Quando ego tuum non curo, ne cura meum!

MICIO.

Non aequom dicis....

DEMEA.

Non?

MICIO.

Nam vetus verbum hoc quidem est:
Communia esse amicorum inter se omnia.

DEMEA.

Facete! nunc demum istaec nata oratio est?

MICIO.

Ausculta paucis, nisi molestum est, Demea.
Principio, si id te mordet, sumtum filii
Quem faciunt, quaeso hoc facito tecum cogites:
Tu illos duo olim pro re tollebas tua,
Quod satis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum uxorem credidisti scilicet
Ducturum: — eandem rationem antiquam obtine:
Conserva, quaere, parce, fac quam plurimum
Illis relinquas, gloriamque istanc tibi;
Quae mea praeter spem evenere, utantur sine:
De summa nil decedet; quod hinc accesserit,
In lucro id deputato esse omne. Haec si voles
In animo vera cogitare, Demea,
Mihi, tibi, illis demseris molestiam.

DEMEA.

Mitto rem; consuetudinem ipsorum....

MICIO.

Mane:
Scio; istuc ibam. Multa in homine, Demea,
Signa insunt, quibus ex coniectura facile fit,
Duo idem cum faciunt, saepe ut possis dicere:
Huic licet impune facere hoc, illi non licet,
Non quo dissimilis res sit, sed quo is, qui facit.
Quae ego in illis esse video, ut confidam, ita fore
Vt volumus: video eos sapere intelligere in loco et
Vereri, interdum amare: scires liberum
Ingenium atque animum: quovis illos tu die

Reducas. At enim metuas, ne ab re sint tamen
Omissiores paulo: o noster Demea,
Ad omnia alia aetate sapimus rectius;
Vnum senectus vitium hoc adfert hominibus:
Attentiores sumus ad rem omnes quam sat est;
Quod illos sat acuet aetas.

DEMEA.

Ne nimium modo
Bonae tuae istae nos rationes, Micio,
Et tuus iste animus aequos subvortat!

MICIO.

Tace:
Non fiet. Mitte iam istaec; da te hodie mihi;
Exporge frontem!

DEMEA.

Tempus ita fert scilicet:
Faciundum est. Ceterum rus cras cum filio
Primo cum luci....

MICIO.

Imo de nocte censeo;
Hodie modo hilarum te face.

DEMEA.

Et istam psaltriam
Una illuc mecum hinc abstraham.

MICIO.

Pugnaveris:
Eo pacto prorsum illi adligaris filium.
Modo facito ut illam serves.

DEMEA.

Ego istuc videro; et
Illi favillae plena fumi ac pollinis
Coquendo sit faxo et molendo; praeterhac
Meridie ipso stipulam faciam ut colligat;
Tam excoctam reddam atque atram quam carbo est.

MICIO.

Places;
Nunc mihi videre sapere; atque equidem filium

Tum, etiamsi nolit, cogam ut cum illa una cubet.

DEMEA.

Derides? Fortunatus, qui animo isto sies!
Ego sentio.

MICIO.

Ah, pergisne?

DEMEA.

Iamiam desino.

MICIO.

I ergo intro, et, cui res, ei re hunc sumamus diem! —

DEMEA.

Nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, aetas, usus, semper aliquid adportet novi,
Aliquid moneat, illa ut, quae te scire credas, nescias,
Et, quae tibi putaris prima, in experiundo ut repudies.
Quod nunc mi evenit: nam ego vitam duram, quam vixi usque adhuc,
Prope decurso spatio mitto. Id quamobrem? re ipsa repperi,
Facilitate nihil esse homini melius neque clementia.
Verum id esse, ex me atque ex fratre cuivis facile est noscere.
Ille suam egit semper vitam in otio, in conviviis,
Clemens, placidus, nulli laedere os, adridere omnibus;
Sibi vixit, sibi sumtum fecit: omnes benedicunt, amant;
Ego ille agrestis, saevos, tristis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi uxorem: quam ibi misera vidi! nati filii:
Alia cura! Heia autem, dum studeo, illis ut quam plurimum

Facerem, contrivi in quaerundo vitam quasi totam meam:
Nunc, exacta aetate, hoc fructi pro labore ab eis fero,
Odium; ille alter sine labore patria potitur commoda:
Illum amant, me fugitant; illi credunt consilia omnia,
Illum diligunt, apud illum sunt ambo; ego desertus sum;
Illum, ut vivat, optant; meam autem mortem expectant scilicet:
Ita eos, meo labore eductos maxumo, hic fecit suos
Paulo sumtu; miseriam omnem ego capio, hic potitur gaudia:
Age nunc iam experiamur porro contra, ecquid ego possiem
Blande dicere aut benigne facere, quando hic provocat.
Ego quoque a meis me amari et magni pendi postulo:
Si id fit dando atque obsequendo, non posteriores feram.
Deerit? id mea minume refert, qui sum natu maxumus.

SYRVS. DEMEA.

SYRVS.

Heus, Demea, rogat frater, ne abeas longius. V. 2.

DEMEA.

Quis homo? o Syre noster, salve! quid fit? quid agitur?

SYRVS.

Recte.

DEMEA.

Optume est. — Iam tria nunc haec primum addidi
Praeter naturam: „o noster!" „quid fit?" „quid agitur?" —
Servom haud inliberalem praebes te, et tibi
Lubens bene faxim.

SYRVS.

Gratiam habeo.

DEMEA.

Atqui, Syre, hoc
Verum esse, ipsa re propediem experibere.

GETA. DEMEA.

GETA.

Hera, ego hinc ad hos provisam, quam mox virginem V. 3.
Arcessant. Set eccum Demeam. Salvos sies.

DEMEA.

Oh, qui vocare?

GETA.

Geta.

DEMEA.

Geta, hominem maxumi
Preti te esse, hodie iudicavi animo meo:
Nam is mihi profecto est servos spectatus satis,
Cui dominus curae est, ut tibi sensi, Geta;
Et tibi ob eam rem, siquid usus venerit,
Lubens bene faxim. — Meditor esse adfabilis,
Et bene procedit.

GETA.

Bonus es, cum haec existumas.

DEMEA.

Plebem paulatim primulum facio meam.

AESCHINVS. DEMEA. SYRVS. GETA.

AESCHINVS.

Occidunt, dum nimis sanctas nuptias student: V. 4.
In adparando totum consumunt diem.

DEMEA.

Quid agitur, Aeschine?

AESCHINVS.

Hem, pater mi, tu hic eras?

DEMEA.

Tuus hercle vero et animo et natura pater,
Qui te amat plus quam hosce oculos. Set cur non domum
Vxorem arcessis?

AESCHINVS.

Cupio; verum hoc mihi morae est,
Tibicina, et hymenaeum qui cantent.

DEMEA.

Eho
Vin' tu huic seni auscultare?

AESCHINVS.

Quid?

DEMEA.

Missa haec face,
Hymenaeum, turbas, lampadas, tibicinas,
Atque hanc in horto maceriam iube dirui
Quantum potest; hac transfer; unam fac domum;
Traduce et matrem et familiam omnem ad nos.

AESCHINVS.

Placet,
Pater lepidissume.

DEMEA.

— Euge, iam lepidus vocor!
Fratri aedes fient perviae; turbam domum
Adducet; sumtum amittet multum; quid mea?
Ego lepidus! meo gratiam! — Iube! — Nunc iam

Dinumeret ille Babylo viginti minas! —
Syre, cessas ire ac facere?

SYRVS.

Quid ego?

DEMEA.

Dirue! —
Tu illas abi et traduce.

GETA.

Di tibi, Demea,
Bene faciant, cum te video nostrae familiae
Tam ex animo factum velle!

DEMEA.

Dignos arbitror. —
Quid tu ais?

AESCHINVS.

Sic opinor.

DEMEA.

Multo est rectius
Quam illanc puerperam hac nunc duci per viam
Aegrotam.

AESCHINVS.

Nil enim melius vidi, mi pater.

DEMEA.

Sic soleo. Set eccum Micio egreditur foras.

MICIO. DEMEA. AESCHINVS.

MICIO.

Iubet frater? ubi is est? — Tun' iubes hoc, Demea? V. 5.

DEMEA.

Ego vero iubeo et hac re et aliis omnibus
Quam maxume unam facere nos hanc familiam,
Colere, adiuvare, adiungere.

AESCHINVS.

Ita quaeso, pater.

MICIO.

Haut aliter censeo.

DEMEA.

Imo hercle ita nobis decet.
Primum huius uxori est mater....

MICIO.

Est. Quid postea?

DEMEA.

Proba et modesta,....

MICIO.

Ita aiunt.

DEMEA.

Natu grandior;....

MICIO.

Scio.

DEMEA.

Parere iamdiu haec per annos non potest,
Nec, qui eam respiciat, quisquam est; sola est.

MICIO.

Quam hic rem agit?

DEMEA.

Hanc te aequom est ducere; te, operam, ut fiat dare.

MICIO.

Me ducere autem?

DEMEA.

Te.

MICIO.

Me?

DEMEA.

Te, inquam.

MICIO.

Ineptis.

DEMEA.

Si tu sis homo,
Hic faciat.

AESCHINVS.

Mi pater!

MICIO.

Quid? tu, Aeschine, huic auscultas?

DEMEA.

Nihil agis:

Fieri aliter non potest.

MICIO.

Deliras.

AESCHINVS.

Sine te exorem, mi pater!

MICIO.

Insanis? aufer!

DEMEA.

Age, da veniam filio.

MICIO.

Satin' sanus es?

Novus maritus ego anno demum quinto et sexagesimo
Fiam atque anum decrepitam ducam? idne estis auctores mihi?

AESCHINVS.

Fac: promisi illis.

MICIO.

Promisti autem? de te largitor, puer!

DEMEA.

Age! quid, si quid te maius oret?

MICIO.

Quasi non hoc sit maxumum!

DEMEA.

Da veniam!

AESCHINVS.

Ne gravare!

DEMEA.

Fac! promitte!

MICIO.

Non omittitis?

AESCHINVS.

Non, nisi te exorem.

MICIO.

Vis est haec quidem.

DEMEA.

Age prolixe, Micio.

MICIO.

Etsi hoc mihi pravom, ineptum, absurdum atque alienum a vita mea
Videtur, si vos tantopere istuc voltis, fiat!

DEMEA.

Bene facis;....

AESCHINVS.

Merito te deamo.

DEMEA.

Verum....

MICIO.

Quid?

DEMEA.

Ego dicam, hoc cum fit, quod volo.

MICIO.

Quid nunc, quod restat?

DEMEA.

Hegio cognatus his est proxumus,
Adfinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi, decet.

MICIO.

Quid facere?

DEMEA.

Agelli est hic sub urbe paulum, quod locitas foras;
Huic demus, qui fruatur.

MICIO.

Paulum id autem?

DEMEA.

Si multum est, tamen
Faciundum est: huic pro patre est, bonus est, noster est: recte datur.
Postremo nunc meum illud verbum facio, quod tu, Micio,

Bene et sapienter dixti dudum: vitium commune omnium est,
Quod nimium ad rem in senecta attenti sumus. hanc maculam nos decet
Effugere: dictum est vere et re ipsa fieri oportet, Micio.

MICIO.

Quid istic? dabitur quidem, quando hic volt.

AESCHINVS.

Mi pater!

DEMEA.

Nunc tu mihi
Frater es germanus pariter animo ac corpore.

MICIO.

Gaudeo.

DEMEA.

Suo sibi gladio hunc iugulo.

SYRVS. DEMEA. MICIO. AESCHINVS.

SYRVS.

Factum est, quod iussisti, Demea. V. 6.

DEMEA.

Frugi homo es. Ego edepol hodie mea quidem sententia,
Liberum Syrum fieri, aequom iudico.

MICIO.

Istunc liberum?
Quodnam ob factum?

DEMEA.

Multa.

SYRVS.

O noster Demea, edepol vir bonus!
Ego istos vobis usque a pueris curavi ambos sedulo,

Docui, monui, bene praecepi semper, quae potui, omnia.

DEMEA.

Res adparet; et quidem porro haec, obsonare cum fide,
Scortum adducere, adparare de die convivium,
Non mediocris hominis haec sunt officia....

SYRVS.

O lepidum caput!

DEMEA.

Postremo hodie in psaltria ista emunda hic adiutor fuit;
Hic curavit: prodesse aequom est: alii meliores erunt;
Denique hic volt fieri.

MICIO.

Vin' tu hoc fieri?

AESCHINVS.

Cupio.

MICIO.

Si quidem
Tu vis, Syre, eho huc accede ad me! — liber esto.

SYRVS.

Bene facis.
Omnibus gratiam habeo et seorsum tibi praeterea, Demea.

DEMEA.

Gaudeo.

AESCHINVS.

Et ego.

SYRVS.

Cedo, uti iam hoc perpetuum fiat gaudium,
Phrygiam ut una mecum videam liberam, uxorem meam.

DEMEA.

Optumam quidem mulierem.

SYRVS.

Et quidem tuo nepoti, huius filio,
Hodie prima mammam dedit haec.

DEMEA.

Hercle vero serio,
Si quidem prima dedit, haud dubium est quin emitti aequom siet.

MICIO.

Ob eam rem?

DEMEA.

Ob eam. Postremo a me argentum, quanti est, sumito.

SYRVS.

Di tibi, Demea, omnia omnes semper optata offerant!

MICIO.

Syre, processisti hodie pulchre.

DEMEA.

Si quidem porro, Micio,
Tuum tu officium facies atque huic aliquid paulum prae manu
Dederis, unde utatur: reddet tibi cito.

MICIO.

Istoc vilius.

DEMEA.

Frugi homo est.

SYRVS.

Reddam hercle: da modo!

AESCHINVS.

Age, pater.

MICIO.

Post consulam.

DEMEA.

Faciet.

SYRVS.

O vir optume!

AESCHINVS.

O pater mi festivissume!

MICIO.

Quid istuc? quae res tam repente mores mutavit tuos?
Quod prolubium, quae istaec subita est largitas?

DEMEA.

Dicam tibi:
Id ut ostenderem, quod te isti facilem et festivom putant,
Id non fieri ex vera vita neque adeo ex aequo et bono,
Fieri adsentando, indulgendo, largiendo, Micio.
Nunc adeo, si ob eam rem vobis mea vita invisa, Aeschine, est,
Quia non iusta, iniusta, prorsus omnia omnino obsequor,
Missa facio: effundite, emite, facite, quod vobis lubet;
Set si id voltis potius, quae vos propter adolescentiam
Minus videtis, magis impense cupitis, consulitis parum,
Haec reprehendere et corrigere quem, obsecundare in loco,
Ecce me qui id faciam vobis.

AESCHINVS.

Tibi, pater, permittimus:
Plus scis, quid facto opus est. Set de fratre quid fiet?

DEMEA.

Sino
Habeat; finem in istac faciat.

MICIO.

Istuc recte.

CANTOR.

Plaudite.

